

1982/83:124

Onsdagen den 20 april fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1982/83:174 punkt 1 till socialförsäkringsutskottet
i övrigt till socialutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1982/83:2360 till socialförsäkringsutskottet

1982/83:2361 till näringsutskottet

1982/83:2362–2366 till justitieutskottet

1982/83:2367 till jordbruksutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Utrikesutskottets betänkande 1982/83:17

Socialutskottets betänkande 1982/83:25

Näringsutskottets betänkande 1982/83:30

5 § Anslag till kriminalvården, m. m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkanden

1982/83:25 om anslag till kriminalvården (prop. 1982/83:100 delvis) samt

1982/83:26 om villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet m. m. (prop. 1982/83:85).

Anf. 1 TALMANNEN:

Justitieutskottets betänkanden 25 och 26 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krimi-
nalvården, m. m.*

Anf. 2 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Den proposition och det utskottsbetänkande vi behandlar här om villkorlig frigivning har blottat väsentliga åsiktsskillnader vad gäller grundprinciperna i den svenska kriminalpolitiken, främst mellan moderater och socialdemokrater.

Låt mig till utgångspunkt för min kritik av propositionen om villkorlig frigivning och av utskottsmajoriteten ta de två huvudargument som departementschefen anför för denna radikala förändring i straffverkställighetsprinciperna. För det första anføres att man numera allmänt är enig om att fängelsestraff, och i synnerhet långa sådana, är nedbrytande och skadliga för dem som drabbas av dem. För det andra anføres att effekten av reformen därutöver innebär en inte obetydlig statlig besparing genom att belastningen på kriminalvårdens nu ansträngda resurser minskar.

Till detta kan omedelbart sägas att argumenten logiskt sett inte har någonting med varandra att göra. De stöder inte varandra vare sig ensidigt eller ömsesidigt. Det ologiska framträder om man vänder på resonemanget. En god samhällsekonomi är sannerligen inget gott argument för långa fängelsestraff! Det ekonomiska argumentet kan alltså i det här sammanhanget enligt min mening lämnas åt sidan. Det avgörande i den här diskussionen är i stället frågan om vilken konsekvens och logik som skall bära upp straffrättsystemet.

Den omfattning i vilken människor begår brott är beroende av ett samspel mellan ett stort antal sociala och individuella faktorer, som inbördes är mycket olikartade. Vissa av dem främjar brottslighet, och andra är ägnade att avhålla från brott. Mot den bakgrunden är det orimligt att tro att det skulle kunna lyckas att genom en enda faktor, det kriminalrättsliga ingripandet, dirigera människor till fullständig laglydnad. Oavsett uppfattning och kriminal- och straffrättsliga principer bör man alltså inte ha någon övertro på straffrättens förmåga att komma till rätta med brottslighetsutvecklingen. Avgörande tilltro måste i stället sättas till andra ting. Det är sådana saker som har att göra med hemmets och familjens roll i vårt samhälle, barnens uppfostran, skolan osv.

Likväl sätter vi alltjämt avgörande tilltro till straffrättsystemets förmåga att avhålla medborgarna från brott. Skall denna tilltro kunna upprätthållas, krävs det självfallet en fortlöpande prövning av de idéer och de principer på vilka systemet vilar och också en värdering av de resurser som erfordras för att systemet skall fungera.

Vårt straffrättsystem inrymmer en kombination av två principiellt sett oförenliga idéströmningar. Den klassiska straffrättskolan bygger på tanken att samhället, genom att kriminalisera vissa gärningar, hota med gripande, åtal, domstol och straff och också verkställa hotet vid överträdelse, skapar och vidmakthåller en normbildning om vad som är rätt och orätt och ger en allmänt sett förhindrande och avhållande effekt mot brottsligt beteende. Detta brukar kallas för allmänprevention.

Att förhindra brottsligt beteende genom avskräckning, allmän eller för den enskilde, är det enda syfte som ger en rationell förklaring till straffrätten.

Avskräckningsidén har med åren modifierats och torde nu i de flesta demokratiska rättsstater bygga på tanken om s. k. medelbar avskräckning. Det är genom tanken på straff, straffhotet, som idén har utvecklats, och den har på det viset utvecklats till en moralbildningsteori. Innebörden av denna är att man inte straffar därför att brottslingen är moraliskt klandervärd, utan därför att det han har gjort skall framstå som klandervärd genom att man straffar honom. Straffet avskräcker alltså genom att det successivt inpräntar gärningens förkastlighet.

Att man kan förhindra någon från att göra något klandervärd genom hot om något obehagligt är obestridligen straffrättens fundamentala utgångspunkt. Denna tanke har utan varje tvekan ett mycket fast underlag i det allmänna rättsmedvetandet.

Mot denna bakgrund vore det av betydande intresse att få klarlagt hur många som avhållits från att begå brott på grund av straffhotet i stället för hur många som faktiskt begår brott trots straffhotet.

Allmänpreventionstanken är, förd till sina yttersta konsekvenser, självfallet inte oproblematiske. Tanken förutsätter i och för sig inte extrema straff, men den förutsätter, om inte hela straffrättssystemet skall bli ett falskspel, att straffhotet är realistiskt, dvs. att brottsliga gärningar effektivt beivras och att detta är påtagligt för allmänheten. Vissheten om att man med största säkerhet blir gripen och fälld är alltså viktigare än straffets stränghet i sig. Mycket höga brottsuppläringsstal, säkerhet i lagföringen och snabbhet i straffverkställigheten är viktiga förutsättningar för allmänpreventionstankens effektivitet.

I denna tanke ryms också uppfattningen att det inte är straffet i sig, vare sig det nu är böter eller frihetsberövande, som är det väsentliga. Det är i stället det obehag som ligger i förhållandet att omgivningen får reda på att man har gjort sig skyldig till ett brott, att man förlorar ansiktet och sin sociala prestige, att man helt enkelt skäms. Detta är självfallet en psykologisk insikt, som har en viss bärighet, men det är också någonting som det är mycket svårt att rättssäkert och rimligt införa i straffverkställigheten.

Mot allmänpreventionstanken står ett annat idésystem. Det fäster avgörande vikt vid den individ som begår brottet. I detta system inryms i sig två delvis ganska motstridiga element.

Det ena av dessa element innebär att straffet för den individ som råkar ut för det skall upplevas som så obehagligt att denne inte upprepar brottet. Det är vad man kallar för individualprevention. Denna tanke kan sägas vara allmänpreventionstanken genomförd på individplanet.

Det andra elementet är av ett helt annat slag. Utgångspunkten här är att individens kriminella beteende beror på en felaktig social, psykologisk eller t. o. m. fysisk utveckling, att det går att påverka denna utveckling och detta beteende och att särskilt skolad personal kan åstadkomma denna påverkan. Tanken att förhindra den enskilde individen från att begå brott genom att förändra den sociala och psykiska miljön, genom att med vård och behandling få bort det oacceptabla beteendet, leder i sina yttersta konsekvenser till ganska extrema resultat. Straffrättssystemet ersätts då med

vad någon har kallat för ett socialhygieniskt reaktionssystem, som, om det skall vara effektivt, t. o. m. bör föranleda ingripanden mot individerna redan vid en tidigt konstaterad dålig prognos. Därtill följer den effekten att individen fräntas allt eget ansvar för sina handlingar. Allt vad individen företar sig är resultat av vad andra – föräldrar, lärare, kamrater, samhället – har gjort mot honom eller henne.

Ett utflöde av ett tänkesätt med denna inriktning är den s. k. stämplings-teorin. Den innebär att straffprocessen och avtjänande av straff för den enskilde medför en psykologisk identifiering med det kriminella kollektivet. Han eller hon stämplas av samhället som avvikare, "utanför", och stämplar sig själv som just detta efter någon tid. Den psykologiska förklaringen härtill ligger i individens grundläggande behov av trygghet och uppskattning från omgivningen. Förloras detta från den traditionella gruppen söker individen dessa psykologiska kvaliteter hos andra, i detta fall hos dem som är i samma belägenhet.

Denna teori har utsatts för mycken debatt och kritik. Ändå har den haft en mycket stor genomslagskraft. Det kan bero på att teorin ger en enkel och attraktiv lösning på ett mycket svårt problem. Genom att det är omgivningens reaktion som är orsaken till avvikarens beteende blir denne fri från ansvar. Det är i själva verket den sociala omgivningen som är ansvarig för avvikarens beteende. Att vidta åtgärder mot avvikaren förvärrar därför endast situationen. Är stämplingsteorin riktig i sina huvuddrag får den naturligtvis som logisk konsekvens att straffrättssystemet i stort sett skall avskaffas.

Nya allvarliga brottstyper, såsom grova narkotikabrott och organiserad ekonomisk brottslighet, har ställt denna typ av teorier inför uppenbara svårigheter.

Med en traditionell allmänpreventionssyn som grund har få straffrättssystem präglats så starkt av individualpreventionstänkande och behandlingstänkande som det svenska. Även om reaktionen mot vårt system de senaste åren blivit påtaglig i debatten har någon märkbar förändring ännu inte kommit till stånd.

Jag vill, herr talman, till detta lägga att vi moderater självfallet inte är omedvetna om att allmänpreventionsprincipen, liksom f. ö. egentligen all strafflag som straffbelägger samma brottstyper som vi, i det väsentliga till sina faktiska verkningar kommer att träffa människor som på olika sätt har svårigheter med sig själva, sin tillvaro och sin omgivning. Dessa svårigheter kan ha sin grund i många olika ting: dålig normintegrering, misslyckande med skola och utbildning, missbruksproblem, dålig förmåga att hantera inkomster och betalningar, bristande självkontroll osv. Många av dessa människor behöver av dessa skäl hjälp och stöd av olika slag. Det väsentliga är emellertid att de behöver denna hjälp vare sig man straffar dem eller inte. Straff av allmänpreventiva skäl har i sig inget syfte att av det skälet hjälpa, stödja eller rehabilitera. Det är denna motstridande konsekvens i vår strafflagstiftning som är så svår att hantera.

Vi erkänner tvärtom – det ligger i allmänpreventionstanken – att straff är

och bör erkännas vara något obehagligt. Att den som utsätts för detta obehag, också behöver hjälp och stöd på olika sätt får inte föranleda att straffet likväl inte utmäts. Detta straff tjänar nämligen ett helt annat syfte: att få alla andra att låta bli det straffbelagda beteendet.

Påföljdssystemet har alltså två syften: att hindra den skyldige att begå nya brott och att avhålla andra från att begå brott. För dessa syften har vi i dag i princip tre typer av påföljder att tillgå: frihetsberövande, kriminalvård i frihet och bötesstraff.

Den i de flesta fall mest kännbara påföljden, frihetsberövandet, har många tveksamma sidor. Samtidigt är det emellertid helt klart att vi inte kan vara utan frihetsberövande påföljder. Dels har de enligt vår uppfattning helt säkert en allmänpreventiv effekt, dels kan man inte heller bortse från att frihetsberövande för vissa kategorier också kan ha en klart gynnsam effekt. En påtaglig och av många intagna erkänd effekt är att denne genom frihetsberövandet kommer bort från en miljö som han själv kan ha svårt att frigöra sig från. Han är ofta svårt nedgången, saknar arbete, bostad och fast social förankring och blir då lätt offer för frestelsen att begå nya brott. För unga, som trots ganska massiv brottslig verksamhet endast fått uppleva en lät-gå-mentalitet, kan ett mycket kort frihetsberövande medföra en allvarlig och välbehövlig tankeställare.

En av de viktigaste grunderna för fängelsestraffet är också samhällets behov av skydd mot vissa kategorier av brottslingar. När det gäller den förhållandevis lilla grupp brottslingar som upprepade gånger återfallit i mycket grov brottslighet eller annars visat sig mycket farliga för andras säkerhet, såsom grova narkotikaförbrytare och grova våldsbrottslingar, är det nödvändigt att samhällets skyddsintressen får träda i förgrunden.

Den s. k. permissionsutredningen, som tillsattes av trepartiregeringen 1980, föreslog att domstol i samband med dom på viss tids fängelse skulle kunna förordna en särskild verkställighet av straffet. Den skulle komma i fråga då den dömde hade gjort sig skyldig till särskilt allvarlig brottslighet, som hade medfört fara för liv och hälsa. Vi moderater förordar att permissionsutredningens förslag när det gäller denna lilla kategori brottslingar får genomföras.

Ett särskilt problem i samband med fängelsestraff är den villkorliga frigivningen. Moderata samlingspartiet anser att kraven på förutsägbarhet och på proportionalitet mellan brott och straff gör att generell villkorlig frigivning inte bör förekomma. Grundprincipen måste vara att det straff som domstolen dömer ut också skall avtjänas. Förslaget om i princip obligatorisk villkorlig frigivning efter halva strafftiden kan därför enligt vår uppfattning inte accepteras. Det präglas av en näst intill total principlöshet i det kriminalpolitiska handlandet. Villkorlig frigivning är bra för att uppmuntra gott uppförande, men kan aldrig få göras till en generell regel. Det måste betonas att en sådan villkorlig frigivning är en belöning, och ingen rättighet.

Mot den här bakgrunden har förslaget om obligatorisk halvtidsfrigivning tett sig omöjligt att acceptera för moderata samlingspartiet. Vi hävdar att

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krimi-
nalvården, m. m.*

konsekvensen kräver att det finns ett klart samband mellan meddelad dom och verkställd påföljd. I annat fall löper vi den allvarliga risken att medborgarnas tilltro till hela systemet undergrävs. Vi löper också den allvarliga risken att domstolarna, i medvetande om att den dom de dömer ut inte kommer att verkställas till fullo, kommer att anpassa sin straffmätning efter den faktiska verkställighetstid som meddelas i annan lag.

Vill man minska strafftiderna, måste man enligt vår uppfattning angripa brottsbalken och specialstraffrättens straffskalor, inte lagstiftningen om verkställighet. Vår reservation i betänkandet nr 25 visar också att det finns behov av skärpning av verkställighetsreglerna, främst från samhällsskyddssynpunkter.

Herr talman! Mot denna bakgrund vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna i justitieutskottets betänkanden 25 och 26.

I detta anförande instämde Sven Munke (m).

Anf. 3 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! "Det kriminalpolitiska arbetet måste ta sikte på att utveckla ändamålsenliga former för samhällets reaktioner på kriminalitet." – Så inleds en centerpartistisk motion med anledning av den proposition som vi i dag har att behandla. – Därvid måste, som också Björn Körlof har framhållit, en avvägning ske mellan de allmänt förebyggande åtgärderna, de individuellt förebyggande åtgärderna och de rehabiliterande, dvs. de som syftar till att återföra människor som har hamnat utanför vad som kan kallas normalt beteende i samhället till ett sådant beteende.

Från centerns sida pekas på två utgångspunkter som skall vara vägledande för reformarbetet på kriminalvårdens område.

Den ena utgångspunkten är att det med skärpa måste framgå att kriminalitet inte tolereras. Den hårdaste påföljden är här frihetsstraff i form av fängelse. Men vi måste också konstatera att fängelsestraffet dess värre ofta försvårar en anpassning till normalt samhällsliv. Därför är det viktigt – och det är en annan utgångspunkt för vårt arbete – att man nedbringat tiden för fängelsevistelsen utan att därmed åsidosätta de allmänpreventiva aspekterna. Frihetsstraff i form av fängelse är nödvändiga just för att markera hur allvarligt samhället ser på brott av olika slag och för att samtidigt förhindra fortsatt allvarlig brottslighet som innebär fara för liv och hälsa.

Den andra utgångspunkten är den rehabiliteringsverksamhet som jag nyss nämnde och som måste till för att återföra den straffade till ett normalt samhällsliv. Det är oerhört viktigt att den straffade kan återföras till ett liv med arbete, utbildning, bostad och positiva medmänskliga kontakter, där egenvärde och identitet kan byggas upp, så att man kan fungera normalt tillsammans med andra. Jag vill redan nu säga att i detta sammanhang spelar frivårdens totala arbete en mycket väsentlig roll. Jag kommer att ta upp det längre fram i mitt anförande.

I justitieutskottets betänkande nr 25 behandlas en centermotion med förslag om skärpning av verkställighetsreglerna för narkotikadömda. Bak-

grunden är den att narkotikabrottslighet och annan grov brottslighet är av speciellt allvarligt slag. Här gäller det verkligen att på allt sätt försöka avhålla från vidare brottslighet under verkställighetstiden. Det är det som har kommit till uttryck när det gäller beslutet om särbehandling av vissa långtidsdömda.

Men det är ju ett sorgligt faktum att många intagna under verkställighetstiden kan fortsätta sitt narkotikamissbruk och att även handel med narkotika förekommer under den här tiden. Detta är ett oacceptabelt förhållande. Det innebär också att de intagna kan riskera att bli narkotikaberoende under fängelsetiden, trots att de inte var det när de intogs på fängelset. Det kan också leda till en rundgång inom kriminalvården genom att man när man släpps ut har fått ett beroende. Man begär brott igen för att komma åt narkotika, och på det sättet tar man många av samhällets resurser i anspråk. Man kommer allt längre ner i misären. Man har ju inte lyckats klara av en rehabilitering på något sätt. Det finns många vittnesmål om detta i vårt land.

Centern har tidigare tagit upp detta i riksdagen. Med anledning av tidigare centermotioner har justitieutskottet slagit fast att "intagna utan narkotika-problem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika, att missbrukare skall avskärmade från tillförsel av droger och intagna förhindras från att bedriva narkotikahandel inom anstalterna och ute i samhället".

Tidigare regeringar har lagt fram förslag i syfte att få en bättre tillämpning och efterlevnad av just detta i justitieutskottets och riksdagens uttalanden. I proposition 1981/82:141 framlades därför förslag om ändringar i 7 § kriminalvårdslagen, där man på ett mer kraftfullt sätt skulle ta itu med det här problemet. Dess värre blev inte detta den föregående regeringens förslag riksdagens beslut, utan i stället stödde riksdagen en socialdemokratisk motion, enligt vilken särbehandling endast skall avse dem som döms till minst två års fängelse för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika.

I det sammanhanget förde centern och folkpartiet fram en reservation, ur vilken jag vill citera några rader som också ligger till grund för vårt ställningstagande i dag: "Även i fråga om andra kategorier av brottslingar kan det nämligen finnas ett behov av särbehandling. I narkotikabrottslighetens spår följer numera också ibland grövre våldsbrott. Även annan allvarlig sidobrottslighet förekommer. Det skulle enligt utskottets mening vara mindre välbetänkt att i detta läge begränsa möjligheterna till särbehandling till sådana fall då straffet avser renodlad narkotikakriminalitet. I sammanhanget kan det förtjäna att erinras om att 7 § tredje stycket kriminalvårdslagen i nu gällande lydelse enligt förarbetena tar sikte också på andra lagöverträdare än sådana som har dömts för grov narkotikabrottslighet, nämligen sådana som har ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom har visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet."

Vi menade då, och vi menar alltför, att på denna grund bör särbehandlingen vara mer vidsträckt än vad som nu är fallet. Vi vidhåller alltså den här

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

uppfattningen. och jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservation nr 2 i betänkandet nr 25, där vi föreslår en ändring av 7 § kriminalvårdslagen.

I justitieutskottets betänkande nr 25 tar man också upp frågor om olika alternativ inom frivården. Vi har i en centermotion tagit upp samhällstjänsten som ett viktigt alternativ liksom behandlingen i familjehem av olika slag. Vi vet att det förekommer en mycket framgångsrik behandling inom ramen för Stiftelsen Smålandsgårdar. Även i Haparandaområdet har man bedrivit ett mycket framgångsrikt arbete tillsammans med Röda Korset för att finna alternativa påföljder och alternativa rehabiliteringsmöjligheter.

Jag vill understryka att förslaget i vår motion har fått en positiv behandling i utskottet, och jag vill alltså betona vad utskottet säger i detta sammanhang, nämligen att dessa möjligheter bör vidareutvecklas och få en alltmer framträdande plats i arbetet med behandlingen av människor som drabbats av kriminalitet.

I regeringens proposition 1982/83:85 föreslås att villkorlig frigivning av den som har en strafftid understigande två år i princip alltid skall ske efter halva tiden. Departementschefen säger att därigenom undanröjs de risker för osäkerhet och bristande enhetlighet i tillämpningen som är fallet med nuvarande lagstiftning på detta område. Denna proposition behandlas i justitieutskottets betänkande nr 26.

Lagrådet har i sitt yttrande över propositionen varit mycket kritiskt till detta förslag. Från centerpartiets sida instämmer vi i den kritiken. Vi menar att detta förslag, som lagrådet säger, borde ha tagits in ett större sammanhang, där det klarare framgår vad det kriminalpolitiska reformarbetet syftar till, där frågor om olika typer av behandling framgår och där också den ideologi som skall ligga bakom behandlingen bör komma till klarare uttryck.

Som framgår av propositionen är det ett faktum att situationen på fängelserna i dag är otillfredsställande. Det som jag tidigare nämnde i mitt anförande av särbehandling av vissa långtidsdömda blir det svårt att leva upp till med den överbeläggning som vi i dag har.

Även om vi från centerns sida litet motvilligt – kan man säga – tillstyrker propositionen, gör vi det med samma motivering som lagrådet. Vi ser det mer som en temporär lösning. Vi gör det mot den bakgrunden att det måste vara så för att vi skall få bibehålla respekten för rättsmaskineriet i samhället och för att samhällets rättsuppfattning skall komma till uttryck i domstolarnas straffmätning. Denna får inte styras av sådana faktorer som kapacitet på fängelseplatser och uppsatta sparmål. I det avseendet instämmer jag i Björn Körlofs kritik.

I reservation 2 till betänkandet 26 framför centern sin syn på det här förslaget. När vi tillstyrker detta förslag ser vi det som en temporär lösning. Det fortsatta kriminalpolitiska reformarbetet bör inriktas på en snabb översyn av straffskalorna, så att vi får en bättre överensstämmelse än vad som nu kommer att bli fallet mellan utmätt straff och det som i realiteten avtjänas. Det är oerhört viktigt att påföljdssystemet utformas så, att man också får en ändamålsenlig rehabilitering inom frivården, även efter det avtjänade

fängelsestraffet. Det är således enligt vår uppfattning angeläget att det fortsatta reformarbetet inriktas på att mer renodla vad som är straff och vad som är rehabilitering.

Vi föreslår att riksdagen redan i anslutning till behandlingen av propositionen bör uttala att effekten av reformen nog följs upp i vad gäller domstolarnas straffmätning och behandlingsresultat inom kriminalvården. Vi har svårt att se varför inte utskottets majoritet har kunnat biträda ett sådant yrkande.

Herr talman! Inom kriminalvården är det framför allt frivården som svarar för de rehabiliterande insatserna. Det är verkligen viktigt att den organiseras så, att den kan fungera i nära samarbete med kommunernas socialtjänst, med utbildningsväsendet och med arbetsmarknadens myndigheter och parter. Det är långt ifrån fallet i dag.

Här finns oerhört mycket att göra för att vi skall använda de samhällsinstrument som står till förfogande för en verklig rehabilitering. Men det förutsätter en väl decentraliserad organisation och det förutsätter också medverkan av lekmän.

Förslaget i propositionen om halvering av antalet övervakningsnämnder, samtidigt som man förändrar övervakningsnämndernas arbetsuppgifter, kan enligt vår mening komma att få allvarliga följder. De positiva arbetsuppgifter som övervakningsnämnderna enligt förslaget kommer att få – att ta tag i frågor av mera ingripande karaktär och befrias från rutinuppgifter – kan komma att äventyras, när man samtidigt som man förändrar organisationen och centraliserar verksamheten till färre nämnder också underlåter att ta vara på de erfarenheter som i dag finns bland de många människor som arbetar inom övervakningsnämnderna.

Vi har därför från centerns sida i reservation nr 3 sagt att man måste nog följa utvecklingen när det gäller frivårdens förtroendemannaorganisation och inte göra den föreslagna förändringen. Vi undantar dock en del, och det är att vi tillstyrker förslaget när det gäller val av lekmän i övervakningsnämnderna.

Med de här orden, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 vid betänkandet nr 26.

Anf. 4 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Efter Karin Söders anförande är det uppenbart att centerpartiet och moderata samlingspartiet i många stycken har samma uppfattning när det gäller förslaget om obligatorisk halvtidsfrigivning. Men på en punkt har slutsatserna av våra gemensamma grunduppfattningar delat oss.

Centern anser att den föreslagna lösningen är temporär och att man så småningom skall komma fram till ett system som innebär att det råder kongruens mellan vad domstolarna dömer ut och vad man faktiskt avtjänar. Jag har nu egentligen bara en fråga till Karin Söder: Hur länge skall denna temporära lösning vara rådande?

Jag undrar också varför centern inte från början kunde inta vad vi tycker är

den logiskt riktiga ståndpunkten, att yrka avslag på förslaget i dess helhet och i stället från början angripa straffskalorna i brottsbalken och specialstraffrätten, vilket enligt vår uppfattning borde vara det rimliga och riktiga att göra, om man skall åstadkomma det resultat som vi uppenbarligen båda är ute efter, nämligen att få ner strafftiderna och därigenom minska de olägenheter som ligger i fängelsestraffet.

Vi tycker att det är litet ologiskt som centern dragit fram det nu, att man får en temporär lösning som måste kännas mycket konstig och besvärlig att hantera för både domstolarna och kriminalvården.

Anf. 5 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! I praktiskt politiskt arbete måste man alltid göra avvägningar. Det viktiga är ju att det klart kommer till uttryck vad som är samhällets mening om i det här fallet ett straff och att man har de långsiktiga målen klara för sig.

På den direkta frågan om hur lång tid vi menar med temporärt vill jag svara att utredningsarbetet får visa hur lång tid som behövs för att få en fullödlig förändring av straffskalorna som uppfyller alla de krav som vi här har rest.

I vad avser den avvägning som vi gjort i förhållande till det antal platser som i dag står till förfogande medger jag att vi har tagit hänsyn till platssituationen. Den är en verklighet som vi lever i. Vi har tagit hänsyn till möjligheterna att låta människor undergå de straff som de är dömda till och att samtidigt vidmakthålla den särbehandling som är nödvändig när det gäller vissa typer av brott. Jag tror att Björn Körlof delar min uppfattning att dessa brott är mycket allvarliga.

Samtidigt bör vi också gå in för att förstärka de rehabiliterade insatserna och se till att få till stånd en god övervakning – varvid övervakningsnämnderna skall utföra det ingripande arbetet som utskottet nu uttalar sig för – så att vi verkligen får en rationell men också medmänsklig hantering av de här problemen. Vi menar att man i dag för att nå dessa mycket viktiga mål måste acceptera kompromissen.

Men jag vill understryka att vi måste göra allt vad vi kan för att få de olika samhällsorgan som jag nämnde i mitt anförande att inom socialtjänstens ram komma fram till ett effektivt samarbete med kriminalvården. Att minska narkotikaberoendet tror jag är ett av de bästa sätt som vi har att sänka beläggningen på våra fängelser. En stor del av klientelet där är ju narkomaner. Samtidigt för detta med sig det goda att vi gör en social insats för att ge människor en värdigare tillvaro.

Anf. 6 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Jag tackar Karin Söder för svaret, som i viss mån är klarläggande. Centern accepterar i praktiken den obligatoriska halvtidsfrigivningen, om än inte i teorin. Det är alltså ställt på framtiden – osäkert för hur många år – innan vi får en ordning som ger kongruens mellan vad domstolarna dömer och de straff som de dömda faktiskt får avtjäna. Den

ordning som vi nu, enligt centerns mening temporärt, får ha centern medverkat till genom att på denna punkt sluta upp bakom regeringens proposition.

I övrigt kan jag i mångt och mycket dela Karin Söders uppfattning, men på den här punkten är den enligt vår mening inte logisk.

Anf. 7 KARIN SÖDER (s) replik:

Herr talman! Vi skall väl inte här diskutera logik, men det är faktiskt så, att om Björn Körlof instämmer i det som jag sade om möjligheterna till särbehandling och förutsättningarna att på fängelserna verkligen ta hand om dem som blir straffade, måste han också inse att detta i dag faktiskt inte är genomförbart, om man inte också gör något åt den villkorliga frigivningen. Logiken kan alltså ge utslag på flera olika sätt i detta sammanhang.

Jag vill också understryka att vi när det gäller centerns alternativ här har lagrådet på vår sida. Vi ansluter oss till lagrådets kritik, men har också kommit fram till samma slutsats som lagrådet, att den föreslagna ordningen till nöds kan accepteras som en övergångsåtgärd. Jag menar att om detta klart utsågs av riksdagen, kommer också vår uppfattning om de långsiktiga målen för hur rättsmaskineriet skall fungera till klart uttryck. Vi kommer då från centerns sida varje år att kräva att åtgärder vidtas för att perioden innan vi kommer fram till målet inte skall bli onödigt lång.

Anf. 8 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det vi nu diskuterar är bl. a. ett punktindelad ärende från justitieutskottet som behandlar budgetpropositionens förslag till anslag för kriminalvården jämte motioner. Bland de motioner som behandlas i betänkandet finns vpk-motionen 1982/83:887 om resurserna till frivården, m. m. Jag vill då först påminna om att justitieutskottet är ett av de utskott där vpk inte har någon representant. Vi har följaktligen inte heller haft möjlighet att vid utskottsbehandlingen markera något ställningstagande när det gäller motionens behandling.

Vår motion utmynnar i två yrkanden. I det första föreslår vi att riksdagen avslår förslaget att överföra frivårdshotellen i Norrköping, Örebro och Sundsvall samt inackorderingshemmet i Västerås från frivården till anstaltsvården. I det andra yrkandet vill vi att riksdagen ger regeringen till känna våra i motionen framförda synpunkter på frivårdens resurser, narkotikaproblemen vid anstalterna och riksanstalternas omfång.

Vad först gäller frivårdshotellen visar utskottets redovisning att loppet så att säga redan är kört. Man säger att de i motionen nämnda frivårdsinrättningarna redan på hösten 1982 tagits i bruk som anstaltsplatser. Ändå fick man vid studiet av budgetpropositionen det intrycket att denna fråga skulle underställas riksdagen innan denna överföring skedde. En gammal slogan ur den svenska historieboken rinner då mig i minnet, formulerad av en enväldig konung: "Vad göras skall är allredan gjort, I herredagsmän, reser icke så fort!"

Här står vi sålunda inför ett fullbordat faktum. Häråt torde i praktiken inte

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

vara så mycket att göra i detta läge. Man kan bara hoppas att det totala utfallet av den rehabiliterande verksamhet som den svenska kriminalvården ändå enligt lagen skall syssla med inte blir sämre genom denna redan vidtagna åtgärd.

Vad sedan gäller narkotikaproblemet på anstalterna så behandlas detta rätt utförligt i utskottsbetänkandet. Jag vill här först påminna om att allt vad vi kallar för narkotika är olagligt att hantera i Sverige utanför den av läkare reglerade medicinska användningen. Det får aldrig bli så att denna princip släpps. De medel som är olagliga i dag måste förbli så också framdeles. Att all narkotika förblir illegal är viktigt. Att släppa denna illegalitetsprincip för vad vissa vill kalla för lättare narkotika tror jag skulle vara ett allvarligt misstag. Vad det måste handla om är att med resoluta åtgärder söka tränga tillbaka utbredningen av narkotikabruket också inom kriminalvården. Lyckas vi med att tränga tillbaka narkotikan i samhället utanför anstalterna, kommer också problemen inom anstalterna att minska. Vi skulle också få en väsentligt lägre kriminalitet, eftersom kostnaderna för narkotikabruk är så höga att bruket har kriminell medelsanskaffning som förutsättning. Kan vi minska antalet narkotikabrott, skulle trycket på anstaltsvård minska och därmed också samhällets kostnader. Det skulle frigöras medel för ökade rehabiliteringsinsatser för det kriminalvårdsklientel som vi ändå alltid kommer att ha kvar.

Vi har i vår motion framhållit att det inte räcker med kontroll för att komma till rätta med narkotikan på landets kriminalvårdsanstalter. Det måste också till en genomtänkt vård. Om detta är utskottet överens i sin skrivning. Man räknar upp åtgärder som är på gång. Vad som alltid kan diskuteras är vilka resurser som skall sättas in och hur de skall sättas in.

Vi har tagit upp frågan i första hand för att få en redovisning inför riksdagen, och den har vi ju fått i betänkandet. Med de intentioner som där redovisas är jag förhållandevis nöjd, men med läget på anstalterna i fråga om narkotika kan varken jag eller utskottet vara nöjda. Här måste kampen gå vidare.

Vi har också tagit upp frågan om de stora rixanstalternas omfång och menat att byggandet av dessa stora slutna anstalter var utslag av ett kriminalpolitiskt tänkande som bör höra historien till. Men nu har vi dessa stora anstalter, som exempelvis Kumlaanstalten i mitt hemlän, och vi får lov att leva med dem under lång tid. Vad vi har sökt framhålla är att dessa anstalter inte får tillåtas växa än mer genom att de får en inre kvantitativ utbyggnad. Vi har befarat en sådan utveckling mot bakgrund av det tryck på anstaltsplatser som nu råder.

Nu redovisar utskottet att den inre utbyggnad som skett inte gäller fler platser utan möjligheten till differentiering av de vårdplatser som redan förut funnits. I det läget kan vi känna oss litet lugnare samtidigt som vi bestämt vill påpeka att de redan stora rixanstalterna inte får göras större.

Herr talman! Med hänsyn till att delar av våra motionskrav blivit överspelade och andra fått hyggliga svar från utskottet avstår jag från att yrka

bifall till motionen 887. Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 9 LISA MATTSON (s):

Herr talman! Som talesman för majoriteten i justitieutskottet, som står bakom betänkandena 25 och 26 – till vilka jag redan inledningsvis vill yrka bifall på samtliga punkter – kan jag inte vara annat än betydligt mer konkret än principiellt analyserande, som ett par av de tidigare talarna här i talarstolen har varit.

Men jag vill gärna säga att jag, när jag har lyssnat till Karin Söder och Björn Körlof, har känt mig försatt ungefär fyra år tillbaka i tiden. Den här debatten fördes när BRÅ-kommittén avlämnade sitt betänkande om brott och straff. Utredningen fick en större dignitet än den kanske borde ha fått i och med att den remissbehandlades. Den låg till grund för den debatt som fördes då. Det var endast en ledamot av den utredningen som reserverade sig, nämligen den som kände till den villkorliga frigivningen mest.

Sedan dess har uppfattningen svängt, och t. o. m. en del av dem som suttit med i BRÅ-kommissionen har i olika utredningar anslutit sig till tanken på villkorlig frigivning.

Det förefaller – kanske inte av debatten men av den aktuella reservationen – som om de borgerliga alldeles har glömt bort vad riksdagen uttalade när den borgerliga justitieministern sent omsider tillsatte fängelsestraffkommittén och frivårdskommittén. När detta anmäldes i budgetpropositionen anförde ju justitieutskottet – vilket riksdagen instämde i – att tillsättningen av dessa kommittéer inte fick hindra snabba dellösningar. Det är detta som har skett, och som kanske även fortsättningsvis kommer att ske.

När man citerar lagrådet tycker jag att man inte skall glömma bort att lagrådet har varit kritiskt på många punkter. Men lagrådet säger att den allmänna strävningen att minska inslaget av frihetsberövanden som ligger bakom förslaget i och för sig ter sig välmotiverad. Men i lagrådets uttalande står det också att man inte har funnit någon anledning att från nu berörda synpunkter motsätta sig förslaget, främst med hänsyn till fängelsestraffens skadeverkningar och till att deras längd fortlöpande bör minskas.

Jag blir litet förvånad när jag hör Karin Söder här i talarstolen och när jag läser reservation 2 som är fogad till betänkande 1982/83:26. I reservationen står det bl. a. "att samhällets rättsuppfattning som kommer till uttryck i domstolarnas straffmätning inte borde få styras av faktorer som tillgång till fängelseplatser och uppsatta sparmål".

Det är som om centern inte har klart för sig, inte har läst den historik som finns både i utskottets betänkande och i propositionen samt i fängelsestraffkommitténs betänkande, att vi har haft villkorlig frigivning sedan 1906 här i landet. Vi har ändrat villkoren åtskilliga gånger. I början av 1960-talet lade vi till möjligheten att få halvtidsfrigivning. Det fanns inte tidigare. Vi har också så sent som 1973 behandlat en proposition om kriminalvård i anstalt. Då hördes det inte några protester från något håll mot den villkorliga frigivningen.

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

Vi har delat upp våra anföranden på ett sådant sätt att Helge Klöver kommer att tala mera om villkoren och principerna bakom den villkorliga frigivningen, och Birthe Sörestedt kommer att tala om frivården.

Det är först nu som vi hör de här tongångarna, nu också från centerpartiet, som ändå var med på skrivningen när fängelsestraffkommittén lade fram sitt betänkande. Antingen skall man ha villkorlig frigivning och möjligheterna till det, eller också skall man klart gå in för att en utmätt dom skall avtjänas på anstalt. Det finns inga genvägar. Det går inte att ta detta som en temporär lösning. Det är en princip som vi har haft sedan 1906, och det är en princip som de nordiska länderna är ense om.

Karin Söder är ju verksam inom Nordiska rådet. Karin Söder känner därför kanske till att när det här förslaget om villkorlig frigivning började diskuteras, växte det långsamt fram i diskussioner med Nordiska straffrättskommittén, där man har ställt sig bakom tanken på att en villkorlig frigivning endast skall bygga på en kvotdel. Nordiska straffrättskommittén har avgivit ett betänkande, där man ger uttryck för uppfattningen att samtliga nordiska länder bör sträva efter att införa en allmän halvtidsregel. I Finland, Norge och Danmark liksom i Sverige finns det nämligen villkorlig frigivning sedan lång tid tillbaka.

Kommittén vill alltså att en allmän halvtidsregel skall införas. Men, säger man, det beror på varje lands särskilda förhållanden om detta kan uppnås med en gång eller utgöra resultatet av en gradvis utvidgning av det område där halvtidsfrigivning nu sker.

Vi bör ha klart för oss att detta är något som har arbetats fram på samnordisk basis. Sverige har hunnit något längre än övriga länder, men dessa är beredda att följa Sverige. Vi har byggt vidare på den uppfattning som vi alltid har haft, nämligen att fängelsestraff har en skadlig inverkan och att denna blir större ju längre strafftiden är. Därför ber jag mycket bestämt att få yrka avslag på de moderata reservationerna om den villkorliga frigivningen och översynen av straffskalorna. Det är icke den vägen vi skall gå, och fängelsestraffkommittén bör inte heller få sådana direktiv. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan i justitieukskottets betänkande 26.

Debatten om anslag till kriminalvården, en fråga som tas upp i justitieukskottets betänkande 25, har mest rört sig kring narkotikasituationen. Det är kanske naturligt, eftersom vi alla erkänner att narkotikasituationen vid våra kriminalvårdsanstalter är ett svårbemästrat problem. Man har dock börjat med s. k. narkotikafria behandlingar. Det finns specialavdelningar för detta ändamål vid Hall, Kumla och Norrköping. Kriminalvården har begärt och hoppas väl så småningom, efter överväganden inom narkotikakommissionen, få pengar till att utbilda de anställda, så att dessa inte bara kan se vilka som använder narkotika och få inblick i dess skadeverknings, utan också blir beredda att på ett engagerande och deltagande sätt diskutera de intagnas narkotikaproblem. Den som riktigt har trängt in i frågan har ju möjlighet därtill.

På detta område har redan mycket gjorts. Men frågan om kriminalvårdens arbetsformer är ett svårt problem, vilket hela betänkandet och budgetfram-

ställningen präglas av. Överbeläggningen är stor, ibland 103–104 % på vissa slutna rixsanstalter. Nu börjar dock nya anstalter växa fram. Trots det tror väl ingen att situationen med narkotika på anstalterna kommer att bli så mycket bättre på många år, vilket är synd, eftersom tanken bakom förslaget om vård inom anstalt bygger på en differentiering av de intagna. Det är tyvärr ännu inte möjligt att genomföra.

Jag yrkar som sagt bifall till utskottets hemställan i justitieutskottets betänkande 25.

Jag skall slutligen något kommentera de reservationer som har avgivits om skärpning av verkställighetsreglerna för narkotikadömda. Permissionsutredningen utmynnade i ett förslag om skärpta regler för intagna, dömda till fyra års fängelse eller mer. Det skulle röra sig om 50–75 intagna. Nu ändrades denna regel av den borgerlige justitieministern, så att strafftiden skulle vara minst två år, och det gör att långt fler berörs av dessa regler. Vi var från vårt håll inte riktigt på det klara med hur många som skulle inbegripas i detta.

Vi delar nog centerns uppfattning på den punkten. Moderaternas förslag om en återgång till permissionsutredningens tankegångar vill vi inte vara med på. Men vi vill peka på att kriminalvårdsstyrelsen redan har gjort en framställning till justitiedepartementet om en omformulering, inte bara av 7:3-paragrafen utan även av den paragraf som gäller behandling i enrum, vilken är väl så viktig. Det brukar vara kutym att riksdagen, när någonting behandlas inom departementet, har varit ute på remiss och snart skall bli föremål för ställningstagande, inte bifaller en motion eller en reservation.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i de båda betänkandena.

Anf. 10 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Lisa Mattson sade att hon kände sig försatt fyra år tillbaka i tiden, när hon lyssnade till mina och Karin Söders anföranden. Det resonemang som vi förde principiellt står att återfinna i propositionen, där en redovisning finns av just BRÅ-rapporten, Nytt straffsystem, så vårt resonemang gäller nutiden och inte förhållandena fyra år tillbaka i tiden. Det resonemanget tar vi också upp i vår reservation.

När de olika utredningar tillsattes som nu arbetar med fängelsestraffet och kriminalpolitiken, förutsattes att man inte skulle hindra snabba dellösningar. Det är alldeles riktigt. Vår kritik på den punkten riktar sig inte mot detta utan mot det förhållandet att den s. k. dellösning som man nu gör med obligatorisk halvtidsfrigivning inte är en dellösning utan innebär en väsentlig och principiell förändring av grunderna för kriminalpolitiken. Av det skälet borde man inte ha tagit denna dellösning nu. Den skulle ha diskuterats i samband med översynen av straffskalorna, där den naturligt hör hemma. Annars motsätter vi oss självklart inte olika dellösningar, som inte rubbar grundprinciperna.

Det är också viktigt att man skiljer på två ting i denna debatt. Å ena sidan är det en önskan att minska strafftiderna. Där tror jag att vi kan förena oss i

en allmän principdeklaration om att det är önskvärt. Å andra sidan är frågan vilken väg man skall gå fram för att åstadkomma detta. Skall man gå bakvägen via lagen om kriminalvård i anstalt och korta ner strafftiderna, eller skall man gå den som vi tycker hederliga och riktiga vägen i förhållande till allmänheten och se över straffskalorna för att åstadkomma kongruens mellan domstolarnas dömande, brottsbalken, straffmätningen och den faktiskt avtjänade strafftiden, vilket vi tycker är det rimliga?

Villkorlig frigivning har vi haft länge, sade Lisa Mattson. Ja, det är rätt. Den bygger från början på ett skötsamhetskrav. Det har tänjts så småningom därhän att vi har fått villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden och så småningom en halvtidsregel. Men det har alltid varit en fakultativ regel. Den har byggt på principen om en prövning. Bakom har legat ett skötsamhetskrav, som så småningom har fått allt mindre betydelse. Det erkänns. Men skillnaden är att vi nu tar ett principiellt mycket viktigt steg. Den villkorliga frigivningen blir obligatorisk. Det finns inte kvar någon prövningsdel i det hela. Denna allvarliga sak kritiserar vi. Det man nu gör innebär alltså inte en långsam uttänjning av systemet utan ett definitivt principiellt steg. Den diskussionen tycker vi är väsentlig att föra.

Anf. 11 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Först är jag ju glad över att kunna konstatera att Lisa Mattson i dag ställer upp på centerns linje när det gäller särbehandling av vissa personer som dömts för narkotikaförseelser och därmed förknippad kriminalitet och brott. Det är bara tragiskt att konstatera att denna insikt inte fanns också under föregående riksmöte. I så fall hade den proposition som då lades fram kunnat bli bifallen och i dag vara en verklighet. Det är alltså ett konstaterande att vi så småningom uppenbarligen får socialdemokraterna med oss på den här punkten.

Jag blir litet fundersam när Lisa Mattson säger att vi flyttar debatten fyra år tillbaka i tiden. Ett faktum är ju att debatten om brott och straff och behandlingen av människor med kriminellt beteende måste pågå ständigt. Vi måste ha den också här som bakgrund för våra beslut, och – som Björn Körlof sade – det finns också med i justitieministerns proposition. Han har funnit samma behov att uttala detta som vi inom oppositionen. För centerns vidkommande är det ett faktum att vi inte hindrar en snabb dellösning, men vi tillåter oss att kritisera på väsentliga punkter, där vi inte anser förslaget vara till fyllest och där vi vill ha en förändring till stånd så snart som detta är möjligt.

Visst vet vi inom centern – det trodde jag inte att man skulle behöva förklara – vad villkorlig frigivning är. Det är dock ett viktigt faktum att det är villkorlig frigivning vi vill ha, och det nya inslaget är ju att man i all huvudsak tar bort prövningsförfarandet. Det blir inte en morot, utan man bestämmer från början hur lång tid av straffet som skall avtjänas, och det är det vi har kritiserat.

När det gäller det nordiska samarbetet menar vi att för att vi skall kunna fullfölja detta måste vårt förslag i vår reservation också bli realitet. Man

måste noggrant pröva frågan om utmätning av straff och den tid verkställigheten omfattar, att en villkorlig frigivning verkligen skall bli villkorlig och att därmed sammanhängande rehabiliterande insatser blir mycket noga prövade så att man uppnår de mål som man uppsatt för de människor det här är fråga om.

Anf. 12 LISA MATTSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara peka på den kritik som från många håll har riktats mot den villkorliga frigivningen sådan som den har existerat fram till nu. Den har ansetts svårförståelig och svårförklarlig, och det har ansetts kunna bero på var någonstans i landet man bor vilken behandling man får.

Nu syftar jag inte på kriminalvårdsnämnden, som har mycket fasta normer för hur man skall bevilja villkorlig frigivning – halv tid eller två tredjedels tid – utan på den bedömning som tidigare har gjorts av övervakningsnämnderna i fråga om påföljder under ett år. Vi har också mycket tydligt skrivit i vårt betänkande att vi anser att en obligatorisk villkorlig frigivning blir mer lättöverskådlig och lättare att förstå. Det gäller dock inte särdeles långa tider.

Jag kan inte förstå att en metod med villkorlig frigivning, som vi haft i 57 år här i Sverige, kan kallas att man tar ner strafftiderna bakvägen. Det är en metod vi har haft, och jag tror att domstolarna har accepterat dess principer.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan i de två betänkandena.

Anf. 13 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Lisa Mattson har rätt på en väsentlig punkt, nämligen att så som det villkorliga frigivningssystemet utvecklas i vårt land har det av de intagna uppfattats som alltmer svårförståeligt och svårförklarligt, av många också som orättvist och ägnat att leda till mannamån i olika hänseenden och felaktiga bedömningar. På det viset har systemet inte varit bra. På samma sätt kan man också säga att det framlagda förslaget, sett som enskilt förslag, fyller det krav som vi moderater gärna vill ställa, nämligen kravet på förutsägbarhet och proportionalitet. I det hänseendet gör det faktiskt det; alla får nu reda på att man kommer ut efter halva strafftiden, förutsatt att man har ett fängelsestraff på under två år. Det är fullt förutsägbart.

Men det allvarliga är att man då tappar kontakten med vad domstolarna dömer ut. Detta är vår huvudinvändning. Den väsentliga invändningen är att man tänjer ut gummisnodden så långt att den går av mellan vad domstolarna dömer till och vad som faktiskt skall avtjänas. Det är därför som straffrättsystemet nu är på väg att, som vi upplever det, tappa tilltro hos allmänheten. Domstolarna dömer till två års fängelse, men i själva verket skall bara ett års fängelse avtjänas. Man frågar sig vad det får för konsekvenser. Hur kommer domstolarna att uppleva det, hur kommer nämndemännen att uppleva det och hur kommer de som döms att uppleva

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

det? Domstolen säger två år, men jag får bara ett. Det hela framstår till slut som en potemkukuliss, och det är detta som är allvarligt.

Lisa Mattson och jag har samma uppfattning: att vi måste förkorta strafftiderna. Men vår uppfattning är precis den som jag har sagt, att det skall ske genom att man tar ner straffskalorna. Det tvingar oss som är ansvariga för lagstiftningen att angripa brottsbalken och hela specialstraffrätten och gå igenom dem för att se var strafftiderna kan förändras – och kanske åstadkomma ungefär samma resultat som nu åstadkoms på den här, som vi upplever det, bakvända vägen.

Anf. 14 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag delar Lisa Mattsons uppfattning – om jag har förstätt den rätt – att vi också måste diskutera innehållet i den villkorliga frigivningen och den behandling som kommer därefter. Jag har sagt i alla mina anföranden att det är en väsentlig del.

Men det är faktiskt inte riktigt detta som kritiken har riktat sig mot, utan det är samma kritik som tas upp i lagrådets yttrande om att man för att obligatoriskt halvera strafftiden kanske i stället borde genomföra en sänkning av straffskalorna, för att få samstämmighet mellan den dom som avkunnas och det straff som de facto avtjänas. Detta skulle vara bättre i linje med allmän rättsuppfattning. Man skulle kunna citera lagrådets inställning i många och långa stycken, men jag skall inte trötta kammaren med det. I slutklämmen står dock bl. a. så här:

”Mot bakgrund av de anförda framstår det enligt lagrådets uppfattning som tveksamt om frigivningsreglerna går att frikoppla från straffmätningen i den utsträckning som remissen förutsätter och om reformen inte i själva verket får vissa återverkningar på längden av de utmätta fängelsestraffet.”

Bara detta som en slutledning ger ju vid handen att här finns skäl att följa vår reservation för att få den samstämmighet som jag tror hela riksdagen är enig om att vi egentligen vill ha. Ingen av oss pläderar väl för långa straff, därför att vi tror att det är rehabiliterande – det tror vi inte. Det är samspelet mellan allmänpreventionen och individualpreventionen som måste stärkas och förbättras. Vi menar att den diskussionen måste föras på ett konstruktivt sätt. Vi har från centerns sida bidragit till detta genom att göra det som riksdagen var enig om tidigare, nämligen att inte hindra snabba dellösningar. Men vi vill sätta målen för detta arbete fast och mycket klart.

Anf. 15 LISA MATTSON (s) replik:

Herr talman! När vi 1965 ändrade den villkorliga frigivningen från fem sjättedelar till två tredjedelar tror jag inte att man märkte att domstolarna med ledning av detta gjorde en annan bedömning. Det har sagts ifrån mycket tydligt och klart av den utredning som ligger bakom detta förslag, att man inte har någon anledning att ta för givet att det skulle bli någon annan bedömning av strafftiderna än den som gällt hitintills.

Som jag har sagt har vi här haft en institution liknande den i Norge, Finland

och Danmark, och det har såväl domstolar som nämndemän också accepterat och anpassat sig till.

Talmannen anmälde att Karin Söder anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 Justitieminister OVE RAINER:

Herr talman! Den grundläggande inriktningen att humanisera kriminalvården, att begränsa frihetsberövandenas antal och längd och att söka verkliga alternativ till frihetsstraff har i stort sett varit gemensam för samtliga riksdagspartier. Den proposition som riksdagen i dag behandlar ingår som ett led i denna utveckling.

Propositionens förslag grundar sig på två delbetänkanden av fängelsestraffkommittén och frivårdskommittén, som tillkallades och fick sina direktiv under det borgerliga regeringsinnehavet. En ledande tanke i dessa direktiv var just att fullfölja den linje i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet som går ut på att minska användningen av frihetsberövanden, att avkorta längden av de frihetsberövanden som ändå måste göras av allmänpreventiva skäl och att finna alternativ till frihetsstraff som i möjligaste mån innebär en effektivisering i förhållande till de nuvarande formerna av kriminalvård i frihet.

De nu aktuella förslagen utgör ett betydelsefullt steg när det gäller att förverkliga den kriminalpolitiska inriktning som kom till uttryck i direktiven. Men det är väsentligt att framhålla att det bara är fråga om en delreform. Båda kommittéerna fortsätter sitt arbete, och de har härvid sådana viktiga uppgifter som att pröva alternativ till frihetsstraff, som t. ex. kontraktsvård och samhällstjänst, och att göra en allmän översyn av gällande straffskalor. Självfallet kan det inte uteslutas att kommittéernas framtida förslag kan medföra vissa ändringar också i fall som omfattas av de nu aktuella förslagen, men reformens inriktning står fast.

Reformen berör inte den särskilt grova brottsligheten. Den berör inte heller sådan brottslighet som bedöms förskylla kortare straff än fyra månader.

För de intagna som omfattas av reformen innebär den en betydelsefull om än inte dramatisk mildring i jämförelse med nuvarande ordning. I normalfallet minskar den faktiska anstaltstiden med en sjättedel i förhållande till det utdömda straffet, även om minskningen blir mindre i åtskilliga fall.

Ändringarna i fråga om den villkorliga frigivningen gäller inte bara anstaltstiderna. Genom att regleringen i princip görs obligatorisk blir systemet också mer enhetligt, förutsägbart och rättssäkert. Anstaltstiden blir beroende av domstolens dom och inte av senare beslut av verkställighetsmyndigheten. Förutom det värde som ligger i detta kommer den nya ordningen bl. a. att medföra att de viktiga frigivningsförberedelserna underlättas genom att resurser frigörs och planeringen kan påbörjas på ett tidigare stadium.

De moderata ledamöterna i justitieutskottet har inte ställt sig bakom förslagen om ändringar i den villkorliga frigivningen. Jag hyser sympati för den synpunkten att den villkorliga frigivningen borde ha behandlats i ett större sammanhang, men jag är förvånad över att kritiken kommer från moderat håll. Att den villkorliga frigivningen nu har kommit upp till särbehandling är nämligen en följd av uttryckliga tilläggsdirektiv till fängelsestraffkommittén som har signerats av den moderata justitieministern Håkan Winberg.

Den sakliga invändning moderaterna gör är främst att reformen innebär att skillnaden mellan vad en dom enligt sin lydelse går ut på och de faktiska rättsverkningarna skulle bli alltför stor. Jag har i propositionen uttryckt förståelse också för sådana synpunkter. Men som jag redan har sagt rör det sig här om förändringar av de enskilda frihetsberövandenas omfattning som i ett vidare perspektiv framstår som rätt blygsamma. Tanken att dessa förändringar skulle på något sätt inverka på allmänhetens tilltro till rättsväsendet är för mig svår att ta riktigt på allvar. Det gäller särskilt som skillnaden mellan den formella domens innehåll och det faktiska frihetsberövandet i åtskilliga andra länder regelmässigt är väsentligt större än vad som blir följderna av förslaget.

Jag vill också, med anledning av vad som har sagts av Björn Körlof och Karin Söder, framhålla att det inte är så att statsfinansiella överväganden har spelat någon roll vid tillkomsten av detta förslag. Det påståendet är felaktigt, och det har ingen täckning i vad som sägs i propositionen.

För drygt tio år sedan var jag själv med om att i justitiedepartementet ta upp dessa tankar om halvtidsfrigivning. Det är alltså tio år sedan som dessa tankar kom fram i det kriminalpolitiska arbetet. För min del är det tillfredsställande att konstatera att jag nu kan få lägga fram ett förslag med detta innehåll. Det förhållandet att dessa ändringar görs vid en tidpunkt då vi har ett stort tryck på våra kriminalvårdsanstalter får inte betraktas som någon olägenhet utan är självfallet en fördel.

Herr talman! Jag tvingas att gå in litet grand just på moderaternas syn på denna kriminalpolitiska fråga. Där åberopas mot reformen, såvitt jag kan förstå, främst att den faktiska verkställighetstiden vid en dom på fängelse kommer att skilja sig något mer än vad som är fallet i dag från vad domen innehåller. Anser man att detta är en nackdel – och det har jag också förståelse för – måste den vägas mot fördelarna av förslaget. För egen del ser jag det som uppenbart att fördelarna väger över. Menar man verkligen, som det sägs i de båda kommittéernas direktiv att det är väsentligt att avkorta längden på frihetsberövandena inom kriminalvården, är det inte försvarligt att underlåta detta när det föreligger ett väl genomarbetat förslag, som i sina huvuddrag har godtagits av en majoritet av remissinstanserna.

Frihetsberövande är det mest ingripande repressiva tvång som samhället tillgriper mot enskilda. Förutom den integritetskränkning och det lidande det medför är det ofta förenat med betydande skadeverkningar i andra hänseenden.

Det är inte rimligt att enskilda genom längre frihetsberövanden än man

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

anser oundgängligen nödvändiga skall behöva betala en strävan efter någon teoretisk eller estetisk fulländning av ett straffsystem. Än mindre kan det accepteras att enskilda på detta sätt skall behöva betala för att någon kanske i efterhand finner att en annan utredningsordning än den man valt hade varit lämpligare. Den aktuella reformfrågan har ju handlagts litet fram och tillbaka under de borgerliga regeringarna.

Frågan kommer naturligtvis i ett annat läge om man inte delar uppfattningen att frihetsberövandena bör avkortas. Moderaterna har ju officiellt ställt sig bakom denna strävan att avkorta frihetsberövanden. Men det är svårt att undvika misstanken att det är det egentliga skälet till moderaternas avvisande hållning. Det finns åtskilliga enskilda moderater som har framfört förslag som skulle innebära en drastisk ökning av frihetsberövandenas längd.

I reservationen till justitieutskottets betänkande 26, som jag har studerat, rör man sig på ett rätt oklart sätt kring denna fråga. Man förefaller avvisa varje form av generell förkortning av frihetsstraffen, då den skulle gå ut över allmänpreventionen och samhällsskyddet. Som skäl åberopar man speciellt behovet att ingripa mot den särskilt allvarliga brottsligheten. Men den allvarliga brottsligheten berörs ju över huvud taget inte av det här förslaget. I reservationen hänvisas till fängelsestraffkommitténs pågående strafföversyn, och man säger sig kunna ta ställning till frågan först när resultatet av den föreligger.

Om moderaterna nu har övergett tanken på att minska omfattningen av de frihetsberövanden som sker inom kriminalvården, bör de säga det rent ut och också tala om varför de gjort det. Det kan inte bero på att en minskning redan har skett, för någon sådan har inte skett sedan fängelsestraffkommittén tillsattes. Tvärtom har frihetsberövandena ökat drastiskt sedan år 1976. *Ingenting tyder heller på att frihetsberövandena skulle vara mindre skadliga än man förut har antagit*, och det är obekant åtminstone för mig att några nya rön framkommit som skulle tala för att frihetsberövandenas längd skulle ha större betydelse för allmänprevention och samhällsskydd än det fanns anledning att anta år 1979, när de båda aktuella kommittéerna fick sina direktiv.

Herr talman! Jag har hittills talat om den del av förslaget som avser villkorlig frigivning och halvering av strafftiden. I den allmänna debatt som har föranletts av regeringens proposition har intresset uppenbarligen koncentrerat sig till just till den frågan. Jag vill framhålla att propositionen också innehåller förslag av väsentlig betydelse för frivården.

Förslagen innebär att tillämpningsområdet för villkorlig dom och skyddstillsyn vidgas. Kriminalvården i frihet, både efter villkorlig frigivning och vid skyddstillsyn, intensifieras. Insatserna koncentreras på första året av prövotiden, då återfallsrisken är störst. Förutsättningar skapas för att påbörja frivårdsinsatserna vid en tidigare tidpunkt än nu. Biträdande övervakare skall kunna förordnas i de fall när speciella insatser behöver göras. Möjligheterna till tillfälligt omhändertagande vidgas, om reaktions-systemet vid misskötsamhet stramas upp. Sammantagna bör ändringarna

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

kunna medföra väsentligt bättre förutsättningar för en ändamålsenlig och effektiv frivård.

Förslaget innebär också organisatoriska förändringar. Frivården ställs direkt under kriminalvårdsverkets regionala ledning. Skyddskonsulentorganisationen tar över vissa mer rutinmässiga uppgifter från övervakningsnämnderna. Genom att dessa befrias från prövningen av frågor om villkorlig frigivning kan man minska antalet övervakningsnämnder. I det sammanhanget vill jag, till skillnad från vad som anförs i en reservation av de centerpartistiska ledamöterna i utskottet, framhålla att detta är en naturlig och riktig konsekvens av förslagen i övrigt.

För att tillgodose intresset av att öka det medborgerliga inflytandet över kriminalvårdens verksamhet föreslås också att landstingen och kommunfullmäktige skall utse lekmanaledamöter i övervakningsnämnderna.

Herr talman! Sammantaget rör det sig här om betydelsefulla förändringar på kriminalvårdspolitikens område, både när det gäller anstaltsvården och när det gäller frivården. Det är därför tillfredsställande att det – bortsett från de reservationer som jag har berört – föreligger enighet inom justitiekotтет i de aktuella frågorna.

Anf. 17 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Låt mig först kommentera det som justitieministern sade om att inte så många var berörda av reformen. Enligt uppgifter från kriminalvårdsstyrelsen kommer det i vart fall i inledningsskedet att bli så att över 400 interner lämnar landets fängelser, när reformen träder i kraft den 1 juli. Det är ändå en ganska stor siffra. Självfallet kommer det inte varje år att blir så, men detta blir i varje fall ingångseffekten.

Justitieministern sade att han hade förståelse för två av de argument som vi moderater för fram. Det ena har att göra med huruvida man skall ta en helhetslösning något senare eller en dellösning nu. Justitieministerns bedömning är att det trots allt är bättre att ta en dellösning nu än att vänta på en helhetslösning. Det kan diskuteras vilken väg man skall gå. Justitieministern stöder sig på tilläggsdirektiven som gavs av Håkan Winberg till fängelsestraffkommittén. Men de innebar ju inte att man skulle lägga fram ett sådant förslag som nu ligger på riksdagens bord, utan de innebar faktiskt att man skulle pröva former för villkorlig frigivning i kombination med förändringar i straffskalorna. Till det förslag som så småningom kom från fängelsestraffkommittén i detta avseende fanns ju också en moderat reservation. På den punkten tycker jag därför inte att justitieministerns argument riktigt håller.

Justitieministern säger att statsfinansiella skäl inte har spelat in vid hans bedömning av detta. Då vill jag hänvisa till vad justitieministern säger på s. 30 i propositionen: "För mig står det klart att det även från samhälls-ekonomiska synpunkter måste vara ett önskemål att denna utveckling bryts." Därvid hänvisar man till frihetsstraffets användning och dess längd. Nog finns det alltså ett samhällsekonomiskt motiv med i bilden förutom det att man av humanitära skäl skall skära ned fängelsestraffet.

Sedan förde justitieministern också fram någon sorts kritik mot det moderata sättet att resonera. Det skulle gå ut på en, som justitieministern uttryckte det, "estetisk" fulländning av det straffrättsliga systemet. Någon sådan fulländning tror vi inte på och har aldrig trott på. Jag inledde mitt anförande här i kammaren med att säga att den som har en övertro på att det kriminalrättsliga ingripandet allenarådande skulle få ner brottsligheten tror fel. Detta vidhåller jag – jag står för den uppfattningen. Vi tror inte på det kriminalrättsliga ingripandet som allenarådande, utan vi tror att det tvärtom fordras ett ständigt arbete och en mängd andra åtgärder för att få ner brottsligheten. Något teoretiskt eller estetiskt fulländat system existerar inte och går säkert aldrig att få fram.

Justitieministern anförde också en misstanke om att vi inte menar vad vi säger om att vi vill minska fängelsestrafftiderna. Då hänvisar jag till den moderata partimotionen om kriminalpolitiken till årets riksmöte. Där finns en särskild hemställan om just detta.

Anf. 18 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill gärna understryka vad justitieministern sade om de delar av propositionen som inte har blivit så mycket diskuterade och som gäller den positiva förändring som frivården kommer att undergå. Det kan aldrig nog betonas att den delen är den absolut viktigaste för tilltron till vårt rättssamhälle. Det gäller alltså den rehabilitering som jag tidigare tog upp i mitt huvudanförande.

Sedan vill jag begränsa mig till ett par kommentarer om övervakningsnämndernas organisation. Det är rätt att övervakningsnämnderna demokratiseras genom det nya valsystemet, och det tillstyrker vi från centerns sida. Men vi anser att det var fel att i det här läget låta det bli något man skulle kunna kalla halvmesyr, dvs. att inte låta den decentraliserade organisationen vara kvar med också nya uppgifter av mindre rutinmässig karaktär än de tidigare och ta vara på de erfarenheter som de facto finns i nämnderna, även om de till dels får nya ledamöter. Jag tror att just den typen av organisation är mycket värdefull och viktig för att vi skall kunna få det som vi är eniga om: ett bra samspel mellan socialtjänsten, utbildningsväsendet och arbetsmarknaden. Det är ju ett bättre samarbete man "skriker" efter landet över för att man skall kunna klara av de här svåra problemen. Ett bättre samarbete åstadkommer man inte genom att centralisera, utan genom att bibehålla en decentraliserad organisation.

Till sist vill jag rikta en fråga till justitieministern. Får jag fatta justitieministern så att han efter det att delreformen blivit genomförd inte kommer att motsätta sig ett fortsatt arbete med den inriktning som vi föreslår i vår reservation? Justitieministern sade ju att straffskalorna kommer att ses över i enlighet med direktiven. Om jag förstod detta rätt kan det innebära att man kommer att närma sig det som vi åsyftar, nämligen en bättre samstämmighet mellan det utmätta straffet och det som de facto verkställs.

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krimi-
nalvården, m. m.*

Anf. 19 Justitieminister OVE RAINER:

Herr talman! Två synpunkter till vad Björn Körlof sade.

När det gäller Håkan Winbergs tilläggsdirektiv går det liksom inte riktigt ihop att han gett tilläggsdirektiv och ändå varit inställd på att man skulle samordna den översyn av straffskalorna som pågår. Han var väl medveten om att man inte skulle hinna med den översynen. Att det var skillnad mellan de motiv Håkan Winberg hade för att ge tilläggsdirektiv och de motiv som jag skulle ha haft för att ge tilläggsdirektiv har väl kanske framgått. Jag vet att Håkan Winbergs motiv för tilläggsdirektiven var att han ville avskaffa övervakningsnämnderna.

När det sedan gäller frågan om den samhällsekonomiska synpunkten har jag litet svårt att förstå att man just från moderat håll skulle kritisera ett förslag som beaktar även samhällsekonomiska aspekter. Jag tycker att det är naturligt att göra det.

Till Karin Söder vill jag säga att om vi skulle ha haft kvar alla övervakningsnämnder efter den här reformens genomförande, skulle – har vi räknat ut – många övervakningsnämnder inte ha haft mer än tio ärenden att handlägga på ett år. Vi har alltså gjort den bedömningen att man utan vidare kan göra den här besparingen utan att det får några som helst olägenheter.

Sedan är det klart att förslag i de frågor som vi diskuterar i dag kommer att läggas fram av de här två kommittéerna. Jag gör den bedömningen att vi när vi i regering och riksdag skall samordna de förslag som kommer fram skall kunna nå lösningar som det blir en bred enighet om.

Anf. 20 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Vilka outtalade motiv som olika justitieministrar kan ha för att lägga fram olika tilläggsdirektiv tror jag att det blir svårt att diskutera. Det handlar om tankar och känslor som är oåtkomliga för debatt. Däremot har man att hålla sig till vad som faktiskt står i direktiven. Dessa direktiv innebär att de utredningar som vi talat om här skall pröva olika frågeställningar: villkorlig frigivning, olika typer av fängelsestrafförändringar och annat sådant. Av utredningens förslag framgår att detta var en mycket svår fråga för utredningen att hantera. Det fanns de som ansåg att man skulle avskaffa den villkorliga frigivningen helt för att man skulle få ett proportionellt och avvägt system, och sedan angripa fängelsestraffsidan genom att ta ned straffskalorna. Det framgår fullt klart att det var en besvärlig fråga att hantera.

Moderater vill alltid spara pengar, säger justitieministern. Ja, det finns naturligtvis ofta skäl till det. Men just i det här fallet finns inte ett sådant skäl. Straffrätten och kriminalpolitiken måste styras av de grundläggande principer som vi kan ställa oss bakom. Att det sedan får vissa samhällsekonomiska effekter beroende på vilken modell man väljer är jag fullt medveten om. I det avseendet konstaterar jag att justitieministerns förslag innebär en besparing. Men det kan inte vara något motiv, i synnerhet inte om man vänder på resonemanget. En god samhällsekonomi kan rimligen inte vara ett

argument för långa fängelsestraff. Argumenten har inte med varandra att göra. Får det en positiv samhällsekonomisk effekt är det bra i och för sig, men det kan inte vara något motiv för hur man skall utforma kriminalpolitiken.

Anf. 21 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på frågan om det fortsatta utredningsarbetet. Jag hoppas att justitieministerns positiva förhoppning, att man skall kunna nå fram till lösningar varom det råder enighet skall besannas. Jag utgår då ifrån att det i detta låg ett erkännande av att lösningen ligger någonstans i närheten av det vi föreslagit i vår reservation.

När det sedan gäller övervakningsnämnderna är det ju ett faktum, som jag inte vill bestrida, att om man tar bort de rutinmässiga ärendena blir det ganska få kvar. Vad vi från centern vill framhålla och som jag tidigare har framhållit är att här har man en unik chans att låta övervakningsnämnderna bli ett verksamt instrument för att åstadkomma samordning och medverka till ingripande insatser, som det står i betänkandet, till fromma för den som övervakas och som sedan skall kunna leva ett normalt samhällsliv.

Den unika chansen bör man ta, och det gör man bättre om man bibehåller den nuvarande organisationen.

Anf. 22 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 25 behandlas bl. a. motion nr 715 av Rune Backlund, Stina Gustavsson och mig angående kriminalvård i familj. Detta är en motion i ett mycket angeläget ärende. Tyvärr avstyrker utskottet bifall till motionen.

Samtidigt som man yrkar avslag ger emellertid utskottet till känna sin i princip positiva inställning till en ökad användning av familjevård utom anstalt. Man understryker också starkt vikten av att så långt det är möjligt minska användningen av fängelsestraff och att, i de fall frihetsstraff ändå inte kan undvikas, de skadliga verkningarna därav motverkas.

"I strävandena att lindra ett fängelstraffs negativa effekter har", skriver utskottet, "möjligheten att medge vistelse utanför anstalt en betydelsefull uppgift att fylla." Ja, det är det som vi försöker säga i vår motion. Vi motionärer menar också att inga ökade resurser eller nya pengar krävs för att utvidga verksamheten med kriminalvård i familj. I stället är det så att man med detta sparar pengar.

I motionen har vi pekat på skillnaden i kostnader per dag för kriminalvård i familj och i fängelse. Vidare har kriminalvårdsstyrelsen beräknat att med en ökning av antalet 34 §-placeringar med 200 platser – en ökning som man bedömer vara fullt möjlig – skulle en nettobesparing av 5 milj. kr. för budgetår kunna åstadkommas.

I utskottsbetänkandet hänvisas till en rad pågående utredningar som man menar arbetar med också de frågor som aktualiseras i vår motion, nämligen frivårdskommittén, narkotikakommissionen och socialberedningen. Man

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

hänvisar också till det interdepartementala samarbete som bedrivs mellan social- och justitiedepartementen och företrädare för kriminalvården.

Vi har förstått – även om vi varit kort tid i riksdagen – att det inte är lätt att få gehör för något annat än det som ett enigt utskott har kommit fram till och också att det är kutym att avvakta pågående utredningar. Frågan är då hur lång tid de utredningar man hänvisar till behöver för att i sin tur komma fram till att exempelvis kriminalvård i familj, som den bedrivs inom Stiftelsen Smålandsgårdar, är ett alternativ värt att utvidga.

Den försöksverksamhet som bedrivs inom just Stiftelsen Smålandsgårdar har nämligen visat sig ge mycket positiva effekter för de dömda, inte minst som en rehabiliterande insats. Försöksverksamheten går ut på att personer, som normalt skall vistas i fängelse, i stället får vistas i vanliga familjer. De familjer som anlitas är företrädesvis lantbrukarfamiljer, eftersom tillgång till sysselsättning måste finnas.

Vistelserna är hårt kontrollerade, med bl. a. restriktioner vad gäller vistelse utanför familjen och när det gäller droger. Om inte den dömda sköter sin familjevistelse i enlighet med ett upprättat avtal, sker återförpassning till anstalt.

En utbyggnad och utveckling av kriminalvård i familj är en öppning ut ur det uråldriga fängelsesystemet.

Jag skulle kunna räkna upp många fördelar med kriminalvård i familj, jämfört med fängelsestraff. Jag tar emellertid inte upp tiden med detta, då vi i ett antal punkter i motionen angett fördelarna och jag utgår ifrån att utskottets ledamöter tagit del av dessa. Jag vill däremot citera något av det som framförts av sådana som omfattas av detta slag av kriminalvård. Jag citerar ett par av de unga – det är i regel fråga om ungdomar i denna form av vård:

”Även om vistelsen inte alltid varit enkel eller lätt så har det varit värt varenda minut. Jag har fått en ny start i livet. Utan Smålandsgårdar hade jag inte kommit någon vart med mitt knarkande.”

En annan ung narkotikamissbrukare säger: ”Vistelsen i familj ger också självförtroende. Här kan man inte leva rövare utan att stå för vad man gjort. På kåken kan man bråka och stå i och även om man åker i isoleringscell, så är det ingen som frågar varför man egentligen bråkar. Här har jag fått börja om – jag ser ljusare på allting. Jag har fått vänner – vänner som inte är missbrukare.”

Kampen mot narkotikan har intensifierats under senare år, och alla tecken tyder på att tagen blir ännu hårdare. Många fler kommer sannolikt att i framtiden dömas för narkotikabrott. Lagstiftningen har skärpts. Påfrestningarna blir allt större på anstaltsystemet. Bristen på fängelseplatser måste lösas, och man är i full färd med att bygga nya, dyra lokaler.

Det är en utveckling som egentligen ingen vill ha, men som samhället tvingas till i brist på alternativ. Kriminalvård i familj är *ett* alternativ. I dag är det alternativet litet, men på relativt kort tid skulle ganska många platser kunna tillskapas. Vissa kategorier av de dömda måste naturligtvis stå utanför ett sådant system, bl. a. grova våldsbrottslingar, men kriminalvård i familj

skulle ändå kunna omfatta relativt stora grupper av de dömda. En utbyggd kriminalvård i familj kan tillämpas utan lagändringar.

Herr talman! Vi motionärer vill uttrycka förhoppningen att i det omfattande utredningsarbete som nu bedrivs man tar del av den försöksverksamhet som pågår vid Stiftelsen Smålandsgårdar och som omvitnat lyckas bra. Även om utskottet nu avfärdat vår motion och de frågor som där tagits upp, förväntar vi oss att man framdeles visar sin positiva inställning till ökad användning av kriminalvård i familj.

Vi kommer att med intresse följa denna fråga.

Anf. 23 HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Först vill jag säga till Kersti Johansson att vi i utskottet har behandlat hennes motion med mycket stor välvilja. Det ligger mycket positivt i vad som sägs i motionen om att man bör försöka att i ökad utsträckning bedriva kriminalvård i familj för att minska fängelsevistelserna. Att vi formellt har avstyrkt motionen beror ju på att denna fråga diskuteras i en rad olika fora, som Kersti Johansson själv räknade upp, men i grunden är vi positiva.

Jag vill helt kort kommentera de förändringar som föreslås beträffande villkorlig frigivning. Först kan man konstatera att alla tycks vara överens om att det inte är bra att hålla människor instängda i fängelser och att det därför bör vara en allmän strävan att avkorta längden på de fängelsestraff som ändå måste avtjänas, bl. a. av allmänpreventiva skäl.

Nu föreslås således att villkorlig frigivning skall ske i huvudsak obligatoriskt när halva strafftiden har avtjänats. Enligt gällande ordning sker frigivning regelmässigt enligt två kvotdelar, i huvudsak beroende på straffets längd. Sålunda frigges de som dömts till långa strafftider – och därmed menar man dem som har strafftider på två år och sex månader eller däröver – efter halva tiden. För unga intagna – och därmed menar man i princip sådana som är under 23 år eller varit 23 år vid brottets begående – samt äldre intagna medger man i allmänhet frigivning då ett år och sex månader har avtjänats, alltså efter halva tiden. Övriga frigges regelmässigt efter det att två tredjedelar av strafftiden har avtjänats.

Det har utbildats en fast praxis när det gäller tillämpningen och användningen av de här angivna kvotdelarna. Skillnaden mellan nuvarande ganska fasta praxis och det i huvudsak obligatoriska frigivande som föreslås är egentligen mycket liten.

Nuvarande system innebär alltså att skilda kategorier intagna beviljas villkorlig frigivning efter att ha avtjänat olika långa delar av det utmätta straffet. Därmed uppstår också vissa tröskeffekter: således blir det faktiska frihetsberövandet normalt ungefär lika långt vid strafftider som ligger mellan ett år och tio månader och två år och sex månader. Detta med två kvotdelar har alltså uppenbara nackdelar.

Från början ansåg man att med två olika kvotdelar skulle frigivningen kunna anpassas efter förhållandena i det särskilda fallet. Men det har i praktiken visat sig vara svårt att göra en rationell differentiering mellan olika

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

grupper i fråga om villkorlig frigivning. Därför har man tillämpat dessa schabloner som är knutna till strafftidens längd. Systemet kan lätt upplevas som orättvist i sina praktiska konsekvenser. Det finns följaktligen starka skäl att tillämpa endast en kvotdel. Reglerna blir då enklare och konsekvenserna av ett fängelsestraff mer förutsebara, och det är bl. a. det som många av oss har eftersträvat.

Det har i motioner och även på annat sätt gjorts gällande att det här förslaget är på något vis mycket omvälvande för vår kriminalpolitik. Det är en fråga av stor principiell räckvidd, skriver moderaterna i sin reservation. Men är frågan verkligen så stor? Även om reformen är mycket betydelsefull när det gäller strävan att minska omfattningen av frihetsberövandena inom kriminalvården är den långt ifrån genomgripande.

De som har kortare straff än tre månader kommer inte att beröras av reformen, och de som har långa straff – två år och sex månader och i vissa fall ett år och sex månader – berörs inte heller, för de släpps ju redan nu efter halva tiden.

För återstående grupper reduceras frihetsberövandet i normalfallet med endast en sjättedel av den utmätta strafftiden.

För dem som har strafftider som närmar sig de längre tiderna blir reduktionen normalt ännu mindre, då man där tillämpar en praxis som innebär att vederbörande får ytterligare reduktion för att minska tröskel-effekten.

Dessutom får ganska många frigivningspermission tidigare än vid två tredjedelar av den utmätta strafftiden. Sammanlagt blir det, enligt vad fängelsestraffkommittén har räknat ut, med oförändrad straffmätning – något som vi förutsätter – en minskad beläggning på anstalterna med drygt 10 %.

Jag har svårt att förstå att den här reformen skulle allvarligt försämra allmänhetens tilltro till vårt rättsväsende. Det är enligt min mening en mycket bra delreform i en strävan att minska fängelsestraffets negativa verkningar, vilken mycket väl kan genomföras utan att man avvaktar fängelstraffkommitténs och frivårdskommitténs slutgiltiga arbete, vilket moderaterna föreslagit i en motion.

Som Lisa Mattson tidigare sagt uttalade riksdagen, innan dessa utredningar tillsattes, att utredningarna inte får hindra angelägna delreformer under tiden som utredningarna arbetar. Vi menar att det här är en sådan angelägen delreform, som riksdagen bör kunna besluta om nu.

Centern och vpk accepterar i sin reservation resp. motion förslaget om villkorlig frigivning efter halva strafftiden, men de vill att riksdagen skall uttala sig för en översyn av straffskalorna i brottsbalken och en uppföljning av resultatet.

Vi tycker att det är ganska självklart att det hela följs upp, och straffskalorna är redan nu föremål för översyn i fängelsestraffkommittén. Det är klart att man kan tänka sig en ändring av straffskalorna, så att villkorlig frigivning skulle kunna avskaffas. Men för detta fordras väsentligt ändrad praxis när det gäller straffmätning – vilket förutsätter ett mycket

komplicerat och vanskligt lagstiftningsarbete.

Jag vill också säga att i vår omvärld finns villkorlig frigivning – inte bara i de nordiska länderna utan i nästan alla andra främmande länder som har samma grundläggande uppbyggnad som Sverige.

Herr talman! Till slut ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i de två betänkandena och avslag på reservationerna.

Anf. 24 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ämnar i mitt inlägg behandla vpk:s motion 2216 som väckts med anledning av proposition 85 om villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet. Vi i vpk tycker att det är positivt att det nu föreligger ett förslag som innebär att villkorlig frigivning blir obligatorisk efter halva fängelsestrafftiden. Fängelsestraff innebär inte någon rehabilitering eller vård, som många tidigare sagt här i debatten, utan får väl snarare ses som en reaktion från samhället mot brott av olika slag. Det är därför bra att fängelsetiden kan minskas ytterligare, vilket är innebörden av förslaget.

Vi har dock rest några invändningar motionsvägen emot delar av förslaget. Vi anser till att börja med att det nu behövs en översyn av straffskalorna – detta är inte någon invändning mot förslaget utan snarare ett tillägg – så att inte denna reform går förlorad genom att längre straff döms ut.

I dag har vi för många brott ganska vida gränser mellan lägsta och högsta straffsats, och det finns alltså utrymme i domstolarna för justeringar uppåt av, om jag får kalla det så, normalstraffet för ett brott. Detta kan komma att ske just genom att domstolarna har vetskap om att den fängslade kommer att bli frigiven efter halva tiden. Det vore kanske rimligt att i stället justera ned straffskalorna och på så sätt utesluta denna möjlighet.

Utskottet menar i sina skrivningar att det förslag som nu behandlas inte innebär så stora förändringar att det finns någon anledning att göra en sådan översyn. Men då har utskottet inte tagit ställning i sak till förslaget. Utskottet argumenterar på ett sätt som om systemet hittills hade varit perfekt.

Vi anser att det här förslaget ytterligare understryker behovet av en översyn av straffskalorna – ett behov som i och för sig har funnits redan förut.

Vi anser att straffskalorna generellt bör sänkas och att spannet mellan högsta och lägsta straffsats för ett brott bör minskas. Resultatet skulle bli att straffsatterna skulle stämma överens med det straff som sedan skall avtjänas, och den rättsliga likabehandlingen skulle öka. Vi får heller inte den förskjutning av makten från den politiska till den administrativa nivån som vi nu riskerar – något som vi också pekar på i motionen.

Den här frågan har diskuterats i debatten, och enligt utskottets majoritet föreligger inte de risker vi pekar på. Det är i och för sig litet för tidigt att uttala sig om det, men vi anser ändå att en översyn är motiverad. Helge Klöver menar att det är självklart att detta följs upp, men då är det också fråga om vilka syften man har med sin uppföljning. Vår mening är att syftet skall vara att sänka straffskalorna och att få en större överensstämmelse mellan de straff som döms ut och de som avtjänas.

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

Vi kan heller inte acceptera den minskning av övervakningstiden som, såvitt jag förstår, framför allt av besparingskäl har föreslagits i propositionen. Vi ser övervakningen som något positivt, som ett stöd för de människor som från en ofta tilltrasslad livssituation, ibland med ett fängelsestraff på toppen, åter skall slussas ut i samhället och kunna fungera. En sådan social rehabilitering går oftast inte att påskynda. Det är fråga om en process som måste få ta tid. Detta har också påpekats från flera remissinstanser, bl. a. av dem som arbetar inom frivården och har erfarenheter.

Vi riskerar med det här förslaget att få en ökad frekvens misslyckanden och återfall. Det är kostsamt för samhället och tragiskt för dem som drabbas. Utskottets resonemang om att resurser kan frigöras för att användas under det första året av övervakningstiden – det talade också justitieministern om – håller alltså inte streck just på grund av att det här är fråga om en process som tar tid och som alltså inte automatiskt kan ersättas med bättre resurser under en kortare tid. Däremot har vi inte någonting emot att frivården får ökade resurser.

Det kommer att bli, som också kriminalvårdsstyrelsen pekade på i sitt remissyttrande, förändringar av övervakningens innehåll och metodik. Man kommer inte att i fortsättningen kunna arbeta med motivation och attitydförändringar, och man får avstå från uppföljningar. Var det detta som var meningen? kan man kanske fråga utskottets majoritet. Det är förvånande att det här förslaget lagts fram. Det är många remissinstanser som är negativa till denna förkortning.

Från vpk anser vi alltså att övervakningstiden också i fortsättningen normalt skall vara två år. En prövning bör ske efter ett år, så att man skiljer ut dem som inte längre är i behov av övervakning – det finns ju naturligtvis sådana som inte behöver längre övervakning än ett år.

I propositionen föreslås också att vissa domar skall kunna gå i omedelbar verkställighet, trots att de inte vunnit laga kraft. När det gäller dom om skyddstillsyn skall detta vara en huvudregel, och när det gäller dom som innebär frihetsberövande skall domstolen kunna förordna om omedelbart i kraftträdande.

Vpk yrkar avslag på detta förslag. Vi anser att det på ett oacceptabelt sätt urholkar rättssäkerheten. Vi vill slå vakt om den rättsprincip som innebär att en tilltalad skall anses vara oskyldig fram till dess att han har överbevisats om brott genom att en dom vunnit laga kraft.

Också från utskottets sida kan man här märka en viss, vill jag kalla det, skepsis. När det gäller omedelbar verkställighet av fängelsedomar understryker man det som i och för sig redan sägs i propositionen, nämligen att domstolarna måste iaktta stor försiktighet i fråga om att använda sig av dessa möjligheter, eftersom rättssäkerhetsintressena här gör sig gällande med särskild styrka.

Om sådana påpekanden måste till i ett utskottsbetänkande – påpekanden som vi inte vet om domstolarna kommer att ta hänsyn till – är det ett tecken på att det förslaget inte borde genomföras. Vi anser att det inte finns så stora

nackdelar med nuvarande ordning att vi vill urholka den rättsprincip jag tidigare nämnde.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till motion 2216 i de delar som inte täcks in av reservation 2. som jag också vill yrka bifall till.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

Anf. 25 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Av de motioner som behandlas i justitieutskottets betänkande 25 skall jag ge en kort kommentar till motion 887 av Per Israelsson m. fl. I motionen avstyrks förslaget i budgetpropositionen om att frivårdshotellen i Norrköping, Örebro och Sundsvall samt inackorderingshemmet i Västerås omvandlas till anstalter. Vidare avstyrks förslaget att personalen överförs från frivården.

Dessa boendeformer har byggts upp under en tid då det varit svårt att tillgodose det akuta behovet av boende. På senare tid har dock frivårdshotellen och inackorderingshemmet inte utnyttjats till fullo.

Kriminalvårdens klienter har enligt socialtjänstlagen samma rätt till omsorg som andra medborgare. Därför skall dessa behov tillgodoses.

De befintliga anstaltsplatserna har varit otillräckliga. Därför har man under hösten 1982 utnyttjat 46 platser vid frivårdsanläggningar som just anstaltsplatser. Prognoser för den kommande femårsperioden tyder på att anstaltsbeläggningen kan komma att öka kraftigt.

Här finns nu en resurs, en speciell verksamhet inom frivården, som man inte har samma behov av i dag som tidigare. Utskottet anser det fullt rimligt att denna resurs utnyttjas på ett sådant sätt att de föreliggande behoven blir tillgodosedda.

Justitieminister Ove Rainer har redan berört frågan om övervakningsnämndernas sammansättning och arbetsuppgifter, men jag skall ändå något ytterligare kommentera reservationen 3 i justitieutskottets betänkande 26. I reservationen föreslås att det inte sker någon förändring av antalet övervakningsnämnder liksom inte heller av nämndernas arbetsuppgifter.

Det nu föreliggande förslaget om villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet innebär att flera av övervakningsnämndernas uppgifter försvinner. Beslut om villkorlig frigivning kommer inte längre att handhas av nämnden. Ledningsansvaret för kriminalvården i frihet övergår till skyddskonsulentorganisationen. Vissa rutinärenden, tillsättande och byte av övervakare, är andra uppgifter som överförs till skyddskonsulenten. Nämnden har i stort sett inte haft något reellt inflytande i dessa ärenden. Dock kommer övervakningsnämnden att ha kvar ärenden av dömande karaktär.

Det här är inte en fråga om centralisering utan tvärtom, Karin Söder, en decentralisering. Nu kommer de flesta beslut att fattas nära dem som berörs av besluten.

Det är, som Karin Söder helt riktigt påpekade, viktigt att det sker ett samarbete mellan olika myndigheter. Detta samarbete kan intensifieras genom att skyddskonsulenten får ledningsansvaret.

Flera remissinstanser har också anfört att uppgifterna inom frivården utan olägenhet kan överföras till skyddskonsulenten, medan de domstolsliknande

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

uppgifterna skall ligga kvar hos övervakningsnämnderna eller hos annan myndighet.

Nämnderna skall fortsättningsvis också ha kvar sin funktion som insynsinstans över anstalterna och genom personliga besök där skapa sig kännedom om förhållandena.

Eftersom ett flertal arbetsuppgifter kommer att försvinna, finns det ingen anledning att ha kvar lika många övervakningsnämnder som tidigare, utan en reduktion av antalet till hälften kan anses lämpligt.

En nämnd på landstingsnivå skulle mycket väl kunna uppfylla kraven på insyn och ha kännedom om förhållandena vid anstalterna samt handha uppgifter av dömande karaktär.

Vidare behandlas motion 2216 i justitieutskottets betänkande 26, och jag skall beröra vissa delar i motionen. Låt mig först kommentera yrkandet i motionen om avslag på en omedelbar verkställighet av de s. k. 28:3-orna. Vi är nog alla överens om att en omedelbar reaktion på brott är att eftersträva från samhällets sida.

Förslaget innebär att en dom på skyddstillsyn går i verkställighet omedelbart, om inte domstolen förordar något annat. Skyddstillsynen kan kombineras med ett fängelsestraff enligt brottsbalken 28 kap. 3 §. Nu skall detta fängelsestraff också kunna gå i verkställighet utan hinder av att domen har vunnit laga kraft. Domstolen skall förordna detta i varje enskilt fall, och det har klart uttalats att domstolen skall använda denna möjlighet med försiktighet, om den tilltalade bestridit vad som lagts honom till last vid åtalet.

Det är ett bekymmer för dem som är dömda till ett kombinationsstraff att inte genast få avtjäna sitt fängelsestraff. Situationen på anstaltssidan har varit sådan att lång tid har förflutit, innan fängelsestraffet har kunnat påbörjas. Det är en klar nackdel ur rehabiliteringssynpunkt. Det kan kännas meningslöst för den dömda att ta itu med sina problem, då ett fängelsestraff väntar. Men det kan också få en annan effekt. Om arbete och bostad har erhållits och en god social situation uppstått, kan detta helt raseras om ett fängelsestraff skall avtjänas långt efter domen.

Vidare tar motionen upp övervakningstiden vid skyddstillsyn. Vänsterpartiet kommunisterna vill att det nuvarande systemet skall bestå. Ett enigt utskott anser att en intensifiering av övervakningen kan ske genom att övervakningen börjar omedelbart och att övervakare utses redan vid domstillfället. Därigenom kan kontakt snabbt etableras. Resurser kommer att frigöras genom en avkortning av övervakningstiden till ett år. Därmed får handläggarna ett minskat antal ärenden.

En av frivårdens uppgifter är att ge råd och stöd genom att se till att initiativ tas till att kriminalvårdens klienter kan utnyttja samhällets resurser. Socialtjänstens ansvar har klart uttalats. Detta innefattar också kriminalvårdens klienter.

Den andra av frivårdens uppgifter är att motverka återfall i brott. Undersökningar visar att av antalet återfall i brott sker hälften under de första sex månaderna och tre fjärdedelar inom ett år. Man har i dessa

undersökningar prövat när risken för återfall är störst. Det framkom att risken var störst under de första månaderna efter domen. Det är då insatserna måste intensifieras, och förslaget är helt förenligt med detta.

Vid ettårsprövningen i dag är det främst de som har begått brott under det första övervakningsåret som blir ålagda övervakning ytterligare ett år. I stället kommer nu dessa att vid ny lagföring dömas till ny skyddstillsyn med övervakning. Det kan inte vara vpk:s mening att endast sociala skäl skall utgöra kriterium för att den skyddstillsynsdömde straffas med ytterligare ett års övervakning.

Vi får inte bortse från den tredje av frivårdens uppgifter, kontrollfunktionen, vilken innefattas – så upplever man det – i övervakningen. Dock motsätter sig vpk att det sker en förlängning av övervakningen vid misskötsamhet. Här finns det väl anledning att reagera från samhällets sida för den enskildes skull.

Vid villkorlig frigivning är det angeläget att få en enhetlig regel för alla som dömts till mindre än två års fängelse. Därför föreslås en prövotid av ett år. Övervakningen upphör efter ett år i likhet med övervakningen vid skyddstillsyn.

Jag yrkar bifall till utskottet hemställan i betänkandena 25 och 26.

Anf. 26 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Eftersom jag inte har sagt någonting förut sedan mitt huvudanförande och Birthe Sörestedt var den första som berörde vad jag var inne på, skall jag göra några kommentarer till vad hon sade.

Birthe Sörestedt hänvisar till att frivårdshotellen, som det står i utskotts-betänkandet, inte var fullt belagda, och därför kunde de överföras till anstaltsvården. Hon säger att socialtjänsten och den lag som den grundar sig på gäller alla i samhället, också de straffade. Sålunda kan socialtjänstlagen hjälpa också de människor som har lämnat den slutna anstaltsvården och kommit ut i frivård.

Jag är inte helt övertygad om att det inte finns ett behov av att ha frivårdshotellen kvar. Bl. a. personal inom området har uttryckt sådana önskemål, och det var bakgrunden till att vi motionerade om att de t. v. skulle vara kvar inom frivården. I varje fall i mitt län har det nämligen visat sig, vid en genomgång med den personal som sysslar med frivård, att personalen är mycket hårt belastad och har väldigt många att ta hand om för varje personalresurs man har. Man betonar att det statsfinansiella läget och den strama budgeten under senare år har gjort arbetssituationen mycket besvärlig.

Vi betraktar det nog som en resursminskning att man drog in de resurser som hotellen innebar. Men som jag sade redan i mitt tidigare anförande har det redan skett. För att uttrycka mig på mitt yrkesspråk har jag betraktat det här som en irreversibel process, dvs. en icke omvändbar. Det som har skett har skett, och det torde inte gå att ändra. Därför har vi motvilligt fått acceptera detta faktum. Jag tror emellertid att det är viktigt att följa upp hur frivården fortsättningsvis kommer att fungera i samhället och vilken effekt

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krimi-
nalvården, m. m.*

den villkorliga frigivningen, som nu blir utökad, kommer att få. Som justitieministern sade i sitt inlägg är fängelset samhällets mest repressiva tvång emot den enskilde. När det gäller barn är det oftast föräldrar och lärare som skall tillrättaföra dem, de icke vuxna människorna, till de normer som är allmänt vedertagna, men då det gäller vuxna människor är det samhällsinstitutioner som försöker göra det, och de baserar då sina ingripanden på lagar som stiftas här i riksdagen.

Jag tror att den utökade frivård som vi ändå siktar emot är positiv, men att det i det samhällsekonomiska läge som vi befinner oss i är viktigt att följa upp att den ändå får de resurser som behövs för att den skall fungera på ett hyggligt sätt.

Anf. 27 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Också jag vill kommentera Birthe Söresteds kommentarer, denna gång till vpk-motionen 2216. Det gäller då först den omedelbara verkställigheten av ett straff, även om det inte har vunnit laga kraft. Birthe Sörestedt talar om att det när det gäller skyddstillsyn är viktigt med en omedelbar reaktion från samhällets sida. Nu är det inga långa tider man måste vänta, och det här förslaget har, efter vad jag har förstått, kommit till efter begäran från justitieombudsmannen, som pekat på den olika praxis som förekommer. Det skulle gå att rätta till det här på ett annat sätt, menar vi.

När det sedan gäller fängelsestraff, som skall gå i verkställighet omedelbart, pekar Birthe Sörestedt på den situation som råder i dag i fängelserna. Man får stå i kö för att få avtjäna sitt straff, och man kan då när det är dags vara i en annan situation, så att fängelsestraffet kan komma olämpligt. Det gör det väl i och för sig alltid för de flesta, och jag ser inte att man på det här sättet löser problemen. Då kan man lika gärna kräva att fängelsestraff skall avtjänas omedelbart efter det att en dom vunnit laga kraft. Det finns alltså ingen ursäkt när det gäller det här förslaget. Det bidrar således till en urholkning av rättssäkerheten. Med förslaget slår man dessutom inte vakt om den rättsprincip som vi hittills har tillämpat, att en tilltalad skall anses vara oskyldig till dess att han överbevisats om brott genom en dom som vunnit laga kraft. Människors möjlighet att överklaga minskas. De hamnar i stället i fängelse.

När det sedan gäller övervakningen upprepar Birthe Sörestedt vad som står i utskottsbetänkandet, att man kommer att frigöra resurser som kan användas första året, då antalet återfall tydligen är störst. Men det är, som jag redan har sagt, fråga om en process. Det är fel att minska tiden. Vi ser faktiskt övervakningstiden framför allt som en möjlighet till social rehabilitering. Man behöver inte fästa så stor vikt vid kontrollfunktionen som Birthe Sörestedt gör. Det har ju hittills fungerat med en tid av två år. Därför tycker vi att det skall vara så även i fortsättningen. Efter ett år får man sedan göra en omprövning. Nu riskerar vi att få en ny typ av återfall efter ett år. Det gäller dem som borde ha stått kvar under övervakning men som släpps i och med det nya förslaget.

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krimi-
nalvården, m. m.*

Anf. 28 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Beträffande den omedelbara verkställigheten av fängelsestraffet säger Maric-Ann Johansson att man skall vänta till dess att domen vunnit laga kraft. Det blir ändå ett glapp fr. o. m. den tidpunkt då man döms och fram till dess att man kommer in på anstalt. Situationen kan också förändras för den enskilde under den tiden. Vidare betonas det i utskotts-betänkandet att man här skall gå fram med försiktighet. Det kommer man säkert att göra.

När det gäller skyddstillsynen vill jag framhålla att det är viktigt att denna intensifieras. Skyddstillsynen är, och skall förbli, ett alternativ till fängelsestraffet. Men det är inte bara stödfunktionen som skall beaktas. Det måste också finnas möjligheter till kontroll och sanktioner. Man kan inte bortse från kontrollfunktionen. De som står under övervakning upplever faktiskt situationen på det sättet att kontrollfunktionen utgör en stor del av övervakningen.

Anf. 29 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det blir ett glapp, säger Birthe Sörestedt. Det är fråga om ett par, kanske tre fyra veckor från det att domen har förkunnats till dess att den vunnit laga kraft. Det är den tid som den dömde har på sig att överklaga, osv. Under den tiden lär det, när det gäller den sociala situationen, inte hända särskilt mycket. Men om så skulle vara fallet, är väl det i och för sig positivt.

Det finns alltså inte acceptabla skäl att göra den förändring som nu föreslås. Att säga att man skall gå fram med stor försiktighet tyder enligt min mening på att ett sådant här förslag över huvud taget inte borde genomföras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitieutskottets betänkande 25

Punkt 2

Mom. 4 (skärpning av verkställighetsreglerna för narkotikadömda m. m.)

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 1 av Björn Körlof m. fl. med 84 röster mot 67 för reservation 2 av Gunilla André m. fl. 164 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 165 röster mot 81 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Paul Lestander (vpk) anmälde att han i kontrapositionsvoteringen avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kriminalvården, m. m.

Justitieutskottets betänkande 26

Mom. 1 (villkorlig frigivning)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 81 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl.

Mom. 2 (översyn av straffskalorna m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 66 för reservation 2 av Gunilla André och Elving Andersson.

Mom. 4 (prövotid och övervakning)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 16 för motion 2216 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (omedelbar verkställighet av frihetsstraff)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 16 för motion 2216 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 (övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 50 för reservation 3 av Gunilla André och Elving Andersson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1982/83:27 Ändringar i utlämningslagstiftningen och den nordiska verkställighetslagstiftningen (prop. 1982/83:91)

1982/83:28 Ändring i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, m. m. (prop. 1982/83:104)

Vad utskottet hemställt bifölls.

7 § Föredrogs

civilutskottets betänkanden

1982/83:23 om anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1982/83:100 delvis),

1982/83:24 om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna m. m. (prop. 1982/83:100 delvis) samt

1982/83:26 om bostadsbyggandets finansiering m. m.

Anf. 30 TALMANNEN:

Civilutskottets betänkanden 23, 24 och 26 kommer nu att debatteras i tur och ordning och voteringarna kommer att äga rum i ett sammanhang sedan dessa betänkanden slutdebatterats.

Först upptas alltså civilutskottets betänkande 23 om anslag till länsstyrelserna m. m.

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Anf. 31 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! I civilutskottets betänkande 23 har vi moderater en reservation som rör frågan om konsumentverksamheten vid länsstyrelserna. Vi föreslår där att denna verksamhet skall dras ner och på sikt avvecklas.

Motiven för vårt ställningstagande är följande: På det lokala planet i kommunerna har under de senaste åren en konsumentservice av ganska betydande omfattning startats och kommit i gång. Även om man bortser från frågan om en sådan här verksamhet är absolut nödvändig eller inte, får man anse att det i viss mån kan vara slöseri med resurser om likartad verksamhet bedrivs parallellt, fast på två skilda plan – i kommuner och i länsstyrelser. Det måste då onekligen bli fråga om någon typ av dubbelarbete. Det förhållandet kan man sätta in i större sammanhang, nämligen i det statsfinansiella läget.

Vi anser att varje utgift måste motiveras mycket noga. Den måste vägas mot andra utgifter och även mot vårt budgetunderskott och dess storlek. Det är möjligt att våra kritiker då hävdar att den aktuella besparingen, som skulle uppgå till omkring 4 milj. kr., är så liten att den inte påverkar det statsfinansiella läget alls, eller kanske bara marginellt, men det är ganska betydelselöst. Låt vara att det här beloppet inte är särskilt stort, det kan vi hålla med om, men vad som är viktigt i dessa och i andra sammanhang är att man har ett mål för sin grundinställning. Vår inriktning måste vara att göra besparingar, vi måste vara återhållsamma. Vi måste göra alla sorters besparingar, stora och små, för att försöka nå målet att minska våra utgifter och få ner budgetunderskottet. Sammantaget når våra besparingar i dessa och i andra sammanhang ganska betydande summor. Sammantaget är det stora besparingar som vi föreslår. Därför kan vi inte vifta bort enskilda frågor och säga att det här inte betyder så mycket. Vi måste ta vara på varje möjlighet att göra besparingar. Det är de samlade effekterna som är viktiga.

Det finns en annan synpunkt på konsumentverksamheten som jag också vill nämna i det här sammanhanget, och det är att vår utbildningsstandard har blivit ganska hög. Vår skola har reformerats och mycket stora belopp satsas numera på undervisning. Människorna är mera medvetna än tidigare. Kunskapsnivån har stigit. De allra flesta människor är medvetna om vad som händer och rör sig i samhället, de är informerade om nya produkter. I tidningar, tidskrifter, radio, TV och andra massmedia tas konsumentpolitiska frågor upp och belyses ur olika synvinklar. Informationen är ganska omfattande när det gäller konsumentfrågor, och då kanske man kan dra den slutsatsen att många, för att inte säga alla, svenskar rimligtvis borde vara ganska medvetna om vad som är aktuellt, vilka produkter som är bra och vilka produkter som är dåliga. Medvetenheten torde vara så stor att konsumenten kan göra riktiga bedömningar och avvägningar när det gäller sin egen konsumtion. Slutsatsen av detta borde bli att en konsumentverksamhet, exempelvis på länsstyrelsenivå, vore obehövlig, eftersom kunskaps-

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till länsstyrelserna m. m.

nivån hos allmänheten numera är så stor som den är.

Ur den andra synvinkeln finns det heller inga sakliga skäl att sätta statliga pengar på en konsumentverksamhet. Förr i tiden, när medvetenheten var mindre, kunde man dra den som jag tycker riktiga slutsatsen att det kunde finnas anledning att hjälpa till att upplysa och undervisa. Men så är alltså inte förhållandet nu. Det finns, tycker jag, två viktiga huvudskäl att göra den här besparingen, dels ett finansiellt, dels ett sakligt.

Herr talman! Jag vill mot denna bakgrund yrka bifall till reservation 1.

Anf. 32 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande 23 har centerpartisterna fogat två reservationer, nr 2 och 3. De gäller utformningen av länsstyrelsernas kungörelseannonsering, och jag yrkar bifall till dessa två reservationer.

Enligt propositionens förslag skall anslagsposten för samhällsinformation minskas med 62 000 kr. och posten för kungörelseannonsering med 2 508 000 kr. i förhållande till budgeten för 1982/83. I motiven för detta anges att nedskärningen i första hand skall avse kungörelseannonsering beträffande handels- och föreningsregister. Den annonseringen skall i fortsättningen enbart ske i Post- och Inrikes Tidningar. Vidare anför man som ett motiv att man har för avsikt att utreda förutsättningarna för att även inom övriga områden enbart annonsera i Post- och Inrikes Tidningar.

Från centerns sida har vi avvisat regeringens förslag under de här två punkterna, och vi gör det av följande skäl.

Riksdagen har genom upprepade beslut klart markerat betydelsen av att medborgarna tillförsäkras en fullgod information rörande statliga myndigheters beslut och medborgarnas skyldigheter och rättigheter. Vi menar att föredragandens tankegång innebär ett allvarligt avsteg från dessa principer.

Annoseringen när det gäller handels- och föreningsregisterkungörelset är inte obligatorisk. Den riktar sig i första hand till personer vilkas ekonomiska intresse berörs av förslagen, och man menar att de kan visa sådan aktivitet att de tar del av annonseringen även om den bara ingår i Post- och Inrikes Tidningar. Men riksdagen underströk 1977 det stora intresse från lokalt håll som ägnas ortspressannonseringen av vissa registeruppgifter. Riksdagen underströk därför vikten av att registermyndigheten i detta fall utnyttjar möjligheten att genom stödkungörelse i ortstidning sprida registeruppgifter som kan bedömas ha ett lokalt och regionalt intresse. Vi menar från centerns sida att de här synpunkterna fortfarande har full aktualitet. I all synnerhet som Post- och Inrikes Tidningar har en så låg upplaga som 3 500 exemplar, är det alldeles klart att koncentrationen av annonseringen dit ger en ofullständig information till medborgarna. Därför menar vi i motionen och i vår reservation att länsstyrelserna har gjort en riktig bedömning av medelsbehovet och av omfattningen av samhälls- och kungörelseannonseringen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 33 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte orda mycket om reservation 1, men Bertil Danielsson sade att det inte finns några sakliga skäl att bibehålla konsumentverksamheten vid länsstyrelserna, och det tycker jag är ett påstående som i viss mån måste bemötas.

Vi ser, herr talman, mycket positivt på hemkonsulentverksamheten, och den bör bibehållas. Den nyligen tillsatta konsumentkommittén skall även pröva om nuvarande insatser på olika nivåer är de allra bästa eller om förändringar skall ske. Därför tycker vi nog att man bör avvakta kommitténs uttalande. Jag tror inte att det är så enkelt som moderaternas talesman gjorde gällande. Utskottsmajoriteten har därmed stannat för att inte ändra på verksamheten.

Centerpartiets reservation nr 2 berör utformningen av länsstyrelsernas kungörelseannonsering. Civilministern vill spara ett par miljoner på detta konto. Det gäller närmast en sammanslagning av anslaget under elfte huvudtiteln med anslagsposten under femtonde huvudtiteln till ett anslag under den senare, vilket tillstyrks av utskottsmajoriteten. Majoriteten delar civilministerns uppfattning att kungörelseannonseringen kan ske enbart i Post- och Inrikes Tidningar. Det är i huvudsak en viss läsekrets som är intresserad av nämnda information. Det stora flertalet av medborgarna i detta land torde inte nämnvärt sakna denna information. Dessutom vill jag erinra om att informationsdelegationen har till huvuduppgift att pröva möjligheterna att effektivisera och samordna de statliga myndigheternas informationsverksamhet. Delegationen får i dagarna tilläggsdirektiv för en översyn av nuvarande former för dagspressannonsering. Det bör undersökas nya vägar och nya former för kostnadsbesparingar för liknande typer av annonsering.

Med denna motivering avstyrker utskottet reservation nr 2 och därmed indirekt reservation nr 3 beträffande anslagsdelen.

Till sist vill jag säga några ord om några motioner som behandlar skatteförvaltningen och behovet av särskilda utbildningsinsatser för berörd personal. Här hänvisas till det bilagda yttrandet från skatteutskottet. Jag vill endast tillägga att överväganden pågår inom riksskatteverket i syfte att kartlägga och närmare analysera behovet av rekryteringstjänster i det framtida taxeringsförfarandet.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag har anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga delar och därmed avslag på de reservationer som finns redovisade i civilutskottets betänkande 1982/83:23.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till länsstyrelserna m. m.

* Voteringen redovisas efter debatten om CU 26.

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krono-
fogdemyndigheter-
na, m. m.*

Anf. 34 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera civilutskottets betänkande 24 om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna m. m.

Anslag till kronofogdemyndigheterna, m. m.

Anf. 35 KERSTIN ANDERSSON (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande 24 tas regeringens anslagsyrkande till lokala skattemyndigheter och kronofogdemyndigheter upp. Jag ämnar endast ta upp vad reservation 3, som centern och vpk står bakom, handlar om.

Det står i propositionen angående kronofogdemyndigheten att det kan vara möjligt att nå högre effektivitet genom t. ex. sammanläggning av mindre distrikt, men något direkt förslag lägger man inte fram. En projektgrupp håller på att utreda.

Kronofogdemyndigheten har under 1970-talet varit utsatt för minst tre utredningar om organisationen och indelningen. Dessa utredningar har kommit fram till att antalet distrikt borde minska till resp. 35, 36 och 65. Dessa förslag lades dock inte fram, och så sent som 1978 sade en enig riksdag att antalet distrikt, som då var 81, borde bibehållas.

De mindre distrikten har många fördelar. De ger närmare och bättre service åt medborgarna och visar goda indrivningsresultat. Detta beror ofta på den bättre lokalkännedom man har på grund av sitt läge, nära företag och människor. Visserligen har inte alla kronofogdemyndigheter resurser för all operativ verksamhet – det bör de få i görligaste mån – men under en uppbyggnadsperiod bör de kunna få stöd från dem som har dessa möjligheter.

Man håller nu på att införa REX-systemet. Detta har tagit mycket tid och kraft i anspråk, men på sikt kommer det att minska arbetsbördan.

Många nya lagar har införts, som berör även kronofogdemyndigheterna. Det nya indelningsförslaget går ut på att minska antalet kronofogdemyndigheter till mellan 25 och 40 distrikt, alltså mer än en halvering. Man har redan nu föregripit besluten genom att uppmana till att frysa vakanser, och de som måste återbesättas skall föras över till den ort där de efter reformen skulle höra hemma. I mitt stora län skulle t. ex. antalet myndigheter minskas till två, och man skulle dra in minst åtta stationeringsorter. Lokalkännedomen om företag och personer kommer då nästan helt att försvinna, liksom det nära samarbetet med lokala skattemyndigheten och polisen. Svårigheten att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten består ju bl. a. i de redan nu små möjligheterna att följa olika företags transaktioner.

En invändning till mot förslaget att minska antalet kronofogdemyndigheter och stationeringsorter är att man tar bort arbetstillfällena på de mindre orter som kommer att mista sin kronofogdemyndighet. I vårt län har t. ex. en enig länsstyrelse förordat att man bör sprida de offentliga myndigheternas

verksamhet till olika kommuner och kommundelar.

Herr talman! Jag är positiv till att utskottet klart säger ifrån att frågan om större förändringar i distriktsindelningen bör underställas riksdagen på samma sätt som skedde när den nu aktuella indelningen beslöts. Men centern och vpk anser att man redan nu från utskottets sida kunde ha sagt ifrån att något förslag om en genomgripande förändring av distriktsindelningen inte bör föreläggas riksdagen. Det hade besparat kronofogdemyndigheterna en massa arbete och de anställda en massa oro.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 till civilutskottets betänkande 24 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 36 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas delar av vpk-motionen 1605 om ekonomisk brottslighet. Det gäller förslagen om ökade resurser till kronofogdemyndigheterna och en utökning av registerverksamheten samt anslaget till dessa myndigheter.

Då det gäller kronofogdemyndigheternas resurser föreslår regeringen vissa förstärkningar, som emellertid enligt vår mening är otillräckliga. De direktiv som getts om en 2-procentig neddragning får en motsatt effekt. Varje form av neddragning av resurser och aktiviteter inom kronofogdemyndigheten återverkar negativt på dess verksamhet. Den ekonomiska brottsligheten ges större spelrum, och skattemedlen till samhället minskar. Troligen skulle en offensiv satsning med ökade resurser ge mångdubbelt igen, vilket också åskilliga erfarenheter har gett belägg för.

Det finns skäl att erinra om att statsverkets fordringar avseende allmänna mål, dvs. skatter, allmänna avgifter samt böter, stigit från 5 miljarder kronor 1977 till 9,8 miljarder kronor 1981. År 1982 uppgick det oredovisade beloppet till 11,3 miljarder kronor, och av detta inlevererades 23,4 %.

Herr talman! Länsstyrelserna har i sina äskanden begärt högre belopp i anslag till kronofogdemyndigheterna än vad regeringen föreslagit, närmare bestämt ytterligare 7 282 000 kr. I linje med vad såväl civilutskottet som skatteutskottet i sitt yttrande har uttalat om angelägenheten av ökade resurser i kampen mot ekonomisk brottslighet och för att vi skall uppnå en ökning av inlevererat belopp, bör anslagsberäkning ske i enlighet med länsstyrelsernas förslag, vilket även är vpk-motionens.

Många av oss ledamöter har under den senaste tiden erhållit skrivelser och telefonsamtal från oroliga människor, kommunala och fackliga förtroende- män och andra som direkt eller indirekt skulle komma att beröras av eventuella förändringar gällande kronofogdemyndigheterna. Den rådande arbetsmarknadssituationen är nog så allvarlig utan nya förändringar med följande förflyttningar, omplaceringar och centralisering under effektivite- tens täckmantel.

Oron är förklarlig, mot bakgrund av föredragandens övervägande i bil. 9 angående kronofogdemyndigheterna i budgetpropositionen, mot bakgrund av riksskatteverkets redovisade planer på en centralisering och pågående utredningar med klart uttalat syfte att föreslå indragning av många distrikt,

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krono-
fogdemyndigheter-
na, m. m.*

indragning av vissa lokala arbetsgrupper osv.

Civilutskottets majoritet har inte ansett det befogat att göra något riksdagens uttalande om att den nuvarande distriktsindelningen i stort sett är lämplig och att någon genomgripande förändring inte bör ske. Mot bakgrund av vad jag har sagt anser jag ett sådant uttalande befogat. Även om indragning av kronofogdedistrikt och därav följande åtgärder inte nu är föremål för något regeringens förslag, synes det ganska klart att det är detta man arbetar med och syftar till med pågående utredningsarbete.

Fru talman! När det gäller utökning av registerverksamheten vid kronofogdemyndigheterna har vi i vpk-motionen framhållit att skatteindrivningsutredningens överväganden om att utvidga exekutionsväsendets ADB-system med ett spaningsregister och med ett konkurs- och näringsförbudsregister enligt vår mening bör genomföras. Det är uppenbart att register av detta slag skulle vara ett värdefullt hjälpmedel i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Från ett spaningsregister skulle kronofogdemyndigheterna via terminal kunna få uppgifter från andra ADB-register om bl. a. gäldenärs innehav av bilar och fastigheter och om en persons engagemang i olika restfödda företag. I konkurs- och näringsregister skulle bl. a. finnas uppgifter om en persons inblandning i upprepade konkurser.

Som framhålls i det särskilda yttrandet anför utskottet nu att skatteindrivningsutredningen i en framställning till regeringen anhållit om resurser för en särskild utredning av sådana registerfrågor som avses i vpk-motionen. Motionärerna förutsätter på goda grunder att utredningens framställning får en positiv behandling och att registerfrågan skyndsamt övervägs av utredningen. Mot bakgrund av vad utskottet uttalat och nämnda förutsättningar har jag avstått från att yrka bifall till detta motionsyrkande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i civilutskottets betänkande nr 24.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Civilutskottets betänkande 1982/83:24 behandlar anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna. Reservation nr 1 av vänsterpartiet kommunisterna tar upp anslagsfrågan.

Vpk kräver ökade resurser till kronofogdemyndigheten för offensiva insatser gentemot den ekonomiska brottsligheten. I det sammanhanget vill jag erinra om den successiva utökningen av de s. k. eko-rotlarna ute i landet.

Dessa regionala arbetsgrupper, som har i uppgift att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, har successivt förstärkts. Även i årets budget ges ökade resurser till nämnda verksamhet. Även kronofogdemyndigheterna har fått ökade medel för anlåtande av bl. a. ekonomisk expertis i skilda sammanhang. Dessutom, och inte minst, vill jag erinra om den av regeringen

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krono-
fogdemyndigheter-
na, m. m.*

nyligen tillsatta kommissionen mot brottslighet, som har gets i uppdrag att överväga en rimlig resursfördelning mellan berörda myndigheter. Låt oss, Tore Claeson, avvakta förslagen från kommissionen, som ju har en relativt snäv tidsplan att arbeta efter, innan vi lägger fram konkreta åtgärdsförslag. Det är möjligt att önskemålet om spaningsregister kan effektueras i ett senare skede, men frågan bör övervägas av regeringen i samråd med brottskommissionen.

Mot denna bakgrund avstyrks reservationen i denna del.

Reservation nr 2 gäller anslaget till kronofogdemyndigheterna. Det har beräknats med utgångspunkt från det s. k. huvudalternativet, dvs. ett pris- och löneomräknat anslag för innevarande budgetår, minskat med 2 %.

Både skatteutskottet och civilutskottet är, som framgår av betänkandena, måna om att vi på allt sätt skall medverka till en ökad effektivisering av indrivningar hos gäldenärer med stora, restförda skatter. Majoriteten i civilutskottet delar skatteutskottets uppfattning om indrivningsverksamhetens utformning etc., men anför att detta effektiviseringsarbete får ske inom de budgetramar som departementschefen begärt i budgetpropositionen.

Jag vill här hänvisa till skrivningen i utskottets betänkande. Där sägs att även civilutskottet finner det viktigt att regeringen uppmärksammat följer frågan om kronofogdemyndigheterna, deras anslagsbehov och resursanvändning.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt och avslag på reservationerna nr 1 och 2.

Reservation nr 3 behandlar indragning av kronofogdedistrikt. Reservationen består av partikonstellationen c och vpk.

Fru talman! I motion 2090 från centerpartiet vill man att riksdagen redan nu skall uttala sig i denna fråga. Antalet distrikt ute i landet är f. n. 81. och dessa distrikt bör även framdeles finnas. anser reservanterna.

Problemställningen är följande:

Riksskatteverket har uppdragit åt en projektgrupp att göra en översyn av indelningen i kronofogdedistrikt och på grundval av en förutsättningslös utredning lämna förslag till en eventuell omorganisation av myndigheterna.

Projektgruppen biträds av en referensgrupp, där representanter för de anställda ingår och även berörd personalorganisation. Nämnda projektgrupp avser att lämna ett slutgiltigt förslag under våren 1983. Först därefter kommer riksskatteverkets styrelse att behandla frågan.

Majoriteten i utskottet menar, att eftersom riksskatteverkets styrelse skall behandla frågan och yttra sig över kommande förslag, måste riksdagen på nytt behandla frågan. Det är möjligt, fru talman, att utredningen kommer fram till helt andra slutsatser än dem som nu föreligger. Den tänkta besparingen kanske stannar vid plus minus noll – vad vet jag och vad vet Kerstin Andersson?

Det har nämnts olika siffror och olika konstruktioner i den aktuella debatten. Det finns f. n. inget konkret ändringsförslag på riksdagens bord, och majoriteten anser inte att vi bör ta ställning till ett eventuellt kommande

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till krono-
fogdemyndigheter-
na, m. m.*

ändringsförslag som berör kronofogdemyndigheten.

Fru talman! Detta är en fråga som berör så många kommuner och landsändar, att ett eventuellt ändringsförslag självfallet bör underställas riksdagen. Det finns i dagsläget utomordentligt starka skäl som talar för ett bibehållande av nuvarande-organisation, men låt oss ta del av utredningen och av riksskatteverkets yttrande, innan riksdagen alltför kategoriskt uttalar sig i den ena eller andra riktningen!

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 38 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Jag blev litet konfunderad över Magnus Perssons inlägg, där han först sade att vpk i reservation 1 tar upp anslagsfrågan till kronofogdemyndigheterna. I själva verket tas den frågan upp i reservation 2. I reservation 1 tar vi upp frågan om vad vi kallar för en offensiv satsning med ökade resurser för kronofogdemyndigheterna. Det gör vi mot bakgrund av att vi erfarenhetsmässigt vet att det lönar sig för samhället att göra sådana satsningar. I den reservationen vänder vi oss också mot den minskning av resurser och aktiviteter som blir resultatet av den 2-procentiga neddragningen.

Sedan sade Magnus Persson i något slags polemik mot mig att Tore Claeson borde lugna sig och avvakta utredningens resultat när det gäller registerverksamheten. Men detta är precis vad jag sade i mitt anförande. Hade Magnus Persson lyssnat på mitt anförande, hade han hört att när det gäller registerverksamheten framhöll jag just detta. Jag framhöll dessutom att jag mot den bakgrunden avstod från att yrka bifall till motionsyrkandet på den punkten. Vi inom vpk har alltså precis samma förhoppningar som Magnus Persson gav uttryck för då det gäller utökningen av registerverksamheten vid kronofogdemyndigheterna.

Sammantaget, fru talman, skulle jag vilja säga att det som Magnus Persson nu hade att anföra som erinringar mot vpk-motionens förslag, som vi följt upp i reservationerna 1 och 2, såvitt jag kunde förstå inte gav någonting nytt att ta på. Jag tycker att våra argument håller och att de frågeställningar som vi fört fram kvarstår lika obesvarade. Det är precis lika befogat att nu vidhålla yrkandet om bifall till reservationerna.

Anf. 39 KERSTIN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag anser också att det är självklart att riksdagen skall ta ställning till ett nytt förslag, om det kommer ett sådant. Men jag anser att en utredning på de punkter som gäller distriktsindelningen är onödig, därför att en sådan utredning skulle ställa till en hel del oro för de myndigheter som nu behöver arbetsro efter att ha varit utsatta för flera utredningar. De har också fått många nya lagar att följa och behöver arbeta i lugn och ro. Oro har också uppstått på de orter där man befarar indragning av kronofogdemyndigheten. Det är därför vi har tagit upp den här frågan i en motion, som vi följt upp med

en reservation, där vi sagt att vi inte vill ha någon minskning av antalet kronofogdedistrikt.

Nr 124

Ondsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Anf. 40 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! När det gäller resurserna till kronofogdemyndigheterna tycker jag att Tore Claeson till viss del skall vara nöjd. Den av regeringen nyligen tillsatta brottskommissionen kommer ju att behandla en hel del av de frågeställningar som finns i motionen och som har följts upp i reservation nr 1 om vissa ökade resurser till kronofogdemyndigheterna.

Till Kerstin Andersson vill jag säga att också jag är medveten om att många är oroliga för en eventuell indragning av kronofogdedistrikt. Jag hyser också själv en viss oro. Men vi har ju, fru talman, en viss arbetsordning här i Sveriges riksdag. Först när det ligger ett konkret ämnesförslag på riksdagens bord kan vi behandla frågeställningen. Låt oss nu i lugn och ro avvakta utredningens arbete. Låt utredningen lägga fram sitt betänkande för riksskatteverkets styrelse och låt riksskatteverkets styrelse ta ställning. Först därefter får väl finansministern överväga om betänkandet skall leda till ett konkret förslag. Det är ju detta vi i dag inte vet någonting om. Låt oss, fru talman, avvakta det beslut som riksskatteverket kommer att fatta i frågan. Därefter får riksdagen återkomma till ett eventuellt ämnesförslag. Det är ju bara eventualiteter vi talar om i dagsläget.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 41 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera civilutskottets betänkande 26 om bostadsbyggandets finansiering m. m.

Anf. 42 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan jag lämnar ordet till Kjell Mattsson vill jag nämna att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Bostadsbyggandets finansiering

Anf. 43 KJELL MATTSSON (c):

Fru talman! Civilutskottets betänkande 26 behandlar en rad frågor beträffande bostadsbyggandets finansiering. Innehållet i centerpartiets motion, till vilken folkpartisterna och moderaterna i utskottet har anslutit sig i den reservation som är fogad till betänkandet, är bl. a. att finansieringen bör ske utanför budgeten. Den ytterligare finansieringen uppdras till de befintliga bostadsinstituten: BOFAB, Spintab och statshypoteksorganisationen. Genom detta skapar vi en rationellare hantering av finansieringsfrå-

* Voteringen redovisas efter debatten om CU 26.

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

gorna och kan minska antalet lån. Det sparar i sin tur pengar för låntagarna, eftersom det är dessa som betalar avgifter varje år till den nuvarande organisationen av finansieringen. Statens stöd till bostadsbyggandet ges formen av en garanti. Besluten om lån och andra villkor skall fattas av bostadsadministrationen, vilken form denna än har: bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnder och kommuner. Som ett framtida steg föreslås i vår motion att det när det gäller den administrationen bör det ske en kraftig decentralisering, så att de allra flesta besluten kommer att fattas på kommunal nivå.

Utskottet har enats om en sak, nämligen om att uttala att man i det arbete som pågår i delegationen för bostadsfinansiering och sedan i regeringen bör eftersträva att lägga finansieringen utanför budgeten. Jag tycker att det är bra att vi har kunnat enas i den frågan.

Tyvärr har det inte varit möjligt att nå enighet även i fortsättningen, så att vi hade kunnat gå vidare med det arbete som delvis har påbörjats genom tidigare utredningar och som jag vet i dag pågår i kontakter mellan bostadsinstitutet och departementen, nämligen att snart få till stånd ett avtal mellan staten och institutet om den fortsatta hanteringen av i första hand nybelåningsverksamheten och att för framtiden undersöka möjligheterna att överta den bostadslånstock som finns.

Vi tycker att det är oerhört viktigt att vi kommer i gång med rationaliseringar och effektiviseringar inom denna verksamhet. Man måste framför allt se till de kostnader som låntagarna har. Det finns möjligheter att genom att följa vårt resonemang åstadkomma minskade kostnader för låntagarna. Det tycker vi är väldigt viktigt.

Fru talman! Detta var i koncentrerad form en redovisning av motionernas innehåll. Med undantag för frågan om finansiering utanför budgeten, där vi alltså kunnat enas om skrivningen, uppföljs dessa förslag i den reservation som är fogad till civilutskottets betänkande nr 26, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 44 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! I civilutskottets betänkande 26 behandlas frågan om administrationen av bostadsbyggandets finansiering. Jag vill, innan jag går in på utskottets närmare ställningstaganden, betona att det är den administrativa aspekten som civilutskottet har att beakta. Frågan om en finansiering av bostadslånegivningen utanför statsbudgeten torde främst få anses vara en fråga för finansutskottet.

Alltnog, när det gäller administrationen av bostadslånegivningen – om och när en finansiering utanför statsbudgeten blir aktuell – anser vi att det finns goda skäl för att sammanföra bottenlånet och det statliga lånet till ett lån administrerat av bostadsinstitutet, dvs. i huvudsak stadshypotekskassan, Spintab och BOFAB. En sådan ordning kan och bör även innebära ett förändrat ansvar för staten, så att staten i stället för att lämna ut ett bostadslån tecknar borgen eller utfärdar en garanti för ett belopp som motsvarar vad som f. n. är ett statligt lån.

Bostadslånekommittén har i sitt betänkande gjort en genomgång av hur ett kreditgarantisystem kan utformas. Man kom fram till den slutsatsen att ett sådant system skulle kunna införas utan större svårigheter och medföra vissa fördelar för länsbostadsnämnderna och även för låntagarna. I kommitténs betänkande anförs att det kan vara en fördel att de låneförvaltande uppgifterna flyttas från bostadsverket. Verket kan då mera odelat än f. n. ägna sig åt frågor som hänger samman med beslut om lån och andra frågor av bostadspolitisk natur. Det vore fel att här förtiga att utredaren också har invändningar mot att införa ett kreditgarantisystem.

Reservanterna i utskottet har anslutit sig till motionen 1632 om att bostadskommittén bör få i uppgift att fundera över hur ett kreditgarantisystem skall utformas. Det är enligt folkpartiets uppfattning naturligt att kommittén, som ju har att överväga hur ett nytt finansieringssystem skall utformas, får i uppdrag att även överväga vad i motionen anförts om ett kreditgarantisystem.

Utskottsmajoriteten däremot hyser ingen tvekan om hur bostadsfinansieringen bör vara i framtiden. För den är allt klart. I slutet av 1940-talet bestämde man sig för att länsbostadsnämnderna skulle besluta om lån till bostadsbyggandet, och detta får naturligtvis inte sättas i fråga.

Hur kan man en gång för alla ha gjort klart för sig hur bostadslåneadministrationen skall utformas? Gör man det inte litet för enkelt för sig, när man hävdar att allting är bra på detta område, att inget får övervägas och framför allt inget förändras? Jag måste säga att detta är en förvånande inställning. Man vill inte ens gå med på ett utredningskrav.

Jag tycker för övrigt, fru talman, att tidpunkten är fel för ett ställningstagande. Man kan fundera över om det inte vore lämpligare att regeringen först redovisade för- och nackdelar med förslaget. Socialdemokraterna i riksdagens civilutskott litat tydligen inte på sin regering. Det är deras sak, men att även avvisa utredningskravet som ställs i reservationen tycker jag är underligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation som fogats till civilutskottets betänkande nr 26.

Anf. 45 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Fru talman! Både Kjell Mattsson och Kerstin Ekman har utförligt redovisat vad vi är eniga om i utskottet. Därför kan jag med hänvisning härtill avstå från att tala om dessa saker. Jag skall i stället gå över till det som jag uppfattar vara huvudbudskapet i det nu aktuella betänkandet, nämligen det som rör administrationen av bostadslångivningen vid en finansiering utanför statsbudgeten.

Socialdemokraterna och vpk-företrädaren ger sin anslutning till en s-motion om att även i fortsättningen länsbostadsnämndernas decentraliserade kapacitet bör kunna utnyttjas i stort sett i samma omfattning som f. n., om opplåningen förs över till ett för ändamålet särskilt skapat institut.

Vi tycker det, därför att bostadsverket har kompetensen. Bostadsverket har erfarenheten, och det finns ingenting som talar för att det inte skulle

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

kunna lösa uppgifterna bra även i framtiden. Det skulle vara intressant att få höra t. ex. Kerstin Ekman förklara varför hon inte tror att bostadsverket kan klara detta i framtiden. Vi tror dessutom, fru talman, att en hantering inom bostadsverket även i framtiden är ett nödvändigt inslag i en social bostadspolitik.

I de motioner som har väckts från moderat- och centerhåll hävdas att ett kreditgarantisystem, administrerat av bottenlåneinstitutet, skall införas. De kraven förs vidare i en gemensam moderat-center-folkparti-reservation.

Nu är det på det sättet att frågan om ett kreditgarantisystem har övervägts och också avisats av bostadslånekommittén. Av kommitténs betänkande framgår att bostadsverkets sätt att sköta det här är billigare när det gäller t. ex. förvaltning och utbetalning av lån än vad som blir fallet genom ett eventuellt nytt institut.

Av kommittébetänkandet framgår också att det kommer att bli ganska stora förändringar i nuvarande system då det gäller hus som i dag upplåts med bostadsrätt och hyresrätt. Man skall ju inte spekulera, men jag tror att man vågar dra den slutsatsen att ett bifall till det som förs fram i reservationen troligen skulle bli att länsbostadsnämnderna skulle avskaffas som fristående regionala organ. Med detta är förknippade många problem, inte bara av ekonomisk natur.

Dessutom vill jag med tanke på att man i dag skall värna om statens ekonomi peka på att statsverkets bostadslåneorganisation går med vinst. Också på den punkten vill jag hänvisa till bostadslånekommitténs betänkande.

Sammanfattningsvis, fru talman, ser jag läget så, att moderaterna och centern, som de tyvärr nu ofta gör, har slagit följe med varandra och då för en högerpolitik och att folkpartiet hänger med. Reservationen är ett anslag mot den sociala bostadspolitiken, och därför ber jag att få yrka bifall till civilutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Oskar Lindkvist, Rune Evensson, Magnus Persson, Lennart Nilsson, Nils Nordh och Margareta Palmqvist (alla s).

Anf. 46 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Det måste vara fråga om en missuppfattning från socialdemokraternas sida när det gäller kreditgarantisystemets framtida hantering. Jag framhöll uttryckligen, också i reservationen, att besluten om garanti resp. de villkor som kommer att gälla självfallet fattas antingen av en statlig organisation eller – om arbetsuppgifterna uppdras åt kommunala organ – av dessa för statens räkning.

Socialdemokraternas linje innebär att man inte nu kan åstadkomma sådana rationaliseringsvinster som bl. a. ligger till grund för vårt resone-mang. Om man skapar ett fjärde institut, blir det inte möjligt att åstadkomma sammanslagning av lån, och därmed minskas kostnaderna för låntagare och därmed för hyresgäster och småhusägare.

Per Olof Håkansson säger att bostadslåneorganisationen går med vinst för

staten. Ja, det är klart att det om man tar ut 0,25 % på lånen, rinner det in tillräckligt mycket pengar för att verksamheten skall kunna administreras. Men det är inte fråga om några andra vinster än vad som motsvarar de pengar som vi som är låntagare betalar in. Det måste vara en uppgift för staten att organisera sin verksamhet på ett rationellt sätt för att inte behöva ta ut onödigt mycket pengar, men det är faktiskt vad man gör för tillfället genom att ha uppläggningsavgifter i flera led och även aviseringsavgifter i flera led.

Socialdemokraternas ståndpunkt i frågan leder fram till deras gamla tanke om en bostadsbank. Det är en av de heliga kor som det har talats så mycket om. Jag tycker att denna ko sedan länge har varit slaktfärdig och att man nu borde följa vår linje att få till stånd en rationalisering av verksamheten. Det är synd att socialdemokraterna inte har velat ställa upp bakom dessa åtgärder, som ju inte har ett dugg att göra med innehållet i statens stöd till bostadsbyggande. Det är bara fråga om att på effektivaste möjliga och därmed billigaste sätt hantera framskaffandet av kapital till bostadsbyggandet.

Självfallet kan bostadsverket klara sin uppgift även i framtiden på det sätt som socialdemokraterna beskriver detta. Det är ingen som ifrågasätter det – det har fungerat i årtionden och kommer naturligtvis att göra det även i fortsättningen – men vår huvudinvändning är att det inte kan vara något självändamål att ha en onödigt stor organisation. Jag vill också påminna om att jag tycker att bostadslånekommittén angrep problemen på fel sätt. Man försökte att bli av med stocken, vilket är en uppgift för framtiden. Vi har i annat sammanhang blivit eniga om ett centerförslag om att försöka avveckla en hel del av den bostadslånestock som vi har i dag och som består av små lån. Det är en åtgärd som bör genomföras innan man tar upp en diskussion med institutionen om ett överförande av lån.

Anf. 47 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra på Per Olof Håkansson vad man kan läsa in i vad man själv har sagt. En sak är i alla fall helt klar, nämligen att ni socialdemokrater är bergsäkra på att det ni har förordat är den rätta vägen. Jag är det inte. Jag tycker att man skall belysa den här frågan bättre. Jag tror också att vi har en annan uppfattning i sak.

I motsats till socialdemokraterna anser vi inte att det som socialdemokraterna tidigare i motioner har förordat – en statlig bostadsbank – är den rätta vägen. Kjell Mattsson berörde detta, och även jag vill trycka på det. Vi litar på de institut som finns. Om man kan få rationaliseringsvinster, och det är ju det vi skulle få belyst om vi utreder frågan, skall man överväga att verkligen ta det steget.

Anf. 48 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med det som Kerstin Ekman sade att vi är bergsäkra på, man skall inte kommentera det på annat sätt än genom att konstatera att det vi är bergsäkra på är de effekter som skulle följa, om vi genomförde det

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

som fru Ekman förordar i reservationen. Det skulle innebära en avrustning av bostadsverket, vilket skulle innebära ett anslag mot den sociala bostadspolitiken. Det vill vi inte ställa upp på:

Jag har litet svårt att hänga med i Kjell Mattssons resonemang. Å ena sidan hävdar han att frågan skall utredas. Å andra sidan ger han alldeles bestämda besked om hur det skall bli. Det är föga meningsfullt att utreda, om man redan i dag kan säga hur det skall bli.

Jag tyckte att det var litet oförskämt gentemot bostadsverket att säga att det inte går att åstadkomma rationaliseringsvinster inom bostadsverket. Det är min slutsats av Kjell Mattssons resonemang. Jag är övertygad om att bostadsverket har lika goda förutsättningar som andra att ta vara på möjligheterna till rationalisering.

Sedan tillbaka till kärnfrågan, dvs. ett kreditgarantisystem. Det som skall utredas är i praktiken redan utrett. Jag ber att få citera vad bostadslånekommittén har sagt i sitt betänkande SOU 1981:104. Där säger utredningsmannen i sammanfattningen:

”Jag finner sammantaget nackdelarna med ett kreditgarantisystem större än fördelarna för låntagarna och bostadsverket. Jag ser heller inga större fördelar för kommunerna vid övergången till ett sådant system.”

Detta är, fru talman, grunden till att vi menar att det är meningslöst att utreda den frågan.

Anf. 49 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna sitter med mycket svaga argument i den här frågan. Det betyder att de måste använda sig av missförstånd – avsiktliga missförstånd.

Nu säger Per Olof Håkansson att det här skulle leda till en avrustning av den sociala bostadspolitiken. Då klarar vi inte att resonera med varandra om sakfrågan. Det här har inte ett enda dugg med det sociala innehållet i bostadspolitiken att göra. Man skulle möjligen kunna säga, att om vi genom att vara rationella kan ta ut mindre avgifter av hyresgäster och egnahemsägare så förbättrar vi deras möjligheter att hålla sig med en något bättre bostadsstandard. Man förbättrar det sociala innehållet i bostadspolitiken om man går på vår linje, därför att det är fråga om att vara rationell i verksamheten.

Socialdemokraterna har ett konstigt sätt att resonera. I dag har vi den ansvarsfördelningen att bostadsinstitutet svarar för 70 % av upplåningen, och staten svarar för 22, 25, 29 eller 30 %, beroende på vilken låntagarkategori det gäller. Då är gränsen för socialt innehåll i bostadspolitiken 70 %. Kan inte bostadspolitiken vara precis lika social om gränsen för vad bostadsinstitutet svarar för är 100 % av de allmännyttiga bostadsföretagens utlåning? Det är detta det är fråga om. Det skulle vara bra att få besked om huruvida 70 % är en helig gräns som måste bibehållas. Vi menar att socialdemokraterna borde ansluta sig till den här tankegången, dvs. att man inte skall ha ett fjärde institut.

Jag hoppas att loppet inte är kört i regeringen, och att det är möjligt att

verkligen fortsätta de överläggningar som i dag har ett bättre innehåll ur statens synpunkt än de hade när bostadskommittén höll på – och att regeringen verkligen tar dem ad notam och kan komma med ett rationellt och ekonomiskt riktigt förslag.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Anf. 50 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det blir lättare att genomföra, och att vi inte heller får större möjligheter att förändra, bostadspolitiskt betingade regler i instituten än om vi behåller det hela i bostadsverket.

Jag anser alltså att det är enklare att klara det här genom bostadsverket och att det blir svårare om vi tillskapar det som Kjell Mattsson förordar. Det är således ett starkt argument, som har lett oss fram till den ståndpunkt vi har intagit.

Anf. 51 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Bostadsbyggandets finansiering och villkoren för samhällets stöd till bostadssektorn har avgörande betydelse för framtidens bostadspolitik. Samhällsinsatser på detta område betyder mest för att åstadkomma lägre boendekostnader. De bostäder som byggs innebär dyra investeringar för samhället och för de enskilda människorna. De skall användas i flera årtionden. Därför är det viktigt att få både ett enkelt och smidigt system och "billigare" pengar till bostadsbyggande och följdinvesteringar.

Om man accepterar bostaden som en social rättighet och inte ser den som en marknadsvara, måste bostadssektorn brytas ut och särbehandlas då det gäller finansieringen. Kravet på en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank för totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar är lika aktuellt nu som det har varit under hela efterkrigstiden. Detta krav är gammalt och har under många år förts fram av vpk i riksdagen. Kravet är väl underbyggt i arbetarrörelsen, fackföreningsrörelsen och hyresgäströrelsen som ett grundläggande krav för en social bostadspolitik.

I riksdagen har vid flera tillfällen gjorts uttalanden på förslag från tidigare statsutskott och nuvarande civilutskottet om att fördelarna med en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet "är så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl". Olika utredningar har också förordat sådana lösningar.

I vänsterpartiet kommunisternas förslag om bostadsfinansieringen har bl. a. följande framhållits: Systemet med uppsplittrade lån i form av byggnadskreditiv under byggnadstiden, som sedan omplaceras i form av bottenlån och sekundärlån – ofta i olika kreditinstitut –, är både orationellt och ålderdomligt. Införandet av statligt enhetslån kan avskaffa byggnadskreditiven med deras höga räntor, och systemet med lån i de olika kreditinstituten kan ersättas med *ett* lån i *ett* kreditinstitut.

Vi har alltså talat för och föreslagit ett system med *ett* enda bostadslån med *en* räntesats och *en* amorteringsplan. Vi har föreslagit ett lånesystem där man maximalt kan utnyttja alla resurser till bostads- och samhällsbyggandet utan onödiga fördyringar.

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Fru talman! Vi ser nu föreliggande betänkande som ett steg på vägen i den riktning vi från vpk vill gå. Vi kan därför ansluta oss till det socialdemokratiska förslaget, som öppnar möjligheter att gå vidare till en statlig totalfinansiering genom en samhälls- och bostadsbyggnadsbank.

Viktigt är att snabbt gå vidare, att ändra på nuvarande administrativa system för bottenlänegivningen och utforma ett lånesystem, så att såväl s. k. fullständig finansiering – dvs. en samordning av bottenlån och bostadslån – som en s. k. integrerad finansiering, dvs. en samordning av byggnadskrediter och fastighetslån, kan förverkligas.

Det lånesystem som utskottsmajoriteten förordar bör administreras av länsbostadsnämnderna, och även kommunerna bör ha viktiga administrativa uppgifter i ett sådant system. Några bärande skäl för att införa ett kreditgarantisystem, administrerat av bostadsinstitutet, finns enligt bostadslånekommittén inte, och jag delar den uppfattningen. Som jag också framhållit i mitt särskilda yttrande är bostadsverkets administration i samband med utbetalning och förvaltning av bostadslånen effektivare än bostadsinstitutets administration av bottenlånen.

Till detta kommer att det, av skäl som jag tidigare varit inne på, finns starka skäl att införa ett enda lån, som betalas ut och förvaltas av länsbostadsnämnderna.

Om regeringen kommer att fatta beslut om att lyfta ut de statliga lånen ur statsbudgeten, förutsätter vi från vpk att man inom en snar framtid lägger fram förslag till riksdagen om bostadsbyggandets finansiering i linje med vad jag här och i det särskilda yttrandet till civilutskottets betänkande nr 26 har skisserat. Det betyder en statlig totalfinansiering genom en samhälls- och bostadsbyggnadsbank med såväl fullständig som integrerad finansiering.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 52 ARNE GADD (s):

Fru talman! Två synpunkter!

Den första: Det skall inte råda något som helst tvivel om min personliga åsikt i frågan. Jag yrkar därför bara klart bifall till utskottets hemställan.

Den andra: Den här frågan är så stor finansiellt att det hade varit naturligt att finansutskottet beretts tillfälle att avge ett yttrande.

Anf. 53 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Till Arne Gadds anförande har jag två kommentarer.

Den ena är att det är bra att finansutskottets ordförande ansluter sig till majoritetens uppfattning.

Den andra är att jag är något förvånad över att Arne Gadd intar den ståndpunkten beträffande remissen. Som den som läser civilutskottets betänkande och då speciellt recitdelens avslutning kunnat konstatera har frågan varit hos finansutskottet, och riksdagen har givit uttryck för uppfattningar i just sakfrågan. Frågan väcktes genom en centermotion som remitterades till finansutskottet. Det är alltså den som är underlag för det

ställningstagande som finansutskottet redovisat i sitt betänkande nr 30 till årets riksmöte.

Det är alltså fel att påstå att finansutskottet inte har fått säga någonting i den här saken. Sedan är det en helt annan sak hur finansutskottet har förvaltat den chans man hade att uttala sig i sakfrågan.

Anf. 54 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Vad jag ville säga, Per Olof Håkansson, var att det till texten i civilutskottets yttrande i detta sammanhang borde ha fogats ett yttrande av finansutskottet. Vi önskar i inget sammanhang vara något överutskott, men vi vill yttra oss i frågor som i hög grad rör samhällsekonomin.

Anf. 55 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi skall väl inte fortsätta att träta om detta. Faktum är att samma motion som är underlag för civilutskottets ställningstagande också har utgjort underlag för ett ställningstagande i finansutskottet. Civilutskottet har noggrant studerat vad finansutskottet med anledning av sin hantering har skrivit i riktlinjerna för den ekonomiska politiken i och det betänkande som kammaren också har tagit ställning till.

Anf. 56 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Man kan möjligen få ett intryck av att denna fråga gäller bostadsstödet inriktning och omfattning, men det är alltså inte fallet. Vad vi reserverar tar upp är frågan om hur långivningen till bostadsbyggandet skall administreras. Det kan vara en nog så viktig fråga.

Enligt det förslag som vi reserverar har ställt oss bakom när man enligt vår uppfattning ett antal viktiga mål. Till att börja med möjliggörs en avlastning av statsbudgeten, och det kan vara nog så betydelsefullt. Administrationen vid hanteringen av lånen kan bli enklare, och det leder till lägre kostnader för låntagaren. Samma effekt uppnås genom att långivaren är densamma för alla lån. Därför finns det alla skäl för den bostadskommitté som övergripande arbetar med dessa frågor att ytterligare se på just den här frågan.

Nu delar socialdemokraterna uppenbarligen inte vår uppfattning, och det må så vara. Det är ändå litet förvånande att Per Olof Håkansson drar slutsatsen att vår reservation är ett hot mot den sociala bostadspolitik. Jag kan inte finna att frågan har den digniteten. Frågan om hur lånen skall administreras rör ju inte bostadspolitikens inriktning eller omfattning, som jag nyss nämnde. Men när socialdemokraterna inte är överens med oss andra, brukar de ta till paradargumentet, att vad vi föreslår är ett hot mot den sociala bostadspolitik. Man går inte närmare in på varför eller hur man kan påstå det.

Fru talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Onsdagen den
20 april 1983

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Anf. 57 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Fru talman! Jag har tidigare redovisat i vilka avsnitt som reservationen går emot den sociala bostadspolitiken. Jag kan inte se annat, Bertil Danielsson, än att detta också är ett sätt att ifrågasätta bostadsverkets kompetens. Det är också ett sätt att ifrågasätta det faktum att bostadsverkets hantering i dag faktiskt är billigare än de alternativ som står till buds.

Jag tror, fru talman, att vi skulle få sämre möjligheter, som jag tidigare sade, att förändra bostadspolitiskt betingade regler via det system som de borgerliga förordar än om administrationen ligger kvar hos bostadsverket. Det är helt klart mycket enklare via bostadsverket. Dessutom skulle den föreslagna ordningen leda till mycket stora förändringar och för sättet att låneförvalta redan befintlig lånestock. Allt detta sammantaget kan man inte bortse från, Bertil Danielsson. Det här är ingen enkel, tekniskt avgränsad fråga, utan den hänger ihop med mycket annat.

Det är inte fråga om att göra bedömningar för i dag och i morgon. Detta får självklart mycket långsiktiga konsekvenser, och man kan bara spekulera i vad de leder till på 1990-talet och efter år 2000. Vi är övertygade om att ett kreditgarantisystem i moderat tappning inte är bra, om man står för en social bostadspolitik.

Anf. 58 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Per Olof Håkansson drar utomordentligt långtgående slutsatser när det gäller denna reservation. Allt kan uppenbarligen inrymmas under rubriken hot mot den sociala bostadspolitiken. Här är det inte fråga om att förändra förutsättningarna för att få lån, utan det gäller att nå bästa möjliga rationella hantering av detta system. En väg i den riktningen kan man beträda, om man bifaller reservationen.

Anf. 59 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Fru talman! Nu avisar Bertil Danielsson också möjligheterna att rationalisera inom bostadsverket och intar samma ståndpunkt som tidigare debattörer har gjort i denna debatt, nämligen att bostadsverket saknar förmåga att rationalisera. Det är en något märklig ståndpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Civilutskottets betänkande 23

Mom. 1 (konsumentverksamheten vid länsstyrelserna)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 81 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 2 (utformningen av länsstyrelsernas kungörelseannonsering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 50 för reservation 2 av Kjell Mattsson och Birgitta Hambræus. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3-5

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Civilutskottets betänkande 24

Mom. 4 (vissa ökade resurser för kronofogdemyndigheterna)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 16 för reservation 1 av Tore Claeson.

*Bostadsbyggandets
finansiering*

Mom. 6 (anslag till kronofogdemyndigheterna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Tore Claeson, bifölls med acklamation.

Mom. 7 (indragning av kronofogdedistrikt)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 67 för reservation 3 av Kjell Mattsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Civilutskottets betänkande 26

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (administrationen m. m. av statens stöd till bostadsbyggandet)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 143 för reservationen av Kjell Mattsson m. fl.

8 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1982/83:33 om vissa datafrågor samt om anslag till statlig rationalisering och revision, m. m. (prop. 1982/83:100 delvis) samt

1982/83:35 om betalningar till och från staten.

Anf. 60 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 33 och 35 kommer nu att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså finansutskottets betänkande 33 om vissa datafrågor samt om anslag till statlig rationalisering och revision, m. m.

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

Vissa datafrågor, m. m.

Anf. 61 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Finansutskottets betänkande 1982/83:33 om vissa datafrågor samt om anslag till statlig rationalisering och revision, m. m. innehåller sex reservationer. Jag kommer att beröra reservationerna 1, 2 och 6 och yrkar därför inledningsvis bifall till dessa.

Den första reservationen handlar om datadelegationens fortsatta verksamhet, som mina medmotionärer och jag har framfört synpunkter på i motion 859.

Föredragande statsrådet säger i budgetpropositionen, bilaga 2, att datadelegationens uppgifter minskat som följd av att civildepartementet tillskapats. Detta departement ges uppgifter av stor vikt för datapolitiken. Datadelegationen avses få nya direktiv, som preciserar dess arbetsuppgifter till vissa särskilda frågor inom datapolitikens område. Dessa uppgifter synes vara:

1. att avsluta sitt arbete på teknikupphandlingsområdet,
2. att lägga fram förslag om hur en fortsatt bred utbildning om datafrågorna skall kunna bedrivas,
3. att avsluta och rapportera sitt arbete att beskriva utvecklingstendenser inom datateknologin samt
4. att vara ett forum för åsiktsutbyte och informationsutbyte mellan olika intressenter inom datapolitikens område.

Enligt oss motionärer är de aviserade förändringarna av datadelegationens uppgifter av sådan betydelse att de bör föreläggas riksdagen och inte genomföras enbart genom en ändring av delegationens direktiv. Vi föreslår därför att regeringen lägger fram ett förslag till ändring av datadelegationens uppgifter, alternativt att den upphör helt. Majoriteten accepterar endast första delen i förslaget, medan reservanterna menar att om man nu skall pröva delegationens framtida verksamhet bör det ske förutsättningslöst. Således bör man inte utesluta alternativet nedläggning, vilket majoriteten gör.

Enligt min uppfattning finns det inga givna och självklara uppgifter som datadelegationen skall lösa permanent. Enligt uppgift har delegationen just avslutat ett stort arbete om teknikupphandling, liksom den har lagt fram förslag till breddutbildning för allmänheten.

Tiden bör alltså nu vara mogen för att utvärdera datadelegationens verksamhet, och en utvärdering skall alltid vara förutsättningslös: Det borde vara självklart för alla!

Den andra reservationen behandlar generalplaner för statliga ADB-system. Behovet av statliga generalplaner på detta område är mycket stort. Man kan utan vidare säga att en statlig strategi helt och hållet saknas. Jag har tidigare år fört fram de här idéerna om generalplaner, som jag uppfattar som mycket viktiga.

Vad som sägs om statskontorets roll som samordnare av myndigheternas rationalisering, administrativa utveckling m. m. gäller naturligtvis bara den

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

statliga sektorn. Statskontoret sysslar inte med administrativ rationalisering, datorisering och utveckling på nationell nivå. Det finns ingen instans eller myndighet som gör det i Sverige, vilket är beklagligt. Och det kan leda till att vi inte på rätt sätt utnyttjar våra resurser och därmed försitter möjligheter i framtiden.

Vidare vill jag i detta sammanhang påpeka att det kommer att bli allt svårare att få ny teknik och nya system utifrån. Den internationella öppenhet som tidigare har funnits på det här området håller delvis på att förändras till sin motsats. Detta är bara ett argument, men ett viktigt sådant, för att en samordnande myndighet för alla samhällssektorer bör inrättas. Statskontoret riktar som sagt sin verksamhet endast mot den statliga sektorn. Det skall statskontoret göra i framtiden också, men på det nationella planet behövs en ny, samordnande myndighet i likhet med styrelsen för teknisk utveckling, STU, på den tekniska sidan. Det är anmärkningsvärt att en sådan myndighet saknas, eftersom det "administrativa området" i dag sysselsätter betydligt fler personer i Sverige än det "tekniska området".

Eftersom ingen annan myndighet har till uppgift att på nationell nivå stödja den administrativa utvecklingen har STU delvis tagit upp sådana frågor. Men STU:s intresse har – i och för sig i överensstämmelse med STU:s uppgift – närmast entydigt begränsats till att insatserna skall leda till "tillverkning av tekniska prylar". Den administrativa verksamhet där dessa prylar, t. ex. datorsystemdelar, skall användas har man visat ringa förståelse för. Insatserna behöver därför samordnas för att de effekter som eftersträvas med ADB-teknikens användning skall kunna uppnås. Dessa uppgifter bör alltså anförtros ett särskilt organ.

Det kan ske genom att ett befintligt organ får vidgade och delvis nya arbetsuppgifter eller genom att ett nytt organ tillskapas. Många och avgörande skäl talar för att ett nytt organ bör bildas för de här avsedda uppgifterna. I reservation nr 6 till betänkandet begärs därför en översyn av gällande ordning.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag än en gång bifall till reservationerna nr 1, 2 och 6.

Anf. 62 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! Datadelegationen kom till 1980, som vi nyss hörde, och den har haft i uppgift att försöka få fram principer och riktlinjer för datapolitiken. Nu har föredragande statsrådet i årets budgetproposition aviserat att man skall komma med nya direktiv för delegationen. Vi har från folkpartiets sida funnit det vara litet märkligt, om de nya direktiven bara skulle komma från regeringen utan att riksdagen får möjlighet att pröva dem. Därför har också en majoritet i utskottet krävt att dessa direktiv går till riksdagen för prövning, så att vi får möjlighet att diskutera och eventuellt lägga fram ändringsförslag om hur det fortsatta arbetet i datadelegationen skall gå till. Mot denna bakgrund har vi från folkpartiets sida funnit att utskottets skrivning är acceptabel och har därmed godtagit den.

Vi har från folkpartiet i en partimotion tagit upp den viktiga frågan om

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

smådatorerna. Vi hävdar att datatekniken i ett liberalt samhälle skall styras, inte vara styrande. Den skall användas till att sprida makt och till att ge medborgarna bättre service och förbättrad information. Den skall öka allmänhetens insyn och kontroll över myndigheterna och den politiska beslutsprocessen.

Nu står vi helt klart inför en generationsväxling i fråga om datorerna, från de stora systemen till smådatorer. Det har visat sig att de stora centrala datasystemen inte är riktigt så effektiva, i varje fall inte de effektivaste, om man jämför med de här mindre datorerna, och inte heller är de billigast per prestation. Om man däremot ser på smådatorernas förtjänster kan man konstatera att de är mindre sårbara och, vilket kanske är allra viktigast, ger sociala fördelar. De anställda som arbetar vid datorn har möjlighet att utnyttja den självständigt och känna till datorns arbetssätt, dra nytta av alla dess fördelar och inte bara slaviskt följa centralt givna mönster.

En annan del av datasamhället gäller problemet hur kunden möter den nya tekniken. Många känner sig osäkra, för att inte säga oroliga, inför det omänskliga fenomenet datorn. Denna oro ökar kraftigt vid mötet med de stora systemen. Kunden uppfattar sig som utanför och tycker sig ha små möjligheter att kontrollera och rätta fel som finns upplagrade i datorn. Det går i och för sig att rätta, men det tar ofta lång tid, och det kan vara nödvändigt att gå via datainspektionen för att korrigera sådana här fel. Innan rättelsen blir utförd kan felet användas åtskilliga gånger och i olika sammanhang till stort men för den enskilde. Med de små datorerna kan rättelserutinerna bli enklare och snabbare. Förutsättningen är att personalen är välutbildad på rutinerna och ingriper direkt då fel uppstår.

Vi reservanter finner mot denna bakgrund att det är angeläget att statskontorets rådgivning och upphandling av datorsystem inriktas på smådatorer.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 5.

Anf. 63 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det behövs samordning inom datapolitiken, men den är inte alltid så lätt att åstadkomma. Några av de förslag vi nu behandlar har nyligen berörts i anslutning till den av förra regeringen framlagda propositionen om socialpolitisk samordning. Frågorna återkommer också i anslutning till den nyligen framlagda propositionen om försäkringskassornas organisation, i varje fall delvis.

Förra årets proposition om samordnad datapolitik var ett första försök att åstadkomma just en samordning. Underlaget för den propositionen var i viktiga delar utarbetad i datadelegationen, tillskapad 1980 efter riksdagens initiativ 1979. Eftersom jag hade nöjet att leda arbetet i delegationen från dess tillkomst och till i höstas, är jag naturligtvis särskilt intresserad av hur den nya regeringen använder detta instrument.

Som redan har sagts här aviserade den nye civilministern i budgetpropositionen att man i någon form skulle trappa ner verksamheten inom

datadelegationen. Han sade att denna skulle vara ett forum för åsiktsutbyte och informationsutbyte. I normalfallet gör ju regeringen vad den vill med organ av det här slaget, som formellt tillhör kommittéområdet, men frågan är om detta är något normalfall. När datadelegationen bildades angav riksdagen mycket klara utgångspunkter för verksamheten. Finansutskottet stod fadder för tilldragelsen och formulerade delegationens uppgift på följande, långtgående sätt:

”Delegationens huvuduppgift bör vara att bevaka utvecklingen av datoriseringen, främja kunskapsutvecklingen på området och föreslå åtgärder för att garantera en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll.”

Delegationens sammansättning preciserades också. I delegationen skall ingå representanter för riksdagens partier, arbetsmarknadens parter, kommunförbunden m. fl.

Genom sina direktiv blev datadelegationen ett övergripande, policyskapande organ. Risken är uppenbar att delegationen blir enbart en diskussionsklubb, om den inte får behålla en påtaglig funktion, t. ex. när det gäller att formulera förslag till åtgärder. Det nya civildepartementet i all ära, men det är bara ett av de departement inom regeringskansliet som hanterar datafrågor. Utan datadelegationen uppstår en sorts vakuum, och sektoriseringen förstärks. Enligt min uppfattning vore detta olyckligt, särskilt som det gäller ett område som kräver en helhetssyn tvärsöver sektorerna med möjlighet att i ett sammanhang se såväl datatekniken med dess möjligheter, tillämpning och användning som samhällskonsekvenserna – både de positiva och de negativa.

Det är därför glädjande att finansutskottet har kunnat skapa en bred politisk enighet om att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett förslag om datadelegationens framtid. Därmed får vi möjlighet att öppet diskutera den frågan.

Det är också positivt att moderaternas alternativa förslag, att datadelegationen skall upphöra, avstyrks av utskottsmajoriteten. Därmed klargör majoriteten redan nu att delegationen skall leva vidare. För mig är detta yrkande om avveckling något svårförståeligt. Vad är det egentligen som har hänt sedan 1979, som gjort datafrågorna mindre aktuella i samhällsutvecklingen? Det är ju tvärtom så att ett organ med de uppgifter datadelegationen fick av riksdagen 1979 behövs ännu mer än tidigare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna del och avslag på moderata samlingspartiets reservation nr 1 till detta betänkande.

I centerns partimotion 1670 har vi begärt att generalplaner skall upprättas för statliga ADB-system. Vi nämner särskilt RS-systemet inom skatteförvaltningen – som f. ö. varit föremål för en omfattande hearing i datadelegationens regi, återgiven i departementsstencil från budgetdepartementet, 1981:21 – de statliga redovisnings- och lönesystemen. System S och SLÖR, samt socialförsäkringens ADB-system, som bl. a. behandlats av den s. k. ALLFA-utredningen.

Utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och kommunister,

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

har ingen annan uppfattning än motionärerna beträffande vikten av långsiktiga beslut när det gäller vidareutveckling av datasystemen m. m. Något annat hade onekligen varit sensationellt när det gäller de två partier som främst brukar sätta sin lit till politisk planering. Men i detta sammanhang nöjer man sig med planering genom myndigheternas försorg. Det politiska vill man inte vara med om. Är detta verkligen en genomtänkt ståndpunkt? Är avgörande frågor om de statliga administrativa systemens struktur frågor för förvaltning och byråkrati? Som politiker skall vi ta ansvar för människors integritet, systemens sårbarhet, effektivitet, funktion etc., men som det här läggs fram skulle vi inte kunna påverka systemens struktur och utformning annat än i samband med deras inrättande – vi får alltså något slags förstagångsinflytande.

Alla som sysslat med den här sortens frågor vet att bindningarna är långsiktiga, att det i många fall rör sig om tioårsperspektiv. I dag ger den tekniska utvecklingen betydande möjligheter att välja systemstruktur, vilket Rolf Wirtén redan har varit inne på. Varför skall vi då som ansvariga politiker inte kunna använda ett instrument – generalplanen – för att göra detta i det politiska sammanhanget?

Därmed vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 3. Reservation 3 anger vilken inriktning vi vill gå åt generalplanerna för socialförsäkringens ADB-system, RS-systemet inom skatteförvaltningen. System S och SLÖR inom de statliga redovisnings- och lönesystemen. Vi anser att övervägande skäl talar för en decentralisering av dessa system. Därigenom kan kunskaper, påverkansmöjligheter och användarinflytande spridas. Vi kan minska sårbarheten i systemen. Vi får en jämnare fördelning av dataverksamheten, med gynnsamma arbetsmarknadseffekter som följd.

I reservation nr 4 begär centern och folkpartiet en kartläggning av kostnaderna för olika produktionsfaktorer. Vi vet alla att data- och elektronikutvecklingen har betydande verkningar på arbetsmarknaden. Ingen vet i förväg hur stora effekterna blir, och ingen vet ens i efterhand vad resultatet skulle ha blivit, om samhället inte vidtagit olika åtgärder eller försökt påverka utvecklingen. En viktig utgångspunkt som vi nämner i reservationen är emellertid att förändringar och omställningar måste ske under socialt acceptabla former. Då behöver vi också ett bra underlag för att kunna klara det kravet. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 4.

Sedan vill jag helt kort instämma i det som Rolf Wirtén sade om smådatorerna och som återfinns i reservation nr 5. Jag yrkar alltså också bifall till reservation nr 5.

Anf. 64 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Olof Johansson undrade om datafrågorna hade blivit mindre aktuella. Det har de naturligtvis inte blivit, Olof Johansson. De kommer att bli ännu mer aktuella i framtiden. Men frågan är om datadelegationens uppgifter i framtiden kommer att vara lika aktuella som de varit under senare tid. Om jag inte är fel underrättad har datadelegationen f. n. i mycket stor utsträckning slutfört sitt uppdrag. Man skall alltså nu skaffa fram nya direktiv

och se vad datadelegationen skall syssla med i framtiden.

Låt mig bara ta upp några punkter.

1. När det gäller arbetet med teknikupphandling lär datadelegationen i dagarna ha avslutat sitt uppdrag.

2. När det gäller breddutbildning till allmänheten lär datadelegationen ha lagt fram ett förslag eller ha ett sådant på gång.

3. De två utredningar som sysslar med datafrågor och som skall hålla kontakt med datadelegationen kommer att avsluta sitt arbete inom det närmaste halvåret, om jag förstått saken rätt.

4. En mycket viktig faktor att ta upp i detta sammanhang, Olof Johansson, är att civildepartementet har tillskapats. Dess uppgift kommer att bli att syssla med övergripande datafrågor och att ha ansvar för den statliga datapolitiken. Därför anser jag i likhet med reservanterna att man vid en prövning av datadelegationens framtida uppgifter inte skall utesluta den möjligheten att delegationen eventuellt kan nedläggas. Jag vill citera vad reservanterna säger på s. 10 i reservation nr 1 till betänkandet: "Utskottet finner det naturligt att även alternativet nedläggning framdeles prövas på grundval av den utvärdering av delegationens verksamhet som förestår."

Det är inte sagt att datadelegationen *skall* nedläggas, Olof Johansson, men jag tycker att denna prövning skall ske helt öppet. I annat fall blir det ingen riktig prövning av delegationens verksamhet och uppgifter.

Anf. 65 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis part i målet, eftersom jag arbetat rätt mycket i delegationen. Men jag tror att det är viktigt att återgå till vad riksdagens syfte var, då delegationen inrättades 1979. Jag citerade en del av det som sedan blev direktiven till delegationen och som återfanns i finansutskottets betänkande det året. Det var fråga om väldigt långtgående uppgifter.

Sedan är det en självklarhet att man efter en viss tid skall utvärdera hur en delegation fungerar. Det ingick också i de tidigare direktiven att en utvärdering skall ske efter tre fyra år. Jag motsätter mig verkligen inte det, men jag menar att delegationen fortfarande har en uppgift alldeles oavsett civildepartementets tillkomst.

En av delegationens viktiga uppgifter är att foga samman den politiska och den fackliga sfären på det här området. Vi vet alla att datautvecklingen inte går att styra från någon enstaka punkt i systemet utan att en styrning förutsätter många parter medverkan. En av grundtankarna bakom delegationens uppbyggnad var att olika parter skulle kunna komma till tals, få information, framlägga synpunkter och vara med i förslagsskapande verksamhet i det organet. Den uppgiften har verkligen inte minskat i angelägenhetsgrad under de gångna åren. Men nu finns det, som sagt, en bred majoritet bakom utskottets ställningstagande i den här delen, och jag har goda förhoppningar om att vi skall kunna nå en mera långsiktig lösning för datadelegationen, gärna baserad på en utvärdering.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

Onsdagen den
20 april 1983

Vissa datafrågor,
m. m.

Anf. 66 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Det är bra att Olof Johansson och jag är överens om att datadelegationens uppgifter behöver prövas. Det hade varit ännu bättre om vi hade varit överens om att den prövningen skulle vara förutsättningslös. Det är bara det reservanterna och jag har begärt.

Anf. 67 ARNE GADD (s):

Fru talman! I finansutskottets betänkande 33 behandlas vissa datafrågor samt anslagen till statskontoret och riksrevisionsverket. De datafrågor som behandlas är knutna till proposition 100, bilagorna 2 och 15, där riksdagen beretts tillfälle att yttra sig över den s. k. datadelegationens framtida verksamhet, användningen av ADB i statsförvaltningen, revisionskontorsorganisationen och ADB-revisionens inriktning, teknikupphandlingen inom dataområdet, inköp av datorutrustning samt anslagen till riksrevisionsverket och statskontoret.

Till betänkandet har fogats sex reservationer. Den första gäller datadelegationen. Utskottets moderater har valt att reservera sig gentemot utskottsmajoritetens förslag och närmast då till stöd för motion 859 av Rune Rydén m. fl., som bl. a. yrkar att datadelegationen "alternativt skall läggas ned".

Datadelegationen består av representanter för de fem riksdagspartierna, landstings- och kommunförbunden, arbetsmarknadens parter och vissa regeringsdepartement. Delegationen kom till i mars 1980, då datafrågorna fortfarande behandlades av flera olika departement, samtidigt som en rad olika utredningar arbetade med delfrågor inom problemområdet. Behovet av en samordning då var helt uppenbart. Datadelegationen kom att bli något slags samordningsorgan för regeringsarbetet.

Nu har Olof Johansson sagt att på grund av att många parter har intressen här och behov av ett brett demokratiskt inflytande föreligger, så föreligger speciella motiv för en datadelegation. Skulle man i regeringsarbetet, i varje sammanhang där det behövs ett brett samarbete och ett demokratiskt inflytande, lösa organisationsfrågorna genom att använda en delegation, då finns det verkligen behov av att diskutera grundläggande konstitutionella principer framöver.

I och med att civildepartementet har kommit till har den nuvarande regeringen skapat den organisatoriska förutsättningen för en samordnad datapolitik inom regeringen. Samtidigt är datadelegationen i slutet av en fas i sitt arbete, liksom data- och elektronikkommittén samt dataeffektutredningen. En ny situation har uppkommit. Skall datadelegationen fortleva bör den ges nya direktiv för sitt arbete. Därom tror jag att alla är eniga. Det är också regeringens synsätt i propositionen.

Vad finansutskottets majoritet önskar är att vid en förändring av delegationens uppgifter eller vid en eventuell nedläggning, så bör riksdagen beredas tillfälle att diskutera frågorna. En sådan diskussion bör gälla datapolitikens reella frågor, inte formfrågorna. Eftersom det var riksdagen som var initiativtagare till delegationen, bör riksdagen beredas tillfälle att

diskutera frågeställningarna – t. o. m. en eventuell nedläggning. En sådan diskussion sker bäst när data- och elektronikkommittén, dataeffektutredningen och datadelegationen avslutat nu pågående arbeten. Vad det aldrig kan bli fråga om är att riksdagen genom diktat skall bestämma över regeringens sätt att arbeta. En regering skall vara landets regering och ha rätt att tillsätta de utredningar och de delegationer som regeringen önskar. Civildepartementet är i stånd att, om så skulle visa sig lämpligt, ta hela ansvaret för datapolitiken. Men riksdagen skall lika självklart ha rätt att ge sina synpunkter.

I reservation 2 av de tre borgerliga partierna önskar man en generalplan för de statliga ADB-systemen. Riksskatteverkets RS-system, riksrevisionsverkets System S och det s. k. SLÖR-systemet anges som exempel.

De borgerliga partiernas argumentation för vad man skulle kunna kalla en planhushållning tycker jag är värd att hälsas med glädje. Utskottsmajoriteten anser i alla fall att det arbete som pågår inom statskontoret och berörda myndigheter f. n. är till fülle, varför vi denna gång avstyrker förslag till en utvidgad planering – faktiskt.

I reservation 3 har centerpartiet och folkpartiet yrkat på generalplaner för en decentralisering av statliga ADB-system. Reservationens syfte är vällovligt, men liksom i fråga om reservation 2 anser utskottsmajoriteten att pågående arbete inom statsmyndigheterna just uppfyller vad reservationen vill uppnå.

Mittenpartierna vill i reservation 4 kartlägga kostnaderna för olika produktionsfaktorer. Kravet utgår från datoriseringens inverkan på arbetslivet, såväl vad beträffar sysselsättningsgrad som arbetsmiljö. Dessa krav utreds av data- och elektronikkommittén och dataeffektutredningen. Centern och folkpartiet vet kanske det bättre än de flesta, eftersom det var dessa partiers statsråd som en gång i tiden tillsatte dessa två utredningar.

Enligt planerna skall utredningarna avsluta sitt arbete kring årsskiftet 1983/84. Vid den tiden finns alltså ett konkret material och förhoppningsvis också förslag till åtgärder, varför det vore oklokt av riksdagen att inte invänta resultaten av utredningarna i fråga.

I reservation 5 tar mittenpartierna upp statskontorets rådgivning och upphandling av datorsystem. Reservanterna vill att verksamheten skall inriktas mot användning av vad man kallar smådatorer.

Utskottsmajoriteten är av den uppfattningen att den tekniska utveckling som vi nu upplever är sådan att statskontorets verksamhet av rent sakliga skäl alltmer kommer att utvecklas just i den riktning som reservanterna anser vara önskvärt. Av den anledningen behövs inga speciella åtgärder från riksdagens sida.

Moderata samlingspartiet återupprepar något av sitt krav på att statskontorets instruktion skall ses över. Den senaste översynen är nu två år gammal. Statskontoret bör få arbetsro för att kunna leva upp till de förväntningar som statsmakterna den gången hade, faktiskt då också med den moderata ekonomiministern Gösta Bohman som huvudansvarig. Det var moderaterna

som den gången gjorde översynen, och de borde ha tilltro till sina egna åtgärder.

Slutligen kan konstateras att utskottet i full enighet accepterat regeringens förslag till anslag för riksrevisionsverket och statskontoret på sammanlagt närmare 130 milj. kr. Det är utskottets förhoppning att myndigheterna i fråga har fått de medel som behövs för att göra den statliga förvaltningen så bra som möjligt när det gäller att fullgöra statsmakternas intentioner att systematiskt effektivisera myndigheternas insatser.

I det sammanhang vi nu diskuterar den statliga ekonomin i år 130 miljoner trots allt ett blygsamt belopp, eftersom det hela ju ingår i vår gemensamma strävan att få ett grepp om den statliga budgetens svåra och djupgående balansproblem.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Anf. 68 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Arne Gadd tog upp reservationen om datadelegationen och den förutsättningslösa utredningen om dess vara eller ej. Det är helt klart att behovet av en samordning var stort när datadelegationen tillskapades. Delegationen har fyllt en mycket viktig uppgift under de här åren, därom tror jag att alla som deltar i den här debatten kan vara överens.

Nu är det emellertid så, Arne Gadd, att civildepartementet har inrättats, och där finns en möjlighet att samordna datapolitiken inom regeringen. Datapolitikens reella frågor kan lösas där.

Därför tycker jag att det är något märkligt att majoriteten inte har varit med om att förutsättningslöst överväga frågan om datadelegationens situation, dvs. att man vill utesluta möjligheten att den skulle kunna nedläggas. Jag noterar detta med en viss förvåning när jag nu har hört vad Arne Gadd har sagt.

Anf. 69 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att inte skapa några missförstånd i den här debatten. Jag tycker att utskottet har funnit en bra, gemensam majoritetslinje. Den innebär att man avstyrker en motion med yrkande om att delegationens verksamhet skall upphöra. I den meningen kan ju den fortsatta prövningen inte bli förutsättningslös. Så långt har naturligtvis Rune Rydén rätt. Jag tror inte heller att civilministern, det föredragande statsrådet, avsåg något sådant i budgetpropositionen, för han talar där om "ett forum för åsiktsutbyte och informationsutbyte" som nödvändigt också framöver. Genom nya direktiv skulle regeringen precisera "dess arbetsuppgifter till vissa särskilda frågor inom datapolitikens område". Där finns egentligen också ett ställningstagande – precis som fallet är i utskottet, som jag uppfattar det – mot en nedläggning av delegationen.

På den punkten är väl situationen ganska klar. Jag tror också att det är viktigt att den klarheten består.

Vidare har jag genom att citera hur långtgående uppgifter delegationen fick direkt formulerade av riksdagen försökt dels motivera varför frågan

skulle komma tillbaka, som vi är överens om, dels klargöra att dessa spörsmål minsann inte har förändrats till sin karaktär. Innebörden av det uttalande som gjordes var alltså att åtgärder föreslogs för att man skall kunna garantera en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll. Visst kan man till ett visst departement tillägga funktionen att vara motor i detta maskineri. Men för att detta departement skall klara en sådan uppgift krävs en helt annan resurstillförsel än vad som hittills förekommit.

Därtill kommer något som ligger vid sidan om den statliga sektorn. Föredragningsansvaret för inköp av ADB-utrustning och sådant kan naturligtvis utan problem hanteras inom civildepartementet, men kontakterna med de fackliga organisationerna samt med kommun- och landstingsförbunden kräver, som jag ser det, ett organ ungefär av datadelegationens typ. För att det skall kunna göras en ordentlig insats krävs dessutom att det har klart konkretiserade uppgifter.

Anf. 70 ARNE GADD (s):

Fru talman! Som kommentar till inläggen både från Rune Rydén och från Olof Johansson i frågan om förutsättningslösheten och datadelegationens nuvarande verksamhet vill jag konstatera att data- och elektronikkommitén, tillsatt av den dåvarande borgerliga regeringen, med uppgift bl. a. att lägga fram förslag till åtgärder som skulle möjliggöra en teknisk modernisering av små och medelstora företag, avser att lägga fram sitt betänkande ungefär vid årsskiftet 1983-1984.

Dataeffektutredningen, den andra stora utredningen, räknar med att ungefär samtidigt lägga fram förslag till åtgärder på sysselsättnings- och arbetsmiljöområdena. Parallellt härmed arbetar datadelegationen som ett samordningsorgan för att ge regeringen förslag till åtgärder bl. a. baserade på dessa utredningars verksamhet. När de två utredningarna och delegationen är klara med sitt arbete skall regeringen naturligen låta förslagen gå ut på remiss och eventuellt återkomma till riksdagen med en datapolitisk proposition – förhoppningsvis med bra mycket mer av innehåll än den första propositionen, vars innehåll självfallet inte kunde motsvara de förväntningar som nu finns. Det kan då uppstå en situation där man tycker att delegationstekniken är överspelad. Den diskussionen bör vi dock inte ta upp förrän vi har fakta på bordet. För den som har denna attityd är beteckningen "förutsättningslös" faktiskt helt korrekt.

Jag vill än en gång påminna Olof Johansson om att för den händelse att kravet på demokratisk styrning och kontroll, med behov av kontakter med fackliga organ samt kommuner och landsting, skulle vara skälet till tillskapandet av en speciell delegation, skulle vi nästan kunna avskaffa regeringsstyret. I nära nog alla centrala politiska frågor i vårt land har vi nämligen behov av att fatta beslut under demokratisk styrning och kontroll, i samarbete med fackliga organisationer samt kommuner och landsting.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

Onsdagen den
20 april 1983

Vissa datafrågor,
m. m.

Anf. 71 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Arne Gadd tog återigen upp datadelegationens uppgifter. Han framhåller att delegationen har uppgifter och underlag för en verksamhet fram till 1983/84, och så säger han, att när dessa arbetsuppgifter är slutförda kan man överväga om datadelegationen skall finnas kvar. Regeringen kan skicka förslaget på remiss och därefter återkomma till kammaren för ett beslut – då är det en förutsättningslös utredning.

Men varför utesluter man under sådana förhållanden, fru talman, redan nu i betänkandet den möjligheten. Man stänger ju dörren, och därmed går det inte att i framtiden agera på det förutsättningslösa sätt som Arne Gadd här vill skissera.

Jag kan mycket väl acceptera den modell som Arne Gadd presenterade, på det villkoret att man behandlar utredningen om datadelegationens framtida arbetsuppgifter helt förutsättningslöst.

Låt mig också, fru talman, säga till Arne Gadd att den samordning av datapolitiken som jag förut talade om och som Arne Gadd i ett tidigare inlägg berörde är Arne Gadd och jag helt överens om. Men det är inte fråga om en planhushållning i den bemärkelse som Arne Gadd vill lägga in i det hela, utan det är fråga om att upprätta planer för att skapa möjlighet för de beslutande myndigheterna att följa utvecklingen på rätt sätt och ta vara på teknikens möjligheter att åstadkomma effektiv hushållning med resurserna i samhället.

Anf. 72 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det är riktigt, som Arne Gadd har sagt, att en viktig del av datadelegationens primära uppgifter till att börja med var just att åstadkomma en utredningssamordning, eftersom vi hade en hel djungel av utredningar på området. Men faktum kvarstår att 1979 års uttalande av finansutskottet måste ha avsett någonting ganska långtgående – annars hade man inte skrivit så som man gjorde. Och jag har för min del tolkat ställningstagandet på det sättet att finansutskottet och senare kammaren uppfattade saken så, att datafrågorna har en speciell karaktär som inte faller in i det vanliga mönstret, inte heller när det gäller hantering sektorsvis, och därför krävs det ett ordentligt samordningsansvar när det gäller de här frågorna.

Regeringskansliet kan naturligtvis tillföras resurser, så att man klarar detta. Men skall man ha med utanförstående parter – vilket är viktigt för helhetssynen – hamnar man förmodligen i en delegation, eller också måste man tillämpa någon annan speciell konstruktion.

När det gäller planhushållningen kan jag kort instämma med Rune Rydén. Det är helt enkelt fråga om ett administrativt instrument för att hantera våra stora statliga centraliserade administrativa system i framtiden. Jag tycker det är litet konstigt att socialdemokraterna, och vpk också för den delen, så helhjärtat ställer upp på att detta – för att låna Arne Gadds ord – skall vara en byråkratisk planhushållning, dvs. att myndigheterna skall sköta om detta och inte vi politiker, som har det slutliga ansvaret.

I år man sysslat något med dessa frågor i verkställande position vet man att

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa datafrågor,
m. m.*

det kan finnas ett mycket starkt revirtänkande, då det är fråga om att slå vakt om olika system inom skilda myndigheter, medan vi från politisk sida har ett ansvar att se till helheten och över revirgränserna.

Dessutom är ju dessa frågor oerhört långsiktiga. När jag t. ex. sysslade med socialförsäkringens ADB-system fann jag att det inte är något som helst tvivel om att det krävs en tioårsplanering för att man skall kunna göra den omstrukturering av systemet som är nödvändig, om man inte även i fortsättningen vill ha ett starkt centraliserat system utan vill följa med under de förutsättningar som den tekniska utvecklingen skapar. Jag förstår då inte varför man från socialdemokratisk sida inte kan inse att den här motsättningen föreligger. Ni har ju följt detta på nära håll. Se på hur personalen i försäkringskassorna har reagerat kontra statskontoret eller riksförsäkringsverket!

Det är vi politiker som måste ta ansvaret i en sådan situation. Jag skall inte gå djupare in på just den frågan, men det är ett bra exempel, och det exemplet får vi anledning att diskutera här i riksdagen längre fram, när frågan om försäkringskassornas organisation kommer upp på nytt.

Anf. 73 ARNE GADD (s):

Fru talman! Det är ingen tvekan om att datoriseringen av näringsliv och samhälle är en mycket viktig faktor när vi skall bedöma vilket samhälle vi har möjlighet att uppnå. Men konstitutionellt och politiskt sett brukar vi i Sverige lösa dessa frågor genom att föra en öppen politisk debatt här i riksdagen. Och regeringen är något av ett riksdagens verkställande utskott.

När vi skall gå att lösa alla svåra sysselsättningsfrågor, alla svåra sociala frågor som är en följd av den nya tekniken, måste det ske i former som garanterar full öppenhet och demokratisk kontroll.

Jag har full respekt för Olof Johanssons insats i datadelegationen. Men ni övervärderar faktiskt tekniken om ni anser att ett enskilt statsråd med 13–14 representanter för organisationer och departement är det som garanterar insyn. När spelades exempelvis en diskussion i datadelegationen upp för offentligheten? Men här i denna kammare kommer alltid debatterna att vara offentliga. Därför tror jag att vi skall föra den här diskussionen ordentligt, när vi har ett faktiskt politiskt problem att lösa.

Jag kan mycket väl tänka mig att de problemen är sådana att de kan lösas i datadelegationen. Men jag kan också tänka mig att den har spelat ut sin roll om ett eller två år. Det viktiga är att vi här i denna sal för en öppen diskussion. Jag tror inte på de små delegationernas slutna demokrati, som kan bli en följd av Olof Johanssons teknik.

Anf. 74 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill helt kort instämma i den senaste deklARATIONEN. Det är inte där som det finns spänningar i synsättet. Jag välkomnar att vi har kunnat skriva oss samman, så att frågan kommer tillbaka hit för öppen diskussion. Det var inte lika självklart i det ursprungliga förslaget – det finner man om man läser budgetpropositionen.

Onsdagen den
20 april 1983

*Betalningar till
och från staten*

Jag vill vidare säga att datadelegationen tog fram en rapport, som i sin tur låg till grund för den proposition om samordnad datapolitik som därefter öppet diskuterades här. Delegationen var alltså ett mycket viktigt beredningsorgan när det gällde att lägga den första plattformen för en samordnad datapolitik. Jag tror att det var en fördel att man i det skedet förankrade förslaget hos olika organ och organisationer i det svenska samhället.

Men låt oss, som sagt, inte träta om framtiden. Vi får återkomma till de här frågorna i olika sammanhang och då lägga fast hur den framtida politiken skall se ut.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 75 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 35 om betalningar till och från staten.

Betalningar till och från staten

Anf. 76 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! Jag skall tala litet om reservation 1 i finansutskottets betänkande 35, som rör utbetalningar av statliga bidrag till organisationerna.

Obalansen i den svenska ekonomin har tvingat oss till hård budgetprövning på alla områden. Det gäller också bidragen till Folk rörelseverige.

Vi vet alla vad de frivilliga organisationerna har betytt för utvecklingen i Sverige. De har inte minst haft en stor betydelse för att stärka och utveckla den svenska demokratin.

Trots medvetenheten om vilka värden som står på spel har vi i folkpartiet liksom också de socialistiska partierna accepterat att inte de frivilliga organisationerna får full kostnadsersättning. Anslaget räknas upp med endast 3 % samtidigt som inflationen för innevarande år beräknas överstiga 10 %. Det är således en hård realbesparing.

Men när regeringen går ännu längre och vill ändra utbetalningsterminerna säger vi nej. Att bidragen hittills har utbetalats vid ett enda tillfälle har inte varit någon slump. Den här betalningsprocessen har införts mycket medvetet, som ett stöd till organisationerna. Det har varit till stor hjälp för att klara deras likviditet.

Betalningsströmmarna in till organisationerna från olika anslagsmyndigheter och andra som har försett dem med resurser har varit ganska ojämna. Denna årliga utbetalning av statsbidrag har då varit en viktig resurs i likviditetshänseende. Ändrar man det kan det tvinga många organisationer att låna för att klara sin likviditet. Flera av dem saknar fasta tillgångar och får

därför svårt att få lån. Vi menar att staten härigenom förorsakar mycket negativa effekter i Folk Rörelse Sverige, och det i ett läge då vi snarare skulle behöva stödja folk rörelserna, eftersom det i ekonomiskt kärva tider är viktigt att lita till idealiteten.

Det är inte några små summor det här rör sig om. Om man ser på helheten kan effekten uppskattas till ungefär 10 milj. kr., som försvinner bort från organisationerna. Det kan delas upp på de olika sektorerna. För idrotten rör det sig om 5 miljoner.

Om man tittar ut över Ungdoms Sverige i dag kan man konstatera att det fortfarande är så att organisationerna har ett ordentligt grepp om ungdomen. I åldrarna 7-25 år är 60 % medlemmar i minst en organisation. Det totala antalet medlemmar i de 63 statsbidragsberättigade ungdomsorganisationerna var den sista december 1981 - den senaste statistik jag har hittat - 1 120 780 personer i åldrarna 7-25 år.

Medlemstalet var då sjunkande, och det är allvarligt. Medlemsantalet minskade med ungefär 5 % om året. Mest bekymmersam ser situationen ut bland de ideologiska föreningarna, som kämpar med betydande svårigheter. Av 18-åringarna hade exempelvis de religiösa föreningarna endast 4 % som medlemmar, och nykterhetsföreningarna endast 1 %. De politiska föreningarna hade 5 % av 18-åringarna som medlemmar.

Fru talman! Jag tycker inte utvecklingen är så bra att staten skall dra undan stödet att ge organisationerna en likviditetsresurs genom att betala ut pengarna vid ett och samma tillfälle, vilket i ränteinkomster betyder en ökad resurs på 10 milj. kr. Jag yrkar därför bifall till reservation 1 i finansutskottets betänkande.

Om reservation 2, som Rolf Rämgård senare kommer att tala mer om, vill jag bara mycket kortfattat säga att vi från folkpartiets sida har tyckt att staten måste medverka till att skapa rationella och bekväma betalningsrutiner i samhället. Förutsättningarna härför är att man har en fri konkurrens mellan olika institutioner och betalningsformer. Så är det inte i dag, fru talman! Därför menar vi reseranter att formella och praktiska hinder för en sådan konkurrens snarast möjligt bör undanröjas, med andra ord att postgirot och PK-banken inte skall ha den särställning som de har på kreditmarknaden. Därför yrkar jag bifall också till reservation 2.

Anf. 77 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag skall tala för reservationerna 2 och 3 i finansutskottets betänkande 35. Dessa reservationer bygger i stor utsträckning på vår motion 534, som samtliga moderata ledamöter i finansutskottet med Lars Tobisson som första namn har undertecknat.

Som Rolf Wirtén framhöll är alla intresserade av snabba och smidiga betalningsformer. De är mycket viktiga för allmänheten och näringslivet. Ingen förnekar att både posten och bankväsendet på senare tid har genomfört betydande förenklingar och även förbättringar i servicen. Men denna strävan mot rationellare betalningsformer hämmas ändå av att statens betalningsrutiner på många områden fortfarande är ganska otidsenliga.

*Betalningar till
och från staten*

Vår uppfattning är att betalningssystemet skall fungera så praktiskt som möjligt. Den grundläggande förutsättningen är enligt vår principiella uppfattning att det skall förekomma fri konkurrens mellan olika institutioner och betalningsformer. Det är också mest praktiskt. Därför anser vi det fel av staten att favorisera postgirot eller någon annan särskild bank, när det finns likvärdiga bankrutiner att tillgå på annat håll. Vi menar således att kvardröjande rester av postgirots och PK-bankens monopolställning när det gäller statliga betalningar bör upphöra.

I sitt betänkande skriver utskottet att en konkurrens inom betalningsförmedlingen kan vara positiv. Vi hävdar bestämt att den *är* positiv och är till nytta för samtliga medborgare.

Utskottet anser vidare att "såväl ur samhällsekonomisk synvinkel som i servicehänseende är den nuvarande infrastrukturen på betalningsmedelsområdet och de väl utvecklade bankrutiner som postverket svarar för en viktig förutsättning för en väl fungerande samhällsservice". Därför avstyrker beklagligtvis utskottsmajoriteten yrkande 1 i motion 534.

Vi vill vidare att enklare inbetalningar, exempelvis arbetsgivaravgifter och mervärdesavgifter, skall kunna göras på såväl bank som post. Likaså anser vi att överskjutande skatt skall kunna lösas in både på posten och på banken. Utsändningen av betalningarna sker nu via posten, och det påpekar vi är en omväg som förorsakar extrakostnader för statsverket och onödiga ränteförluster för betalningsmottagare. Vi anser att den skattskyldige, genom att på sin deklaration ange postgiro- eller bankgironummer, direkt kan få in sin eventuellt överskjutande skatt på något av dessa konton. Det vore en avsevärd förenkling.

Vi har utskottsmajoriteten med oss när vi säger att det i fråga om överföringar till statsverket via checkräkning synes finnas möjligheter till betydande räntevinster genom en snabbare hantering. Man påpekar dock att postverkets ekonomi är föremål för en översyn inom regeringskansliet. Frågan om konsekvenserna av en minskad handhavandetid inom postgirot för statliga inbetalningar kommer också att prövas i detta sammanhang. Vi har ändå velat göra kammaren uppmärksam på dessa förhållanden i syfte att få till stånd en snabbare anpassning till ett nytt system i avvaktan på resultatet av denna översyn.

Vad slutligen gäller statens kassahållning påpekar vi att det f. n. tar fyra dagar innan en inbetalning från ett företag eller en privatperson till en statlig myndighet når sin slutstation. Det gäller statsverkets checkräkning i riksbanken. Detta påverkar naturligtvis statsskuldens storlek och den därav uppkommande räntebelastningen.

Beräkningar som har gjorts av den statliga utredningen Rationellare girohantering visar att statsverkets behov av kort upplåning skulle kunna minska med innemot 5 miljarder kronor, om betalningar från statliga verk och myndigheter fick gå direkt till riksbanken utan omvägen via postgirot. Räntekostnaderna på statsskulden skulle då faktiskt kunna minska med inte mindre än ca 750 milj. kr. Denna besparing skulle kunna uppnås om postverket ålades att inleverera inkommande likvider via postgirot direkt till

statsverket och myndighetens checkräkning i riksbanken. På motsvarande sätt skulle utbetalningar kunna ske genom att erforderliga belopp utbetalningsdagen drogs direkt från myndighetens konto i riksbanken.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3 till finansutskottets betänkande nr 35.

Anf. 78 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! I finansutskottets betänkande nr 35 behandlas bl. a. två partimotioner från centern, vilka tar upp frågan om betalningsrutinerna. Inte minst reglerna för utbetalning av statliga bidrag till organisationer. I likhet med Rolf Wirtén vill jag något kommentera den reservation som vi har fogat till betänkandet.

När det gäller reglerna för utbetalning av statliga bidrag anför föredragande statsrådet i budgetpropositionen att man avser att senarelägga dessa utbetalningar till den tidpunkt under budgetåret då de olika bidragen förbrukas, dvs. man skulle utbetala dem i terminer. Såsom skäl anføres att man skall få en jämnare fördelning över året av statens upplåningsbehov. I propositionen anges att i normalfallet antalet utbetalningstillfällen bör uppgå till fyra per år men att man för de större utbetalningarna skulle kunna få tätare utbetalningar.

Jag vill betona att även vi motionärer och reserveranter slår vakt om att statsutgifterna hålls tillbaka. Men man får i samma andetag lov att se på konsekvenserna av de olika förslagen. I detta fall vill regeringen hålla inne utbetalningarna till organisationer och föreningar inom de ideella folkrörelserna, bl. a. ungdomsorganisationerna, handikapporganisationerna, idrottsorganisationerna, folkbildningsorganisationerna, de religiösa organisationerna samt nykterhetsorganisationerna.

I en kärv ekonomi, som vi har haft under många år och som vi kommer att få leva med under åtskilliga år av 1980- och 1990-talen, kommer bidrag till dessa organisationer att få endast begränsad omfattning. De senaste budgetåren har påslaget beräknats till omkring 3 %, alltså en real minskning. Att samtidigt dra undan de eventuella ränteinkomster som man kan tillgodogöra sig genom att man får disponera stora delar av det totala anslaget kommer att ytterligare undergräva organisationernas ekonomi, i synnerhet om man i sin budgetuppläggning har räknat med dessa ränteinkomster.

På något sätt tycker jag att man i detta fall silar mygg och sväljer kameler. Man underlåter att ta sig an dessa systemförändringar, som ju verkligen ger någonting i statsbudgeten. Det är ytterst angeläget att föreningslivet och folkrörelserna får en ökad betydelse också i en kärv ekonomi. Det är angeläget att dessa tar över, förvaltar och driver anläggningar och verksamheter, som i dag många gånger belastar kommunernas ekonomi. Det blir mycket billigare, om en förening bedriver fritidsverksamhet på olika områden än om kommunala organ gör det. Dessutom får man, tror jag, en större hemkänsla i samband med verksamheten.

Då fordras det emellertid också att vi alla inom samhällets olika organ ser till, att vi stimulerar folkrörelserna att ta det ökade ansvaret. Det behövs

Onsdagen den
20 april 1983

*Betalningar till
och från staten*

både moraliska och ekonomiska stimulanser för detta. Jag kan nämna – som Rolf Wirtén gjorde tidigare – att för idrottsrörelsen rör det sig i alla fall om ca 5 milj. kr. som faller bort, om man får en tätare utbetalningsrutin. Drar man in på ett område – i det här fallet från det svenska föreningslivet – kommer det att slå sjufaldigt tillbaka, det är jag övertygad om. Vi måste i stället underlätta för föreningar och organisationer att verka i samhället även i en ekonomiskt mycket kärv tid.

När det sedan gäller postgirots och PK-bankens särställning, som berörs i reservation 2, i fråga om statens in- och utbetalningar anser vi reseranter att staten måste medverka till att skapa rationella och bekväma betalningsrutiner i samhället. Genom att staten för sina betalningar endast anlitar postgirot saknas en av förutsättningarna för att låta olika betalningsrutiner konkurrera på lika villkor med varandra. Enligt vår mening borde denna typ av banktjänster upphandlas på samma villkor som övriga tjänster av statsförvaltningen, dvs. i enlighet med upphandlingsförordningens krav på affärsmässighet. Särskilt för de enskilda människorna är det viktigt att man får välja på vilket sätt man skall betala in eller få ut pengar. Med den teknik och den uppläggnings av arbetet som bankväsendet har i dag kan banken betala in och betala ut pengar också åt den enskilda individen, och det gör att man vill välja på vilket område de här servicen skall ges. Därför är det så väsentligt att vi får valfrihet när det gäller dessa rutiner både för den enskilde och för samhället i stort.

Från utskottsmajoritetens sida åberopar man att det här skulle innebära någon form av diskriminering av de små postkontoren. Det är egentligen en form av utpressning, för det är ju inte fråga om att man inte skall upprätthålla service även på landsbygden, om man låter banker och post få samma villkor när det gäller betalningsrutinerna.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 79 PER-AXEL NILSSON (s):

Fru talman! De frågor som behandlas i finansutskottets betänkande 35 gäller olika aspekter av den statliga kassahållningen. Den har varit ett mycket försummat område inom den statliga sektorn. Staten har varit generös med skattekrediter och utbetalat medel efter mottagarnas önskemål, vilket gjort att mottagarna har fått de ränteinkomster som staten egentligen så väl hade behövt. Man har nu från statens sida börjat uppmärksamma dessa frågor. Man har förkortat kredittiderna för vissa skatter, t. ex. importmoms och B-skatter. Utredningsförslag ligger om att förkorta kredittiderna för vissa indirekta skatter. I årets budgetproposition anmäls att en översyn skall göras av reglerna för utbetalning av olika bidrag. Genom dessa förslag till åtgärder kommer statens räntekostnader att minska. Dessutom får åtgärderna i vissa fall engångseffekter som avsevärt förbättrar statens budgetsaldo. Det är alltså åtgärder vilkas resultat vi alla bör välkomna.

Baksidan av slanten – här gäller det verkligen att vända på slantarna – är att samtidigt som statens likviditet förbättras minskar företagens, vissa bidragsmottagande organisationers och vissa enskildas likviditet.

Det här har man opponerat sig mot. Det gäller i synnerhet förre kulturministern Jan-Erik Wikström. Han säger att den föreslagna omläggningen av bidragsutbetalningarna får så avsevärda negativa effekter att han för säkerhets skull motionerat om samma sak två gånger med bara några dagars mellanrum. Att partibrodern och förre budgetministern Rolf Wirtén så sent som för ett år sedan aviserade en översyn av betalningsreglerna tycks ha gått Jan-Erik Wikström helt förbi.

Enligt utskottsmajoritetens mening kan inte organisationerna generellt undantas från de åtgärder som måste vidtas för att statsfinanserna skall kunna saneras. Det bör dessutom uppmärksammas att det inte är så, att man tar bidrag från organisationerna. Man avser endast att betala ut bidragen i flera portioner och i den takt som organisationerna kommer att behöva dem. Det kan inte vara rimligt att organisationerna för sin verksamhet dessutom skall ha tillgång till ränteinkomster på bidragen.

Själva övergången kan givetvis skapa problem. Det har utskottet uttryckt förståelse för. En viss övergångstid kan därför vara motiverad. Men generella undantag skall aldrig kunna uppfattas som något som är rättvist gentemot andra grupper. Utskottet konstaterar att en förutsättning för att mottagarna skall kunna acceptera och förstå betydelsen av de föreslagna åtgärderna är att åtgärderna får en enhetlig utformning med generella regler.

I betänkandet behandlas en del motioner.

I motion 534, som bildar underlag för reservation 2, vill motionärerna avskaffa postgirot och PK-bankens särställning för att undanröja hindren för mera rationella och bekväma betalningsrutiner i samhället.

Frågan är om det verkligen skulle bli tal om en konkurrens som ledde till fördelar i fråga om service för den stora allmänheten. Postverket saknar de konkurrensfördelar som bankerna har, och bankerna skulle ta hand om godbitarna från sina kunder. Posten, som har myndighetsfunktion, har att svara för en rikstäckande service åt allmänheten och skulle genom ett undantagande av lönsamma bitar få svårigheter att upprätthålla sin service. Det kunde få till följd indragningar av postkontor på mindre orter och i förorter samt indragningar när det gäller lantbrevbärarservicen.

Staten måste – liksom de stora företagen av eget intresse anlita bank, där de också kan vara delägare – ha rätt att använda postgirot och PK-banken för inbetalningar till staten samt för utbetalningar från staten.

Det har påståtts att statliga betalningsrutiner skulle vara otidsenliga på många områden, men det kan tillbakavisas. Det är bara att peka på den kraftiga tillväxt som postverkets betalningsförmedling genomgått. Det är ett resultat av att verket fortlöpande anammat ny teknik för att tillgodose behovet av nya tjänster.

Dessutom har det påståtts att ränteförluster görs för företagen. Men det är inte aktuellt längre, i och med att medel på postgirot numera är räntebärande för företagen.

I övrigt vill jag återropa den bilaga som är fogad vid finansutskottets betänkande 35 och som utgörs av ett yttrande från postverket. Det är en

Onsdagen den
20 april 1983

*Betalningar till
och från staten*

omfattande och klarläggande redogörelse för hur olika ut- och inbetalnings-system fungerar.

Fru talman! Härmed ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 80 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! Det är riktigt att vi i folkpartiet känner väldigt starkt för att den ideella verksamheten i Sverige på olika sätt stöttas. Det är väl den strävan som har resulterat i att Jan-Erik Wikström står bakom ett par motioner, vilka syftar till att man underlåter att slå till ytterligare mot Folkförörelsesverige – alltså utöver den reala besparingen på 7–8 % i statsbidragsgivning. Den besparingen är betydelsefull. Naturligtvis är det rimligt att organisationerna, liksom andra sektorer i samhället, får finna sig i att leva under knapphetens stjärna. Men att gå ännu längre – så att följden blir stora likviditetsproblem – har vi ansett vara felaktigt. Man går då ett steg för långt.

Det innebär inte, Per-Axel Nilsson, att jag har ändrat uppfattning från den tidpunkt då jag satt i budgetdepartementet och försökte få en snabbare betalningsrutin i fråga om statsverkets resurser. Det gäller momsens, som Per-Axel Nilsson nämnde, och mycket annat som vi hade uppe till prövning och där åtgärder delvis redan har vidtagits.

Vi menar att detta är en riktig åtgärd. Men man måste också vara beredd att göra undantag där det finns sakliga skäl att göra det. För organisationernas bästa har vi tyckt att detta är ett rimligt undantag som bör göras av riksdagen.

Anf. 81 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! Per-Axel Nilsson kom in på att även den borgerliga regeringen skulle göra en översyn av betalningsrutinerna och terminsbetalningarna. Det är riktigt att de frågorna var uppe. I likhet med Rolf Wirtén, som hade ansvaret för budgetarbetet, kan jag vitsorda att även organisationerna var med i diskussionen – det är väl ingen hemlighet.

Men i slutskedet ansåg vi att folkförörelserna och de ideella organisationerna hade ett så stort ansvar i ett ekonomiskt trängt läge att det inte fanns någon möjlighet att ytterligare beskära deras handlingsutrymme ekonomiskt när vi hade begränsat anslagsökningen till 3 %.

Att beskära ytterligare genom att dra in dessa ränteinkomster skulle oerhört mycket försämra föreningarnas möjligheter att verka i det svenska samhället – i synnerhet eftersom, som jag sade i ett tidigare inlägg, man ville lägga över ansvaret mer på föreningslivet i stället för att kanske kommunerna i det här fallet skulle få bära en tung börda som ytterligare skulle belasta den kommunala ekonomin och även samhällsekonomin.

Vi diskuterade alltså och kom fram till den här slutsatsen. Och även den nuvarande regeringen borde komma fram till denna slutsats i det här

avseendet, för att bibehålla stimulansen och få organisationerna och föreningslivet med sig på att ta över en del av samhällsansvaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Finansutskottets betänkande 33

Mom. 1 (datadelegationens fortsatta verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 78 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl.

Mom. 3 (generalplaner för statliga ADB-system m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 141 för reservation 2 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 4 (generalplaner för decentralisering av statliga ADB-system)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 63 för reservation 3 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 5 (kartläggning av kostnaderna för olika produktionsfaktorer)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 64 för reservation 4 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 6 (statskontorets rådgivning och upphandling av datorsystem)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 64 för reservation 5 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 7 (vissa centrala myndigheters uppgifter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Lars Tobisson m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 35

Mom. 1 (reglerna för utbetalning av statliga bidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 64 för reservation 1 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (postgirots och PKbankens särställning)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 140 för reservation 2 av Rolf Wirtén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Betalningar till
och från staten*

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa familjerätts-
liga frågor*

Mom. 5 (den statliga kassahållningen och system S)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 78 för reservation 3 av Lars Tobisson m. fl.

9 § Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1982/83:36 Verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning (redog. 1982/83:13 och 1982/83:20)

1982/83:37 Anslag för budgetåret 1983/84 till riksdagens revisorer och deras kansli (prop. 1982/83:100 delvis)

Vad utskottet hemställt bifölls.

10 § Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1982/83:24 om vissa familjerättsliga frågor och

1982/83:33 om ändring i patentlagen (1967:837) m. m. (prop. 1982/83:67).

Anf. 82 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Lagutskottets betänkanden 24 och 33 kommer nu att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså lagutskottets betänkande 24 om vissa familjerättsliga frågor.

Vissa familjerättsliga frågor

Anf. 83 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Fru talman! Till lagutskottets betänkande nr 24 om vissa familjerättsliga frågor har fogats tre moderatreservationer. De har alla det gemensamt att de syftar till att öka försäkringskassornas möjlighet att få in utestående fordringar – i varje fall en större andel än f. n. – avseende utbetalda bidragsförskott och att över huvud taget bevaka det allmännas intresse på detta område, till gagn för en hårt ansträngd statskassa.

I reservation nr 1 yrkar vi på en förlängning av preskriptionstiden från f. n. tre år till fem år när det gäller försäkringskassornas fordran på utestående underhållsbidrag. Vi anser att det bör vara möjligt att införa en sådan förlängning utan att man eftersätter de sociala hänsyn som måste tas och att det bör kunna medföra en effektivare indrivning.

I reservation nr 2 yrkar vi att införsel av fordran på underhållsbidrag skall kunna ske på alla ersättningar som har en kompensationsnivå som ungefärligen motsvarar sjukpenningens. Detta anser vi vara rimligt, eftersom sjukpenning får tas i anspråk vid införsel för fordran på underhållsbidrag. Det finns när det gäller införsel enligt vår mening inga sakskaal till åtskillnad mellan ersättningar som utgår med i stort sett lika belopp.

I den tredje reservationen vill vi ge försäkringskassorna rätt att själva föra talan i mål om underhållsbidrag för barn. Det gäller i fall där underhållet ligger under nivån för bidragsförskott. I sådana fall har vårdnadshavaren – även om förhållandena skulle medge det – kanske inte intresse av att underhållsbidraget höjs, varigenom försäkringskassorna, och ytterst statskassan, belastas i onödan. Vi finner inte detta rimligt.

Emot våra förslag i reservationerna kan naturligtvis anföras en mängd skäl. Det har gjorts i utskottsbetänkandet av majoriteten, och det gjordes i riksdagsdebatten den 14 april förra året, när en del av dessa frågor behandlades.

Vid behandlingen i april 1982 anfördes mot våra besparingar bl. a. att det pågår en utredning som inte bör föregripas, och utskottsmajoriteten säger detsamma även nu. Jag vill hävda att den svenska samhällsekonomin faktiskt nu är sådan att vi inte år efter år med hänvisning till utredningar kan avslå förslag om nödvändiga besparingar. Man kan naturligtvis åberopa sociala skäl mot besparingsförslag. Men det mest sociala, herr talman, är att spara och göra det målmedvetet – därigenom lägger vi grunden till en stark ekonomi till gagn för dem som bäst behöver det, dvs. de svaga i samhället.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de moderata reservationerna 1–3 i lagutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 84 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Kjell Johansson och jag har i motion 1220 tagit upp frågan om fastställande av underhållsbidrag. Vi anser att i vissa fall ett betydande dubbelarbete sker vid fastställandet och att även rättssäkerheten kan vara hotad.

Det underhållsbidrag som den förälder vilken inte har vårdnaden om sitt barn skall betala prövas av domstol, dvs. man prövar bidragsförmågan. Om en förälder inte kan betala sitt underhållsbidrag kan bidragsförskott utgå.

Alla frågor om bidragsförskott prövas av försäkringskassan. Försäkringskassan tvingar oftast den familj som söker bidragsförskott att gå till domstol – man vill ha en dom på den underhållsskyldiges förmåga att utge bidrag. När parterna har fått sin dom går de tillbaka till försäkringskassan.

I princip skall försäkringskassan följa domstolens ställningstagande, men det finns ett undantag. I lagen om bidragsförskott 4 § fjärde stycket står det:

”Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbarligen understiger vad den underhållsskyldige bör erlægga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott --- med högre belopp än underhållsbidraget.”

Denna regel uppfattar vissa försäkringskassor så att de så att säga överprövar tingsrättens domar, de gör en egen prövning. Det händer alltså att de, trots att domstolen fastställt ett visst underhållsbidrag, ej lämnar

Onsdagen den
20 april 1983

*Vissa familjerätts-
liga frågor*

bidragsförskott eller lämnar ett reducerat bidragsförskott.

Eftersom vi motionärer anser att detta, som jag sade inledningsvis, betyder dubbelarbete, vilket i sin tur betyder ökade kostnader och kan innebära att människor kommer i kläm, tycker vi att det är oacceptabelt. Vi tycker inte att det, som utskottet anför, löser problemen. Jag yrkar därför bifall till motion 1220.

Anf. 85 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! De bägge föregående talarna har berört de regler vi har för fastställande av underhållsbidrag och bidragsförskott och utbetalande av dessa pengar. Jag skall också i mitt inlägg koncentrera mig på de reservationer som rör dessa frågor.

Låt mig allra först få säga att de system som vi har i detta land för att fastställa underhållsbidrag och bidragsförskott naturligtvis är mycket viktiga delar av lagstiftningen i föräldrabalken och giftermålsbalken, och det är lagstiftning som har betytt och betyder väldigt mycket för alla berörda människor.

Riksdagen beslutade redan 1978 på förslag av lagutskottet om nya regler när det gäller att fastställa underhållsbidrag. Huvudpunkterna i de reglerna var att förenkla systemet men också att lätta på försörjningsbördan för de underhållsskyldiga. Den underhållsskyldige skulle för egen del få behålla ett särskilt belopp, som kallas förbehållsbelopp.

Denna reform innebar en betydande modernisering av tidigare gällande regler. Men jag skall naturligtvis säga och framhålla att ingen reform är så bra att den inte kan göras bättre. Och dessa regler anser jag behöver ses över i takt med den utveckling som sker i samhället f. ö.

Alla vi ledamöter i denna kammare kan nu också konstatera att olika regeringar har gett uppdrag till ensamförälderkommittén att utreda hela detta system. Lagutskottet framhåller också att ensamförälderkommittén kommer att lägga fram sitt slutbetänkande sommaren 1983. Det är ingen hemlighet att vi från lagutskottets sida med förväntan och spänning ser fram emot dessa förslag, och vi skall naturligtvis diskutera dem för att finna bästa tänkbara konstruktion av reglerna för framtiden.

Men trots detta återkommer moderaterna i år med motioner i frågan. Förslagen innebär ingrepp i systemet och omedelbara lagändringar redan från den 1 juli 1983. Moderaterna brukar ju framhålla att vi har alldeles för många nya lagar här i landet och att det gjorts alldeles för många lagändringar. Likaså brukar de framhålla att en avsevärd tid bör förflyta från det att riksdagen beslutar till dess att reformerna träder i kraft. I det här fallet har moderaterna tydligen ansett ändringarna vara så nödvändiga att de bortser från sina huvudprinciper och föreslår omedelbara förändringar.

En annan reflexion man gör över motionerna är att syftet tydligen enbart är att spara pengar till statskassan. Det syftet är vällovligt, men när det gäller sådana här reformer får man inte glömma bort att göra avvägningar mellan rationaliseringarnas effekter för berörda människor och den sociala tryggheten. Här tycker jag nog att moderaterna alltför ensidigt har sett till det

förstnämnda, att få in mera pengar till statskassan.

Eftersom ett samlat förslag från en utredningskommitté kommer att läggas fram så snart som kommande sommar, anser utskottsmajoriteten att det är mycket klok politik att avvakta dessa förslag för att kunna göra en helhetsbedömning. Från utskottsmajoritetens sida skall vi, som jag redan framhållit, på ett konstruktivt sätt delta i den debatt som då blir aktuell, men vi vill inte i dag förorda att vi skall ta bort en enskild pusselbit från hela systemet och ändra på detta utan att veta vilka konsekvenser detta skulle få.

Likaså anser utskottsmajoriteten att den fråga som Kerstin Ekman m. fl. tagit upp och som gäller kompetensfördelningen mellan tingsrätt och försäkringskassa hör till systemet i dess helhet. Även detta bör därför tas med i helhetsbedömningen.

Herr talman! Med dessa motiveringar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att jag tycker att vice ordföranden i lagutskottet något lättvindigt viftar bort de ekonomiska skälen för att redan nu genomföra besparingar. Jag är helt medveten om att ensamförälderkommittén skall lägga fram förslag, men inom moderata samlingspartiet menar vi att vårt budgetläge är sådant att vi behöver se över hela fältet och redan nu göra de besparingar som går att göra.

Anf. 87 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Syftet är, som jag sade, vällovligt. Men det finns en aspekt som jag anser att vi i dag inte riktigt kan bedöma och som motionärerna inte heller har berört i sina motioner, nämligen betalningsförmågan hos de underhållsskyldiga när det gäller att betala äldre, förfallna bidragsförskott. Är det så säkert att staten får in så stora belopp genom den här ändringen? Vad innebär det för de enskilda människorna, om vi nu lägger ytterligare en tung börda på just denna drabbade grupp?

Jag tror att det även från denna utgångspunkt är klokt att vänta något.

Anf. 88 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Redan i mitt första inlägg betonade jag den sociala aspekten och att vi från moderata samlingspartiets sida menar att man skulle kunna genomföra denna förändring utan att åsidosätta denna aspekt.

Överläggningen var härmed avslutad.*

* Voteringen redovisas efter debatten om LU 33.

Anf. 89 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 33 om ändring i patentlagen m. m.

Ändring i patentlagen

Anf. 90 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I lagutskottets betänkande 33 behandlas bl. a. tre motioner som föranletts av proposition 1982/83:67. De är avlämnade av Jan-Erik Wikström och mig. Utöver dessa har jag själv avgivit ytterligare en motion, nr 1764. Låt mig börja med den, eftersom den är fristående och inte berör propositionen.

Jag begär i motionen en utvärdering av Sveriges medlemskap i Europeiska patentorganisationen samt i ett andra yrkande att man i avvaktan på en sådan utvärdering skall behålla nuvarande system för årsavgifter. Denna motion är ljuspunkten när det gäller utskottets syn på de frågor som berörs i de motioner som jag har nämnt. Regeringen har tydligen observerat de oroande konsekvenser som uppstått genom Sveriges anslutning till Europeiska patentorganisationen och därför strax före motionens avlämnande beslutat att tillsätta en utredning. Jag är naturligtvis glad åt detta men beklagar samtidigt att regeringen inte dragit tillbaka förslaget om ökade årsavgifter under ansökningstiden tills frågan utretts ordentligt.

År 1977 tog det i genomsnitt inemot fyra år att behandla en ansökan och bevilja ett svenskt patent. År 1981 hade behandlingstiden ökat till närmare fem år. Sannolikt kommer det att visa sig att år 1982 överstiger den genomsnittliga behandlingstiden fem år.

Enligt tillgänglig statistik var den 31 december 1982 antalet oavgjorda patentansökningar ca 39 500. Av dessa låg nära 32 000 hos granskarna.

Vid utgången av förra året hade sökanden i ca 10 500 ansökningar ännu icke fått något föreläggande om åtgärd, trots att ansökningarna var äldre än två år. Av dessa var över 1 600 ansökningar äldre än fyra år.

De föreslagna årsavgifterna under ansökningstiden kan leda till en förlängning av behandlingstiden, eftersom patentverket enligt det nya systemet får in årsavgifter oavsett hur långt handläggningen av ansökningarna fortskrider. Riksrevisionsverket har vid sin i utskottsbetänkandet nämnda översyn av patentverkets avgiftspolitik riktat kritik mot att betydande intäkter, som härrör från patentärendena, överförs till programmet uppdragsverksamhet. Miljonbelopp har på detta sätt redan kunnat ackumuleras. Riksrevisionsverket konstaterar samtidigt att sistnämnda program inte heller bär sina egna kostnader. Som exempel kan nämnas att kostnaderna för underhåll och förvaring av dokumentationsmaterialet, som utnyttjas av uppdragsverksamheten, belastar i huvudsak handläggningen av de nationella patentansökningarna.

Myndighetsutövningen subventionerar således uppdragsverksamheten. Enligt min mening är det inte rimligt att patentsökande får hjälpa till att täcka

kostnaderna för uppdragsverksamheten och marknadsföringen av denna, vilken förresten i ökande grad inriktas på den utomnordiska marknaden. De nya avgifterna blir en ytterligare pålaga för sökandena i de nationella ansökningarna. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till att riksrevisionsverket pekat på olika medel, varigenom samhället kan stimulera "de enskilda och små uppfinnarna" att söka patent. Hit hör enligt utskottet stöd från STU. Detta innebär indirekt att man även med skattemedel subventionerar kostnaderna för granskningsuppdrag, som beställts av exempelvis japanska och amerikanska företag. Inte heller det kan vara rimligt.

Till min förvåning har lagutskottet inte heller tagit upp de invändningar beträffande hur årsavgifterna skall erläggas som framförts i motionen. Förslaget innebär att strängare regler, även vad avser påminnelsekyldighet för patentverket, kommer att tillämpas i Sverige än i andra stater i Europa.

Herr talman! Det är väsentligt att patent i så hög grad som möjligt kan sökas och beviljas i Sverige. Detta gäller både svenska och utländska sökande. Därför borde planerna att förändra årsavgiftssystemet ha fått vila tills utredningen är klar. Jag yrkar därför bifall till motion 1982/83:1764, yrkande 2.

Några ord om motion 1982/83:227 i vilken man begär en utredning om hur skyddet inom det mikrobiologiska området bör utformas. Lagutskottet slår fast att man i Norden inte har ansett att patentreglerna bör tillämpas när det gäller levande materia och att patent inte meddelas i Sverige på en uppfinning som avser själva mikroorganismen som sådan, dvs. produktpatent på mikroorganismen, och att patentlagen inte är utformad med sikte på uppfinningar inom det mikrobiologiska området. Det är mot denna bakgrund litet märkligt att departementschefen och lagutskottet utan särskild utredning och utan ändring av lagtexten kan komma på tanken att tillämpa patentet som skyddsform för uppfinningar inom det mikrobiologiska området.

Vad är det då för skäl som gör att det enligt utskottet f. n. saknas anledning att överväga en annan ordning än just patent för skyddande av mikrobiologiska uppfinningar? Skälet är att man påstår att de flesta stora industriländer tillämpar patentet som skyddsform för dessa uppfinningar och att det såvitt man kan bedöma i dag inte är troligt att en diskussion på det internationella planet om andra skyddsformer för mikrobiologiska uppfinningar skall komma i gång.

Men en sådan diskussion pågår redan på det internationella planet. En expertgrupp inom OECD har t. ex. det finns fler exempel, i början av 1982 skickat ut en enkät till alla OECD-länder. Man försöker genom denna enkät kartlägga just vilken roll existerande patentlagar och deras tillämpning spelar med hänsyn till biotekniken och vilka andra former av industriellt rättsskydd som utnyttjas för denna.

Vid behandlingen av motion 1982/83:1763 säger sig lagutskottet ha inhämtat att gen- och etikkommittén kommer att ta upp olika immaterialrättsliga frågor med anknytning till ämnesområdet. Vad lagutskottet

inhämtat talar närmast för att ett utredningsarbete redan pågår i Sverige också beträffande sådana frågor som behandlas i motion 227. När nu så är fallet, hur kan då lagutskottet beträffande sistnämnda motioner uttala att det f. n. saknas anledning att överväga en annan ordning för skyddande av mikrobiologiska uppfinningar?

Riksdagen skulle göra en viktig insats om den hos regeringen begär att frågan om hur skyddet för uppfinningar inom det mikrobiologiska området lämpligen bör utformas närmare utreds i enlighet med motion 227.

Jag vill tillägga att ett svenskt initiativ till en internationell utredning om hur de rättsregler som styr gen- och biotekniken bör utformas säkerligen också skulle hälsas med tillfredsställelse av u-länderna. Jag yrkar därför bifall till motion 228, i vilken vi kräver att den s. k. expertlösningen i patentlagstiftningen inte skall införas i vårt land.

Expertlösningen innebär att man slopar kravet att överlämna deposition, eller rättare sagt att denna deposition inte får lämnas ut till tredje man utan den skall utlämnas till ett ombud som kommer att utses, och de som vill ta del av den kontaktar detta ombud. Om den skriftliga dokumentationen är sådan att tredje man med ledning av beskrivningen verkligen kan framställa och entydigt identifiera mikroorganismen erfordras inga depositioner. Tredje man har tillgång till produktionsmedlet redan genom beskrivningen, oavsett vilket forskningsarbete och vilka kostnader patentsökanden har lagt ner. Är beskrivningen däremot inte så tydlig som jag ovan har angett kräver patentlagen att den framställda mikroorganismen deponeras. Så är det i dag. Att i sådana fall stadga i lag att tredje man inte får prov av mikroorganismen förefaller, som jag framhållit i motionen, ologiskt och kan också få konsekvenser.

Lagutskottet redovisar i detta sammanhang läget i några länder. Bortsett från att uppgifterna om de övriga nordiska länderna är oklara vill jag erinra om att det av de nordiska länderna f. n. endast är Sverige som tillträtt den europeiska patentkommissionen. Vad utskottet anför om verkningarna för det svenska patentverket, som trots allt får anses vara av underordnad betydelse i sammanhanget, berörs inte av vad som sker i övriga nordiska länder.

Utskottets uppgift beträffande Tyskland är såvitt jag kunnat inhämta felaktig. Tyskland har inte i sin nationella lagstiftning infört expertlösningen. Det skulle vara intressant att få veta var denna uppgift kommer ifrån.

Det torde förhålla sig så att inte någon stat infört den omstridda expertlösningen, möjligen med undantag för Frankrike. Att introducera den i svensk nationell lag framstår som påtagligt inkonsekvent och kan minska trovärdigheten i ett kommande svenskt agerande för en omprövning av expertlösningen inom den europeiska patentorganisationen.

Lagutskottet berör endast flyktigt de praktiska svårigheter för forskare och företag som vi motionärer menar kan befaras, om expertlösningen införs i patentlagstiftningen. Det ur skadesynpunkt inte utredda byråkratiska krångel som expertlösningen innebär kommer att stället för främja fortsatt forskning och utveckling på det här området.

Utskottet understryker med hänsyn till frågans betydelse vikten av att regeringen uppmärksamt följer hur systemet med en sakkunnig mellanhand tillämpas. Det är inte osannolikt, enligt min mening, att de praktiska problem som berörs i motionen helt enkelt kommer att medföra att tredje man, forskare och företag avstår från att begära prov. Patentsystemet kommer med andra ord inte att ha den stimulanseffekt på den tekniska utvecklingen som utskottet framhåller i sitt betänkande på s. 10.

Jag vill därför fråga utskottets ordförande: Om det skulle visa sig att expertlösningen inte kommer att tillämpas alls, anser utskottet då att tiden är mogen för en omprövning?

Till sist, herr talman, vill jag yrka bifall till motion 228 samt motion 226, som jag inte hinner gå in på i detta inlägg.

Anf. 91 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Lagutskottets betänkande nr 33, som vi nu behandlar, är ett enhälligt betänkande utan reservationer. Jag har begärt ordet för några kommentarer i anslutning till det särskilda yttrande som jag fogat till betänkandet.

Betänkandet handlar ju om ändringar i patentlagen som föranletts av regeringens proposition 1982/83:67. I samband med utskottets behandling av propositionen besvaras också två motioner från riksmötet 1981/82. Den ena av dessa är en partimotion från vpk. nr 2312. I yrkande 4 i den motionen hemställes att riksdagen hos regeringen begär utredning om förändringar i patentlagen med syfte att förhindra uppköp av innovationer för att stoppa dessa.

Det ifrågavarande motionsyrkandet tar upp en viktig fråga. Det handlar om ifall en bra idé skall komma till uttryck i verkligheten eller ej. Frågan kan förefalla paradoxal. Är det inte så att innovationer alltid kommer till användning? Det normala är att så sker, men det finns undantag, och det är om dessa det aktuella yrkandet handlar.

Stora industrier har stora kapital bundna i en viss teknik och har intresse av att den aktuella investeringen snarast återbetalas. Framkommer under tiden nya uppfinningar som hotar att göra den redan etablerade, men ännu inte avskrivna, tekniken omodern, kan ett sådant företag agera protektionistiskt. Man köper upp uppfinningen och låter bli att utnyttja den. I varje fall tills redan gjorda investeringar avskrivits.

Det är ett agerande som kan vara förståeligt utifrån det egna företags snäva synpunkt men som inte kan anses försvarligt från samhällssynpunkt. Det är för att försvara samhällsintresset och speciellt då samhällets intresse av att det kan utvecklas också mindre företag, på basis av nya idéer på det tekniska området, som vi har aktualiserat frågan.

Nu har det visat sig, vid utskottsbehandlingen, att det möter svårigheter att lösa problemet via ändringar i patentlagstiftningen, bl. a. på grund av de internationella bindningar denna lagstiftning har. Utskottet hänvisar därför till möjligheten att via avtal säkra att nya uppfinningar kommer till praktisk användning. Uppfinnaren bör kunna få hjälp med att upprätta sådana avtal

Onsdagen den
20 april 1983

*Ändring i patent-
lagen*

bl. a. av styrelsen för teknisk utveckling, STU.

Att tekniska framsteg verkligen kommer till praktisk användning är som sagt viktigt och ett samhällsintresse. Grunden för ökad välfärd och bättre resurser ligger just i ökad produktion, med mindre insatser av material och energi, och det är just sådana innovationer som behövs. Det är inte alltid som sådana nya idéer kommer fram i de stora företagens utvecklingsavdelningar. Det kan också ibland förekomma att banbrytande idéer kläcks av enskilda uppfinnare, även om det i dag är betydligt svårare än det var förr i världen. Det kan mycket väl tänkas att det rör sig om uppfinningar som leder till avsevärt hållbarare varor, som är ett klart konsumentintresse, men som stortillverkare vilka vill ha en snabb omsättning på sina produkter är beredda att motarbeta. Sådant får enligt vår mening inte hända. Både konsument- och miljöskäl talar för att samhället motverkar en sådan osund industripolitik. Därför måste samhället försvara och hjälpa fram progressiva tekniska idéer på sätt som här redan nämnts.

Herr talman! Som jag redan inledningsvis nämnt har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 92 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag skall som lekman försöka göra några kommentarer till detta mycket komplicerade betänkande och det område som där behandlas. Det gäller i första hand frågan om ett svenskt godkännande av Budapestöverenskommelsen av 1977 angående vissa patentärenden rörande mikroorganismer; ett erkännande av att deposition i stället för beskrivning skall gälla i samband med patent på mikroorganismer. Det är just detta att mikroorganismerna är så svåra att definiera – att beskriva – som gör problemet så komplicerat. De är, för att citera en känd barnvisa av Olle Adolphson, "små, mycket små, mycket små, men dom finns ändå".

Betänkandet behandlar också en del andra ändringar i patentlagstiftningen som jag helt kort skall beröra. Låt mig börja med det särskilda yttrande som är fogat vid betänkandet och som Per Israelsson var inne på.

Per Israelsson har ju själv både i sitt inlägg och i sitt särskilda yttrande i stort sett accepterat utskottsmajoritetens skrivning. Vi har där pekat på de möjligheter som faktiskt finns i dag, t. ex. genom tvångslicens, att en uppfinning utnyttjas i skäligen omfattning. Men vad vi framför allt vill understryka är att det är viktigt att uppfinnare får råd och hjälp när det gäller att skriva avtal. Sådan rådgivning och hjälp bör de lämpligen kunna få exempelvis genom styrelsen för teknisk utveckling. Vi menar att man genom rätt utformade avtal bör kunna undvika att någon köper upp uppfinningar i syfte att förhindra att de utnyttjas.

Jag vill bara helt kort ta upp de motioner som Kjell Johansson berörde. När det gäller patentverkets organisation och balanssituation vill jag peka på att lagutskottet besökte patentverket för att bl. a. informera sig ytterligare om de frågor som tas upp i den aktuella propositionen. Vi kunde glädjande nog konstatera att man från patentverkets sida räknade med ett avsevärt nedbringande av den balans som man nu har. Vi har efter resonemang med

patentverket också ansett oss kunna tillstyrka förslagen i propositionen till ändrade avgifter. Det väsentliga var i varje fall att man inte hade tänkt någon form av retroaktivitet.

När det sedan gäller de olika folkpartimotionerna skall jag inte gå in och analysera alla de problem som Kjell Johansson tog upp. Men jag skall gärna diskutera frågan om den s. k. expertlösningen. Kjell Johansson säger att det bara är Sverige som anslutit sig till förslaget om en expertlösning. Jag vill hänvisa till att i betänkandet på s. 12 redovisas exempelvis det arbete som pågår i Norden. Det påpekas också att man i Västtyskland anser – vi påstår alltså inte att man där har antagit förslaget – att expertlösningen skall kunna tillämpas utan lagändring.

Alla remissinstanser har tillstyrkt förslaget om en expertlösning efter mönster i den europeiska patentkonventionen. Förslaget innebär – Kjell Johansson var inne på det – att den som begär att deponerade prov skall utlämnas får ta del av informationen endast via en oberoende sakkunnig – detta för att förekomma missbruk.

Från utskottets sida skriver vi:

”I likhet med motionärerna hyser utskottet principiella betänkligheter mot expertlösningen. Förslaget att depositioner av mikroorganismer skall vara tillgängliga endast genom en sakkunnig mellanhand innebär sålunda en långtgående inskränkning av huvudregeln att dokumentationen i patentärenden skall hållas tillgänglig för allmänheten.” Litet längre ner säger vi: ”Vid en bedömning av spörsmålet måste emellertid beaktas att rätten för tredje man att få ut ett prov på en deponerad mikroorganism innebär att själva produktionsmedlet i ett mikrobiologiskt förfarande ställs till hans eller hennes förfogande medan rätten att få del av den skriftliga dokumentationen endast medför att tredje man får tillgång till uppgifter om hur en viss teknisk fråga lösts.”

Vi menar att det här är någonting som man får acceptera för att försöka förhindra missbruk. Vi tillstyrker alltså från lagutskottets sida även denna expertlösning.

Då det gäller frågan om vi från lagutskottets sida skall ompröva det hela och inte tillämpa expertlösningen måste jag, herr talman, säga att jag inte är beredd att utan vidare ge ett svar på det. Utvecklingen både i Sverige och internationellt får visa vilka steg vi skall ta på detta område. Det understryks också av utskottet att den här frågan, just därför att den är så komplicerad, måste följas mycket noga från regeringens sida. Jag tänker inte bara på utvecklingen i vårt land utan även i omvärlden.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 93 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att det här är ett komplicerat område, men man måste ta detta på mycket stort allvar. Det är alltså ett område som kommer att präglas av en dynamisk utveckling i framtiden. Därför är det så viktigt.

Onsdagen den
20 april 1983

*Ändring i patent-
lagen*

De invändningar som riktats mot expertlösningen gäller det missbruk som kan befaras. Anledningen till att jag riktat invändningar mot expertlösningen är att den kommer att förhindra och försvåra forskningen. Jag skall komma tillbaka till detta senare.

Det är storindustrin som har anledning att befara missbruk, därför att den har intressen att skydda. Det är inte bra.

I en DN-artikel den 11 april 1983 kritiserar patentrådet Tore Oredsson mycket skarpt det här regeringsförslaget. Han skriver: "Förslaget inskränker på ett oacceptabelt sätt offentligheten, dvs möjligheterna för oberoende fackmän att ta del av och granska patentärenden."

Det verkar alltså i rakt motsatt riktning mot det samhällssyfte som patentsystemet skall garantera.

Patentrådet skriver vidare:

"Det sätt på vilket frågan har behandlats i det aktuella regeringsförslaget gör dock att man känner sig djupt oroad, och man undrar om riksdagen har fått den information i frågan som synes oundgänglig för att veta vad man tar ställning till."

Anledningen till att jag har motionerat i frågan är helt enkelt att jag tycker, att de spörsmål som tas upp är så oerhört viktiga att man bör titta på dem närmare.

Det sägs vidare i den artikel som jag åberopar:

"Inget annat land i världen har i sin nationella rättsordning hittills infört sådana regler" – möjligen med undantag av Frankrike. "Det är obegripligt att den svenska regeringen vill gå i täten. Genom att införa reglerna i svensk lagstiftning bidrar man på ett olyckligt sätt till att låsa fast gen- och biotekniken vid det gamla patentsystemet och motverkar en förutsättningslös prövning av nya och bättre former för den rättsliga regleringen på detta område."

Sedan ställer artikelförfattaren följande frågor:

"Hur förändras för övrigt grundforskningens förutsättningar av dessa regler? Kommer inte dessa att hindra den snabba publiceringen av forskningsresultat, tankar och idéer som länge har ansetts som en förutsättning för effektiv och tillförlitlig grundforskning? Ger de inte dödsstöten åt den 'fria kommunikationen' mellan forskarna själva och mellan forskare och allmänhet? Kommer vi att få se en förskjutning av grundforskningen från universitetet till industrin, med ekonomisk styrning av forskningen som följd?"

Och hur blir det för u-länderna, som jag tog upp i mitt anförande, "vilkas kanske främsta hopp, när det gäller försörjning med födoämnen och läkemedel, är gen- och biotekniken?"

Artikelförfattaren avslutar sitt inlägg i DN med att anföra:

"Riksdagen skulle göra en viktig insats om den inte aningslöst röstade igenom det aktuella förslaget, utan lade det på is i avvaktan på en ordentlig analys av hur rättsreglerna om gen- och biotekniken bör utformas."

Herr talman! Jag ber att få instämma i det senaste.

Anf. 94 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Vad gäller det senast anförda vill jag framhålla att vi från lagutskottets sida inte bara aningslöst har accepterat förslaget, utan vi har tvärtom – bl. a. genom besök på patentverket – försökt få så mycket information som möjligt. Vi har naturligtvis också tagit del av alla remissvar som inkommit i ärendet.

Jag vill understryka att arbetet från svensk sida i den här frågan har skett i internationellt samarbete.

Även vi i utskottet har sagt att vi trots allt hyser vissa principiella betänkligheter. Vi understryker just därför att regeringen riktigt nog måste följa utvecklingen på området.

Jag begriper naturligtvis att man kan hitta motståndare till denna lösning liksom man i många andra frågor hittar dem som är både för och emot. I det här fallet har vi emellertid kunnat konstatera att de som har varit för lösningen har varit fler än dem som har varit emot. Och även de har varit sakkunniga på området. Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 95 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag hyser naturligtvis inget hopp om att kunna förändra riksdagens beslut i det här ärendet – det beslut som kammaren ganska snart kommer att fatta.

Men jag hyser förhoppningen att jag med det här inlägget har sått ett frö, som kan komma att innebära att regeringen tar tag i den här frågan och studerar den närmare. – Har jag lyckats med detta får jag vara glad över det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Lagutskottets betänkande 24

Mom. 3 (preskription av underhållsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 78 för reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 4 (införelse i arbetslöshetsersättning m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Per-Olof Strindberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (kompetensfördelning mellan domstol och försäkringskassa)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1220 av Kerstin Ekman och Kjell Johansson, bifölls med acklamation.

Mom. 6 (försäkringskassas rätt att föra talan)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Per-Olof Strindberg m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 33

Mom. 1 (patent som skyddsform för mikrobiologiska uppfinningar)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 17 för motionerna 1981/82:719 av Bernt Ekinge och Margot Håkansson samt 1982/83:227 av Kjell Johansson och Jan-Erik Wikström. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (begränsning av kravet på deposition)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 226 av Kjell Johansson och Jan-Erik Wikström, bifölls med acklamation.

Mom. 5 (den s. k. expertlösningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 228 av Kjell Johansson och Jan-Erik Wikström, bifölls med acklamation.

Mom. 6 (systemet med årsavgifter, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot yrkande 2 i motion 1764 av Kjell Johansson, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Baltiska invandrares dubbla medborgarskap

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1982/83:18 om baltiska invandrares dubbla medborgarskap.

Anf. 96 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag är medveten om att frågan om det dubbla medborgarskapet för i Sverige bosatta balter har behandlats i riksdagen ett flertal gånger under en lång följd av år. I motion nr 554 har vi motionärer bl. a. hänvisat till hur olika utrikesministrar i denna kammare uttryckt förhoppningar om att överläggningarna med Sovjetunionen skulle leda till att vissa svenska medborgare av baltiskt ursprung befriades från ett medborgarskap som de aldrig velat ha. Inte minst var förhoppningarna därom stora i slutet av 1970-talet genom tillkomsten av den nya sovjetiska medborgarlagstiftningen.

Situationen är dock oförändrad. Utskottet konstaterar att några problem av praktisk natur inte synes ha uppstått till följd av det dubbla medborgarskapet och att myndigheterna inte känner något fall då sovjetiska myndigheter hindrat person med svenskt pass att lämna Sovjetunionen med enda motivering att vederbörande betraktas som sovjetisk medborgare. Detta

torde vara riktigt, men det hindrar inte att många med dubbelt medborgarskap känner en betydande oro för och framför allt olust över detta.

Under årens lopp har de baltiska organisationerna i Sverige gång efter annan genom uppvaktningar hos regeringen och på annat sätt sökt väcka en opinion för de frågor som de finner mest angelägna. Det har då helt naturligt i första hand gällt stöd för de baltiska folkens berättigade krav på frihet, men därefter har det i stor utsträckning gällt slopandet av det dubbla medborgarskapet. Ett exempel på detta är exempelvis Baltikumappellen från 1978.

Man skulle kunna tro att problemet är av övergående art, att det skulle vara borta när de som nu har dubbelt medborgarskap är borta. Så är inte fallet. Många balter bosatta i Sverige gifter sig med personer av baltisk härkomst och med dubbelt medborgarskap. Deras eventuella barn blir naturligtvis svenska medborgare, men denna nya generation blir också sovjetiska medborgare. Detta gör att det dubbla medborgarskapet för berörda upplevs som djupt upprörande. De själva – och deras barn som aldrig haft någon anknytning till länderna på andra sidan Östersjön – påtvingas medborgarskap i det land som fortfarande 38 år efter krigsslutet håller Estland, Lettland och Litauen ockuperade.

Jag noterar med tillfredsställelse att utrikesutskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter strävandena att åstadkomma ett avtal med Sovjetunionen. Jag är helt medveten om att Sverige inte kan ensidigt befria balterna i Sverige från det sovjetiska medborgarskapet, men regeringen får inte lämna någon möda ospard i denna fråga. Som framhålles i motionen har bl. a. Canada lyckats uppnå en uppgörelse. Kanske kan i den uppgörelsen finnas någon uppslagsända för den svenska utrikesförvaltningen.

I en interpellationsdebatt i måndags sade Margaretha af Ugglas bl. a. att hon kunnat konstatera att det varit "en generad tystnad i Sverige" när det gäller balterna. Tyvärr är detta ett riktigt påpekande, och jag vill därför hoppas att rösterna nu inte skall tystna utan tvärtom förstärkas såväl när det gäller kravet på frihet för Estland, Lettland och Litauen som när det gäller slopandet av det dubbla medborgarskapet.

Anf. 97 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Per-Olof Strindberg har inget yrkande, och jag behöver därför inte använda ens de tre minuter som jag hade anmält mig för.

Det förhållande som råder för baltiska invandrare är inte tillfredsställande. På den punkten håller jag helt med Per-Olof Strindberg. Det är orimligt att ett antal människor skall behöva uppleva denna situation. Det är praktiskt inte särskilt mycket som händer. Inga negativa ting inträffar. Men människorna upplever förhållandet såsom djupt kränkande. Jag vill gärna understryka på utskottets vägnar att vi utgår från att regeringen gör allt för att komma till rätta med detta problem.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1982/83:19 om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken m. m.

Anf. 98 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! För jag vet inte vilket år i raden motionerar vänsterpartiet kommunisterna om ett diplomatiskt erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken. Det gör vi mot bakgrund av att landets folk trots angreppskrig från Marocko, understött av USA, har lyckats få kontroll över sitt land, skapa en inre stabilitet och utveckla viktiga områden. De politiska framgångarna för det sahariska folket har varit flera. Man har erhållit fullt medlemskap i OAU, den afrikanska samarbetsorganisationen. Man har erhållit diplomatiskt erkännande från 54 länder med vitt skilda politiska system. Vid FN:s generalförsamling har varje år antagits resolutioner som fördömt den olagliga marockanska ockupationen av ett område i nordvästra delen av Västsahara. I november 1982 röstade 78 länder för resolutionen. Sverige var bland dem. Mot röstade bara 12 länder, nämligen USA med Chile, El Salvador och några andra länder i sällskap.

Det marockanska angreppskriget inskränker sig i det skede som nu råder till att Marocko ockuperar en liten del av nordvästra hörnet av landet där det finns fosfatfyndigheter. Trots detta krig, som under ett tidigare skede riktade sig direkt mot civilbefolkningen, har de västsahariska myndigheterna under ledning av POLISARIO och dess regering lyckats utveckla sådana områden som utbildning, hälsovård, jordbruk, boskapsskötsel, hantverk m. m.

Sverige har alltså ställt sig bakom resolutionen i Förenta nationerna. Det är uppenbart att utvecklingen i Demokratiska sahariska arabrepubliken är sådan att regeringen kontrollerar sitt land med undantag för det befästa området i nordvästra hörnet, att regeringen har folkets förtroende och att det finns en inre stabilitet. Därför bör också den svenska regeringen enligt vår mening erkänna denna regering.

Utskottsmajoriteten erinrar om tidigare ställningstaganden när man yrkar avslag på vpk-motionen, och man påpekar att enligt internationell rätt och praxis tillämpas de principer som man hänvisat till. De kriterier som skall vara uppfyllda för att man skall erkänna är främst att regeringen skall ha effektiv kontroll över landet, att det råder inre stabilitet och att landet har ett visst mått av självständighet utåt. Jag kan inte se att det finns några verkliga omständigheter som motsäger att det skulle vara på det sättet. Tvärtom hävdar vi i vår motion och i vår reservation till betänkandet att just de här förhållandena är vid handen, och därför borde den svenska regeringen nu erkänna den sahariska regeringen.

Det är rätt intressant att se att den socialdemokratiska majoriteten i utskottet inte är beredd att göra det erkännandet, trots att man i opposition för något år sedan t. ex. motionerade om att svenskt bistånd borde ges direkt till POLISARIO med hänvisning till att organisationen var fullt kompetent

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

att föra fram biståndet och hade sådan kontroll över situationen i landet att man inte behövde gå över Rädde barnen utan kunde gå direkt över regeringen.

Det finns en motsats i det här ställningstagandet. Tidigare har man ju menat att bistånd mycket väl kan ges över POLISARIO. Men nu säger man när det gäller erkännandefrågan att de inte är så starka eller har sådan kontroll att vi skall erkänna dem. Det vore intressant att se hur man skall motivera sitt ställningstagande litet djupare här i debatten.

Jag skulle vilja påstå att man använder de här kriterierna om kontroll, inre stabilitet osv. som ett sätt att slippa undan ett politiskt ställningstagande. Jag menar att man borde erkänna den sahariska regeringen.

Med de orden, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkandet av Bertil Måbrink.

Anf. 99 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! I den reservation som är fogad till det betänkande som vi nu behandlar föreslås att riksdagen med bifall till motion 557 av Lars Werner m. fl. beslutar erkänna Demokratiska sahariska arabrepubliken. Som Hans Petersson i Hallstahammar sade, har riksdagen flera gånger tidigare avslagit likalydande vpk-förslag, framförda under de senaste åren.

Som Hans Petersson i Hallstahammar fullt riktigt också sade, har utskottet bedömt frågan om erkännande utifrån den internationella rätten och utifrån svensk praxis för att erkänna stater. För det första skall kriteriet att den regering som avses skall utöva en effektiv kontroll över staten i fråga vara uppfyllt, och för det andra skall den stat det gäller ha uppnått ett rimligt mått av självständighet utåt samt stabilitet inåt.

Herr talman! Utskottets majoritet anser att dessa villkor när det gäller Västra Sahara ännu inte är uppfyllda och föreslår därför i betänkandet riksdagen att reservationen avslås.

Hans Petersson talade om situationen i Västra Sahara. Militärt är situationen mycket låst. Stora marockanska styrkor, uppskattningsvis 90 000 man, ockuperar landets nordvästra hörn, där bl. a. huvudstaden El Aaiún, och landets viktigaste naturtillgångar, fosfatgruvorna i Bu Craa, ligger. Det är riktigt att det geografiskt sett är en mindre del av Västra Saharas yta, men befolkningsmässigt är det fråga om det mest tätbefolkade området i landet.

Mot invasionsstyrkorna står den sahariska befrielsearmén på ca 6 000 man – det är svårt att bedöma, men den är i vart fall oerhört mycket mindre än de marockanska styrkor som har ockuperat landet. Skärmytslingar vid och överraskande gerillaattacker genom och mot den av marockanerna tvärs genom öknen uppförda befästningslinjen hör till vardagen. Hittills förda fredsförhandlingar har varit resultatlösa.

Herr talman! Utskottet vill här erinra om de betydande ansträngningar som olika svenska regeringar genom åren har gjort i FN för att nå en fredlig lösning av konflikten. Enligt utskottets mening bör dessa ansträngningar oförtrutet fortsätta till dess att frågan om det sahariska folkets frihet och

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

självbestämmande slutgiltigt lösts.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på den till betänkandet fogade vpk-reservationen.

Anf. 100 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det här var en ny variant på kontrollkriteriet. Det är antalet människor man har kontroll över det gäller – det är alltså inte längre territoriet, som det står i de flesta handlingar. Här står "utöva en effektiv kontroll över staten i fråga och ha uppnått ett rimligt mått av självständighet".

Är det territoriet, eller är det folkmängden som räknas. Axel Andersson, när det gäller för utskottet att ta ställning? Är det inte så att man glider litet på principerna, beroende på vilken politisk regim det gäller och vilket internationellt läge som råder? De s. k. principerna är inga principer, eftersom man har gjort ganska vitt skilda ställningstaganden när det gäller t. ex. Uganda, Kambodja och nu Västra Sahara.

Axel Andersson nämnde det befrielsekrig som pågår och talade i det sammanhanget om 90 % av befolkningen. Jag säger då: 90 % av ytan är befriad. Det är en liten del kring fosfatgruvorna som hålls av den marockanska armén, genom att den har byggt upp en jättevall av sand med befästningstorn som den bevakar. Ur detta område släpper man inte gärna civilbefolkningen, eftersom den i så fall förenar sig med gerillan. Den marockanska armén har alltså grävt ner sig i detta hörn för att försöka behålla status quo, i hopp om att få ett världsmonopol på fosfatfyndigheterna.

Det vore också intressant att av utskottets företrädare få veta på vilket sätt den interna stabiliteten skulle vara hotad. Har inte POLISARIO folkets stöd? Vem finns det mer som kan irritera inom de områden där det västsahariska folket har kontroll? Vad är det för "instabilitet" som råder?

Jag tycker att utskottet anför dåligt grundade argument när det hänvisar till dessa principer utan att motivera vad som ligger bakom ställningstagandet.

Anf. 101 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är inte på grund av någon särskild motvilja mot Demokratiska sahariska arabrepubliken eller av illvilja som utskottet har tagit ställning mot vpk-motionen om erkännande, utan det har vi gjort på basis av de kriterier som utskottet har tillämpat och som internationellt tillämpas vid erkännanden av regeringar.

Det är klart att man kan diskutera innebörden av uttrycket "en effektiv kontroll", liksom man kan diskutera vad som är ett rimligt mått av självständighet. Hans Petersson i Hallstahammar angav i sitt första inlägg att sammanlagt över 54 stater har erkänt Demokratiska sahariska arabrepubliken. Bland dem finns det ingen europeisk stat, varken någon västeuropeisk eller någon östeuropeisk. De har också, antar jag, kriteriet att regeringen skall behärska, ha kontroll över och kunna styra sitt land.

Jag menade inte att andelen av befolkningen skall avgöra. Jag konstaterade bara att huvudstaden, en viktig hamnstad vid kusten, fosfatgruvorna och Västra Saharas tredje största stad är ockuperade. Det är naturligtvis strategiskt för ockupanterna att hålla dessa viktiga ställningar.

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar och jag har olika uppfattning i denna fråga, så jag skall inte uppta kammarens tid mycket längre i denna replik. Jag vill bara än en gång yrka bifall till utskottets hemställan.

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

Anf. 102 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det diskuteras här vad som är ett rimligt mått av kontroll över landets territorium. Jag kan bara konstatera att vi har olika uppfattning.

Det gäller här en befrielseörelse som har stöd av folket och som utvecklar demokratiska system på basis av månghundraåriga traditioner vuxna ur ett stam- och nomadsamhälle. Denna befrielseörelse, som har folkets förtroende, kontrollerar 90 % av ytan i ett land som fick, nej, skaffade sig självständighet när den gamla förtryckaren Spanien lämnade området. Tyvärr invaderades då landet snabbt av två grannar. Den ena har man slagit i krig, medan den andra finns kvar, ockuperande en liten del av landet.

Jag anser att denna regering är värd stöd och ett erkännande av Sverige.

Det spekuleras också om varför ingen i väst eller i öst har erkänt Demokratiska sahariska arabrepubliken. Ingen i Västeuropa har erkänt Demokratiska sahariska arabrepubliken, och därför bör inte heller vi göra det, säger Axel Andersson. Det är de gamla vanliga argumenten. Det är som att höra den förre folkpartistiske utrikesministern – varför skall vi göra någonting när ingen annan har gjort någonting?

Jag skulle tro att i både väst och öst är det så – detta är naturligtvis en gissning – att ingen törs stöta sig med Marocko, därför att detta land sitter på så stora fyndigheter av fosfat, som alla behöver. Men skall den svenska regeringen och det svenska utrikesutskottet här i riksdagen verkligen gå den vägen? Skall vi verkligen krypa för dem som har kontroll över råvarorna? Skall inte vi inta en självständig ställning utifrån dessa kriterier, som jag anser är uppfyllda? Jag kan inte annat än beklaga att den socialdemokratiska majoriteten inte har mod att gå framåt i den här frågan.

Anf. 103 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall känna mig smickrad eller inte när Hans Petersson i Hallstahammar jämför mig med den tidigare folkpartistiske utrikesministern. Den frågan får väl Hans Petersson och jag göra upp utanför denna kammare.

Men när Hans Petersson säger att den socialdemokratiska majoriteten, och därmed också utskottsmajoriteten, kryper för de intressen som är involverade i dessa stridigheter, vill jag bestämt motsätta mig det. Det är ett väl enkelt argument att framföra i en sådan här debatt. Om målet är vi

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

överens – även vpk, tror jag – dvs. att Sverige på allt lämpligt sätt skall arbeta i de fora som har möjlighet att påverka situationen i Västra Sahara, inte minst i FN. Jag delar fullständigt Hans Peterssons beskrivning i hans anförande om Sveriges insatser, och jag och utskottsmajoriteten menar att det är den vägen vi gör bäst nytta för det kämpande sahariska folket, inte genom att stå i denna kammare och diskutera värderingar av olika begrepp och ord osv.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 104 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Vid den utrikespolitiska debatten den 16 mars i år tog jag upp situationen i Demokratiska sahariska arabrepubliken. Jag redogjorde kortfattat för mitt besök där nere i flyktinglägren i Algeriet, där saharierna hade organiserat sitt samhälle på ett utomordentligt imponerande och framåtsyftande sätt. Jag berättade om sahariernas kamp för att befria sitt land från den marockanska ockupationen och deras kamp för att lägga grunden till ett fungerande samhälle i ett fritt land.

Jag skall därför inte nu upprepa detta, utan jag hänvisar till mitt anförande den 16 mars.

Jag vill här bara ytterligare en gång slå fast att av allt jag har sett runt om i världen är det inte mycket som så har imponerat på mig som sahariernas kamp för frihet och framtid.

Som kvinna upplevde man också stolthet när man såg de sahariska kvinnornas starka insatser, deras starka medvetenhet och deltagande i kampen. Eftersom deras män är ute i kriget är det kvinnorna som har huvudansvaret för organisationen av flyktinglägren, för utbildning, sjukvård, matdistribution osv.

Utskottet redogör fylligt och bra för den aktuella situationen i Västra Sahara. RASD är sedan 1982 medlem i OAU. Detta åstadkom, som vi känner till, en del splittring inom OAU. Men RASD med sin befrielseörelse Frente POLISARIO beslöt då att avstå från att delta i OAU-mötet i Tripoli för att inte förvärpa splittringen inom organisationen. Jag vill nämna detta bara för att visa vilket ansvar POLISARIO känner också för OAU:s framtid. Självfallet kommer RASD nu att delta i OAU-mötet i Addis Abeba i juni i år.

Det är uppenbart – som också utskottet framhåller – att den västsahtariska krisen innebär en allvarlig risk för freden i hela området. Därför måste alla ansträngningar göras för att få till stånd förhandlingar mellan Marocko och POLISARIO. Algeriet stöder militärt och diplomatiskt POLISARIO strävanden. När Algeriet 1976 erkände RASD, avbröt Marocko förbindelserna med Algeriet. Nu i vår har samtal inletts mellan Algeriet och Marocko bl. a. för att återuppta de diplomatiska förbindelserna. Kung Hassan av Marocko och Algeriets president Bendjedid Chadli möttes i februari i år för första gången sedan 1976. Detta är ett led i normaliseringen mellan de båda

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

staterna. Gränsen mellan länderna har nu också delvis öppnats.

Också Spanien är intresserat av att förbättra sina relationer med de nordafrikanska staterna. Statsminister Felipe Gonzalez har för några veckor sedan besökt Marocko. Han anser att tiden har kommit för Marocko och Spanien att undvika konfrontation och ömsesidigt misstroende. Han hade också stora förhoppningar om fred i Västsahara, om man bara följer de resolutioner om självstyre som FN och OAU har antagit. Vice statsministern, Alfonso Guerra, hade också överläggningar med POLISARIO. En allmän förbrödning i detta område har således påbörjats. Det är bra, men den förbrödningen får under inga förhållanden innebära att man kör över det västsahariska folket och dess rättmätiga krav. Därför är det så enormt viktigt att vi här i Sverige följer utvecklingen och att vi medverkar till en kraftfull opinion för det sahariska folkets frihetssträvanden.

POLISARIO har många gånger gett uttryck för sin vilja till förhandlingar med Marocko. Algeriet har också förklarat sig berett att medla mellan POLISARIO och Marocko. Marocko har hittills varit avvisande. Det är naturligtvis en stor påfrestning, inte minst ekonomiskt, för Marocko att hålla sin armé på 90 000 man ute i öknen. I februari i år gjordes också ett militärkuppöversök på hög nivå i Marocko, och förhållandena där förefaller instabila över huvud taget.

Kriget i Västsahara är ett orättfärdigt krig. Det förefaller också vara ett i stort sett bortglömt krig. Även den svenska regeringen tycks ha glömt bort kriget, eller också vet man för litet om det. Man har ställt sig bakom FN-resolutionen, och det är bra. Men varför är regeringen så litet intresserad av Västra Sahara? Jag tycker inte att jag kan finna något engagemang från regeringens sida i den här frågan. Är utrikespolitik ett självändamål för socialdemokraterna? Engagerar ni er, Axel Andersson, bara i frågor som är "inne" eller som ni kan göra jippo av på ett eller annat sätt? Regeringen har inte tagit upp frågan om Västra Sahara i riksdagen, inte heller i utrikesdeklarationen eller i den utrikespolitiska debatten. Inga uttalanden har gjorts till förmån för Västra Sahara. Jag undrar om Axel Andersson känner till om utrikesministern diskuterade Västra Sahara med Spaniens utrikesminister, Fernando Moran, vid statsbesöket nyligen i Spanien?

Nästa vecka kommer POLISARIO:s Europarepresentant hit till Sverige. Han skall sammanträffa bl. a. med representanter för olika politiska partier. Jag hoppas nu att regeringen lyckas mobilisera så mycket engagemang att utrikesministern ställer upp för ett samtal. Jag vill också fråga Axel Andersson om han känner till hur det förhåller sig med detta.

Sverige måste arbeta för och stödja Demokratiska sahariska arabrepubliken. Den behöver allt stöd som tänkas kan. Det sahariska folket är ett litet folk, men det får för den skull inte glömmas bort. Det orättfärdiga kriget måste ständigt påtalas.

Västsahariernas erkända krav på självbestämmande måste respekteras och förverkligas. Allt annat är ett hån mot de mänskliga rättigheter som världssamfundet lagt fast.

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 105 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag skulle kunna instämma i nästan allt vad Gunnel Jonäng sade. Det var ju många vackra ord om det västsahariska folket, om POLISARIO, dess ansvar för situationen i Afrika, dess organisation av landet, dess sätt att sköta allt det som Gunnel Jonäng varit där nere och sett. Jag har också varit där tidigare.

Gunnel Jonäng sade också att det inte fick bli några förhandlingar eller något spel över huvudet på POLISARIO när det gäller västsahariernas framtid. Det visar att Gunnel Jonäng anser att man måste räkna med det sahariska folket och dess representanter, dess regering, POLISARIO. Men detta klingar falskt, för de borgerliga regeringarna och Gunnel Jonängs partikamrater har under lång tid haft precis samma inställning som socialdemokraterna nu har. Det finns ingen skillnad i värdering av den sahariska regeringen, även om en och annan borgerlig politiker ställer upp och talar vackert. Det finns också socialdemokrater som gör det av och till på skilda möten.

Det skall bli intressant att se hur fru Jonängs vackra ord om stöd till POLISARIO omsätts i handling när fru Jonäng skall rösta i fråga om erkännande. Vi anser att just fru Jonängs anförande är ytterligare ett bevis för att den sahariska regeringen bör få svenskt stöd genom ett diplomatiskt erkännande.

Anf. 106 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag kan försäkra fru Jonäng att den svenska regeringen inte passivt åser händelseutvecklingen i Västra Sahara. Jag beklagar att fru Jonäng tog till dessa skarpa och gälla övertoner, när hon i ett svep bedömde den socialdemokratiska utrikespolitiken som ett s-jippo. Jag känner fru Jonäng sedan många år här i riksdagen och vet att fru Jonäng vanligtvis är mer balanserad än så. Hon tog det väl som ett gyllene tillfälle att få klippa till s-regeringen. Det får fru Jonäng gärna göra, men jag tycker att det är fel tillfälle när vi diskuterar den svenska utrikespolitiken visavi ett folk som kämpar för sin frihet och för vars kamp vi alla ställer upp. Jag hoppas att det var ett tillfälligt olycksfall i arbetet när det gäller fru Jonäng, men man kan kanske inte vara alldeles säker.

Sedan ställde fru Jonäng ett antal frågor. Hon undrade bl. a. huruvida jag känner till utrikesministerns mötesprogram de närmaste veckorna. Jag måste här göra fru Jonäng besviken. Frågan tyder på en viss överskattning av min ringa person. I verkligheten är det nämligen inte så att jag vid dagliga samtal med utrikesministern håller reda på vilka personer han möter.

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

Anf. 107 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Axel Andersson var tveksam om min kritik var ett olycksfall i arbetet eller inte. Den var inget olycksfall i arbetet, för den var noga genomtänkt. Axel Andersson talade om gälla övertoner. Om jag "tog i", gjorde jag det av omtanke med och av omsorg om det västsahariska folket. Jag upplever att – och jag beklagar att det är på det sättet – regeringen inte har ett tillräckligt engagemang för västsaharierna. Jag kan inte påvisa att regeringen har gjort något annat än att stödja resolutionen i FN. Man har t. ex. i utrikespolitiska debatter, i deklarationer och sådana sammanhang inte tagit upp den här frågan. Är det så att regeringen tycker att det här är ett för litet folk, att det är ett krig som är bortglömt och att man därför inte vill engagera sig i det? Jag upplever det på det här sättet, och jag framför min kritik med den baktanken att det skulle kunna väcka ett större engagemang från regeringens sida.

Till Hans Petersson i Hallstahammar vill jag säga att jag redan deklarerat hur jag kommer att rösta, eftersom jag yrkat bifall till utskottets hemställan. Jag ser faktiskt frågan om ett erkännande på ett helt annat sätt än Hans Petersson gör. För mig är frågan om erkännande inte något slags solidaritetsåtgärd gentemot folket, utan ett erkännande är ju en formell diplomatisk åtgärd, som naturligtvis kan ha en viss betydelse. Men som någon direkt solidaritetsåtgärd uppfattar jag det inte. Däremot tycker jag att det är angeläget att vi visar vår solidaritet på andra sätt, att vi stöder och stärker opinionen för Västra Sahara.

Anf. 108 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Det här skall bli mitt sista inlägg i den här debatten. Jag försäkrar än en gång Gunnel Jonäng att regeringskansliet och utrikesdepartementet arbetar lika aktivt med frågan om Västra Saharas befrielse och stöd till Västra Saharas folk som man gör när det gäller att stödja befrielseströrelser i Latinamerika, i södra Afrika eller var helst människor är förtryckta – naturligtvis efter måttet av vår förmåga, men ingen skall behöva tvivla på engagemanget.

Anf. 109 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Ett diplomatiskt erkännande är ingen solidaritetsåtgärd, säger fru Jonäng. Nej, det är det naturligtvis inte. Det är en fråga om vem man anser representerar det sahariska folket. Är det POLISARIO och folkets regering eller vem är det som representerar det sahariska folket? Man vågar ju inte erkänna republiken.

Det är klart att ett erkännande har en viss betydelse. Om 54 länder förut har erkänt Västra Sahara och Sverige också skulle göra det, är det klart att det får betydelse för huruvida de andra makterna i området som är inblandade i konflikterna kan föra diskussionen över huvudet på västsaharierna eller inte. Det måste fru Jonäng vara medveten om. Hon säger att det är angeläget att västsaharierna kommer till tals när det gäller lösningen av konflikten. Ett sätt att hjälpa till med det är naturligtvis att erkänna dem och

Onsdagen den
20 april 1983

*Erkännande av
Demokratiska sa-
hariska arabre-
publiken m. m.*

deras rätt att representera sitt land och sitt folk. Det är ju en konsekvens av den inställning som fru Jonäng har.

Det vore intressant att ställa samma fråga till fru Jonäng, som nu skall rösta emot vårt krav på ett erkännande: Vad är det som gör att fru Jonäng inte anser att den sahariska regeringen har kontroll över landet eller representerar folket i området? Vad är det som gör att fru Jonäng inte kan stödja det folk som hon så varmt talar för?

Anf. 110 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in i debatten om erkännandet och vpk-reservationen.

Gunnel Jonäng trodde möjligen själv att hon delade ut en rallarsving mot socialdemokratin när hon sade att vi inte tillräckligt kraftigt stöder Västra Sahara. Samtidigt yrkar hon avslag på sitt eget yrkande om att vi skall be regeringen att öka stödet till Västra Sahara.

Herr talman! Det där är inte ens en rallarsving – det är en praktfull kullerbytta.

Anf. 111 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Axel Andersson talar varmt för Västra Sahara och säger att regeringen är aktiv när det gäller POLISARIO. Jag hoppas att det tar sig det uttrycket att när Europarepresentanten för POLISARIO i nästa vecka kommer till Sverige, har utrikesministern då möjlighet att samtala med honom.

Det är självklart, Hans Petersson i Hallstahammar, att POLISARIO representerar det sahariska folket. Det viktiga i dagens läge är att försöka påverka att förhandlingar kommer till stånd mellan POLISARIO och Marocko. Det är vad som behövs för att få slut på kriget och för att saharierna skall kunna bygga sitt land i fred och i frihet.

Anf. 112 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att när det gäller att uttala vackra ord, utan förpliktelse till handling, är Gunnel Jonäng precis lika duktig som Axel Andersson.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för reservationen av Bertil Måbrink.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets hemställan bifölles.

Anslag till sjukvård, m. m.

14 § Anslag till sjukvård, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1982/83:24 om anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde, såvitt avser övrig sjukvård m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 113 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 114 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 24 behandlas frågan om anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde, såvitt avser övrig sjukvård, m. m., och i anslutning härtill väckta motioner.

Jag kommer att uppehålla mig vid motion 1982/83:1289 av Gunnar Biörck i Värmdö och den moderata reservationen.

I regeringens proposition 1982/83:100 bil. 7 anslag I 6 säger föredragande statsrådet följande:

”Staten har sedan år 1969 --- satsat på en systematiserad vidareutbildning för läkarna. Detta har inte endast skett för att befrämja en ökad yrkesskicklighet utan även för att inordna läkarutbildningen i den allmänna sjukvårdsplaneringen. Vid anordnandet av specialistutbildningen har olika intressen vägts samman till patienternas förmån.”

Därmed markerar regeringen sin avsikt att staten även i fortsättningen skall ha ett ansvar för läkarnas vidareutbildning, dvs. den utbildning som leder fram till specialistkompetens. Socialstyrelsen kommer därmed att få ett avgörande inflytande på utbildningens kvalitet.

När det däremot gäller frågan om läkares efterutbildning vill regeringen inte att staten bör påta sig något principiellt ansvar. Vissa medel får dock socialstyrelsen disponera, som gör det möjligt att övergångsvis anordna viss efterutbildning. I propositionen berörs den satsning som hittills skett för att få fram välutbildade allmänläkare till den öppna vården.

Under de senaste decennierna har vi fått uppleva en mycket snabb utveckling på många områden, och det gäller inte minst på det medicinska området. Att utvecklingen nu skulle stanna upp finns det ingen anledning att tro. Den utbildning som de läkare får som i dag blir specialistkompetenta måste därför ständigt hållas aktuell och i tiden med utvecklingen på det medicinska området. Skall vi i vårt land även i fortsättningen kunna hålla en

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till sjuk-
vård, m. m.*

hög medicinsk standard på sjukvården, är en god efterutbildning en angelägen investering.

I utskottsmajoritetens skrivning hänvisas till behandlingen av den nya hälso- och sjukvårdslagen och de riktlinjer riksdagen godkänt i fråga om statlig planering och samordning av hälso- och sjukvården.

Enligt dessa riktlinjer har statsmakterna ansvaret för den övergripande planeringen och samordningen av hälso- och sjukvården. Enligt utskottets mening ligger häri även ett övergripande ansvar för att hälso- och sjukvårdens personal erhåller erforderlig efterutbildning. Men man säger också att det direkta ansvaret för uppläggnings- och genomförande av efterutbildningen bör åvila sjukvårdshuvudmännen.

Frågan om läkares efterutbildning är dock inte bara en fråga mellan arbetsgivaren/sjukvårdshuvudmannen och arbetstagaren/läkaren. Statens ansvar måste markeras klarare än vad som skett i propositionen och utskottsbetänkandet.

I den moderata reservationen av Göte Jonsson m. fl. sägs klart ut att statens ansvar när det gäller efterutbildning för läkare innebär att staten skall sörja för övergripande planering, samordning och tillsyn av efterutbildningen samt bedriva utvecklings- och försöksverksamhet på området. Kostnaderna för läkarnas deltagande i efterutbildning bör – som framhålles i motion 1289 av Gunnar Biörck i Värmdö – bestridas av deras huvudmän.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av Göte Jonsson m. fl.

Anf. 115 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Redan 1976 kom den första larmrapporten att 10 000 människor vistas på psykiatriska institutioner trots att de är medicinskt färdigbehandlade. Den s. k. LUS-undersökningen på Långbro visade, att om man omsatte siffrorna från Långbro till att gälla hela landet, skulle det röra sig om 10 000 personer. Socialstyrelsens statistik pekade också på att det faktiskt kunde vara fråga om att en tredjedel av alla patienter inom psykiatrin vistades på institutioner, fastän de inte skulle behöva det.

Visst händer det mycket inom psykiatrin i dag, men mycket ojämnt. På vissa håll i landet sker det mycket, och på andra håll sker det inte alls mycket. Socialstyrelsens siffror är imponerande. Men kryper man närmare verkligheten, upptäcker man hur olika det är i landet och hur eftersatt vården är på många håll.

Man kan fråga sig varför det går så långsamt. Det är faktiskt sju år sedan de första larmrapporterna kom. Förklaringarna till detta är säkert många, men utan tvivel har de nuvarande statsbidragens utformning en styrande konservativ effekt. Den reformering som behövs inom psykiatrin kommer inte att bli av inom överskådlig tid, om inte utvecklingen stöds av ekonomiska styrmedel. Riksrevisionsverket har i en av sina rapporter konstaterat att statsbidragen inte styrt utvecklingen i avsedd riktning utan i viss mån verkat konserverande på gamla vårdformer. Verket förordade i denna rapport en förändring av bidragen genom införande av ett generellt bidrag, beräknat

efter folkmängd, och därutöver ett särskilt bidrag som bara skulle utgå till prioriterade vårdformer.

Med hänsyn till den rådande resursknappheten talar mycket för att den nödvändiga reformeringen av psykiatrin måste ske genom statsbidrag som verkar direkt styrande mot öppna vårdformer, personalutbildning, forskning och utveckling, utvärdering och annat som behövs för att "ro i land" detta reformarbete.

Ett nytt statsbidragssystem bör alltså utformas med direkt syfte att stimulera utbyggnaden av öppenvårdsresurser och att avveckla de stora psykiatriska sjukhusen. Bidrag bör kunna utgå till öppenvårdsverksamhet, alternativa boendereformer för psykiskt handikappade och sysselsättningsåtgärder.

Mellan företrädare för statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet har det den 23 mars i år träffats en överenskommelse om storleken av de allmänna och särskilda bidragen till den psykiatriska vården för åren 1982-1984.

Enligt punkt 9 i överenskommelsen skall under år 1984 utgå en särskild ersättning till sjukvårdshuvudmännen med 24 kr. per invånare för att underlätta en utveckling mot öppnare vårdformer inom psykiatrin. - Detta kan man läsa i socialutskottets betänkande.

I proposition 174, som lades fram för någon dag sedan, kan man också läsa att en ny ersättning skall utgå till huvudmännen för att underlätta en utveckling mot öppna vårdformer inom psykiatrin. Om detta nya - det som föreslås i propositionen - är tillräckligt återstår att se. Det kan inte tolereras att patienter måste stanna kvar inom den psykiatriska vården bara därför att lämpliga stödformer som bostad, sysselsättning och annan omsorg saknas och inte finns att tillgå ute i vårt samhälle.

Den 1 januari 1982 trädde socialtjänstlagen i kraft. Den ger kommunerna det yttersta ansvaret för medborgarnas välbefinnande.

Psykiatrin behöver samarbeta med många olika instanser för att ro i land reformarbetet med öppnare vårdformer. Man behöver samarbeta med primärvården på vårdcentraler och liknande. Men ännu viktigare är det att psykiatrin samarbetar med socialtjänsten. Annars finns det risk för att den medicinska tonvikten på vården lever kvar och förstärks. Socialtjänsten måste svara för att även de sociala problemen bearbetas.

Samarbete mellan kommun och landsting är en viktig förutsättning för att man skall kunna slussa ut människor till vanligt liv. Det behövs en nära kontakt mellan sjukhus, primärvård och socialtjänst. När en patient flyttar ut till en egen bostad - om det går - behöver han eller hon i regel hjälp både från sitt sjukhus och från kommunens hemtjänst. Kommunerna bör också ta ansvar för att den som flyttar har sysselsättning på dagarna och någonstans att ta vägen för att träffa andra människor på sin fritid. Det innebär att kommunerna också måste få ekonomiska resurser för att förverkliga det här reformarbetet, som i mycket stor utsträckning bygger på hur verksamheten är organiserad ute i kommunerna.

Vpk har ingen reservation till detta betänkande utan ett särskilt yttrande.

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till sjuk-
vård, m. m.*

Vi vill avvakta det förslag som regeringen nu lagt fram och närmare studera vilka effekter och förändringar förslaget kan få när det gäller att stimulera till nya öppnare vårdformer inom psykiatrin. Men vi har, som jag sade, i ett särskilt yttrande velat peka på hur viktigt det är att denna fråga nogsammt följs, så att de tiotusentals människor som tvingas bo på institutioner fast de inte behöver det kan få hjälp.

Anf. 116 BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 24 behandlas en rad frågor som har att göra med sjukvårdshuvudmännens verksamhet och statsbidragen till denna verksamhet.

Ett av de områden som berörs är den psykiatriska vården och statsbidragen till den – en fråga som har varit uppe alldeles nyligen i kammaren.

Den uppfattning som utskottsmajoriteten har avviker inte från den som Inga Lantz just skisserat när det gäller utvecklingen generellt. Den måste gå mot öppnare vårdformer. Vi måste få bort de människor som i dag i onödan vistas inom den slutna psykiatriska vården. Vi måste få ut dem i öppnare vårdformer och ett självständigare boende.

Om allt detta råder stor enighet.

Jag vill också peka på det avtal som nyligen har ingåtts mellan staten och sjukvårdshuvudmännen, där en ny komponent har kommit in, nämligen de 24 kr. per invånare som skall utnyttjas för att påskynda och utveckla övergången till öppnare vårdformer. Det är ett steg i rätt riktning, som vi har anledning att hälsa med tillfredsställelse. Utskottet är alltså ense med motionärerna om vikten av att påskynda den här utvecklingen. Det finns all anledning att ytterligare understryka det.

I betänkandet tas också upp läkares vidareutbildning och efterutbildning. På den punkten finns det två motioner från moderaterna, och när det gäller efterutbildningen finns det en reservation. Jag vill på utskottets vägnar säga följande.

Staten har det övergripande ansvaret för hälso- och sjukvården. I det ansvaret ligger naturligtvis också det som i en av motionerna karakteriseras som ett nationellt intresse, nämligen att se till att läkarkåren hela tiden kan vidareutveckla sina kunskaper och att det kan ske genom en god efterutbildning. Det finns alltså möjligheter för staten att ta initiativ på det här området när så befinner sig nödvändigt. Det finns också vissa medel som staten förfogar över för att ta sådana initiativ på bristområden.

Utskottsmajoriteten menar emellertid att det måste vara sjukvårdshuvudmännens ansvar att planera och genomföra efterutbildningen. I det fallet instämmer vi alltså med föredragande statsråd.

Med de här orden, herr talman, vill jag yrka bifall till socialutskottets hemställan i alla delar i betänkande nr 24.

Anf. 117 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! I medvetande om att man nog bör vara inte bara varsam utan kanske också sparsam med orden vill jag bara beklaga att socialutskottets majoritet, och därmed med all sannolikhet även riksdagen, fortsätter att medverka till att staten berövas inflytande över och ansvar för utvecklingen inom allt flera områden av hälso- och sjukvården. I det fall som Bo Arvidson här har diskuterat rör det sig dessutom inte främst om pengar utan i huvudsak endast om att bibehålla en kvalificerad ledningsfunktion på utbildningsområdet i sakkunniga händer.

Jag vet inte vilka motiv som föranlett regeringen och utskottsmajoriteten att ta en annan ställning till planering, samordning och tillsyn av läkarnas efterutbildning än till deras vidareutbildning. Men kom inte sedan och kritisera om andra organ och organisationer – med större intresse och ansvarskänsla när det gäller uppgiften att hålla läkarkåren orienterad om utvecklingen, internationellt och här hemma, i vad gäller diagnostik och behandling inom ett brett sjukdomspanorama, där vi för varje år får nya kunskaper om sjukdomars orsaker och om mot orsakerna specifikt riktad behandling – kommer att försöka fylla ett uppkommande tomrum!

Herr talman! Även jag vill yrka bifall till reservationen. Den motsvarar vad läkarna själva önskar. Man borde här i riksdagen visa uppskattning när denna yrkeskår uttrycker förtroende för statsmakterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 4

Mom. 2 (ansvaret för efterutbildning av läkare)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 81 för reservationen av Göte Jonsson m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Anslag till kyrkliga ändamål

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1982/83:23 om anslag till kyrkliga ändamål (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 118 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kyrkliga ändamål

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till kyrk-
liga ändamål*

Anf. 119 KARL BOO (c):

Herr talman! Det nya systemet för ekonomisk utjämning mellan svenska kyrkans församlingar är ett uttryck för ökad solidaritet församlingarna emellan. De små och ofta ekonomiskt svaga församlingarna får större förutsättningar att klara sin verksamhet inom en rimlig skatteutdebitering. Samtidigt ersätter det nya systemet den statliga skatteutjämning som sedan mitten på 1970-talet har utgått till svenska kyrkans församlingar. Den konstruktion detta bidrag hade gjorde det okänt för förändringar beträffande både kostnader och inkomstunderlagsförändringar, varför det var nödvändigt att ompröva systemet.

Propositionen och senare riksdagens beslut byggde dels på att en förstärkning av den ekonomiska utjämningen över kyrkofonden skulle finansieras genom en från 10 till 16 öre höjd kyrkoavgift, dels på att kyrkofonden skulle tillföras 88 milj. kr. i dåvarande penningvärde i statsbidrag – alltså samma bidrag som nu utgår.

Avsikten var och är, hoppas jag, fortfarande att 1982 års kyrkoutredning skall framlägga förslag innebärande ökad utjämning beträffande kyrkliga kostnader. Det är ju alldeles självklart att många små församlingar har stora ekonomiska bekymmer t. ex. när det gäller att klara underhållet av kyrkobyggnader och anläggningar av kyrkogårdar med dyrbara personalserviceanordningar.

Det måste bli så framöver att alla församlingar kan avdela resurser för församlingsverksamheter av olika slag. Detta är viktigt också i ekonomiskt kärva tider. Det nya systemet för utjämning är nytt fr. o. m. i år, och det skulle enligt vårt förmenande vara synnerligen olyckligt om riksdagen skulle ställa sig bakom utskottsmajoriteten och alltså inte fullfölja den statsbidragsgivning som förutsatts.

Årets kyrkomöte har också enhälligt ställt sig bakom förslaget från kyrkolagutskottet, och det är således ett starkt önskemål från svenska kyrkan att statsbidraget utgår med oförminskat belopp. Det måste väl kännas litet bekymmersamt för riksdagen och dess partigrupper exkl. vpk att gå enot denna vädjan. Sedan måste jag säga att utskottets skrivning för avstyrkande av centerns partimotion i ärendet är både ytterst kortfattad och synnerligen svagt motiverad.

Jag vill också erinra om vad som framhålls i reservation 2 beträffande jämförelser mellan statsbidraget till svenska kyrkan och bidragen till de fria trossamfunden.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till reservation 2.

Jag vill också yrka bifall till reservation 1. Skälet för ett utökad bemyndigande till regeringen är den långa kö som nu finns beträffande bidrag för upprustning och byggande av lokaler. Men jag vill gärna säga att de sysselsättningspolitiska skälen inte får göras så tunga att församlingarnas allmänna verksamhet kommer i kläm. Men den bedömningen åligger det givetvis de sökande själva att göra.

Anf. 120 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Broderskaparna i riksdagen motionerade i januari om ett bemyndigande för regeringen att – i likhet med vad som har skett i fråga om allmänna samlingslokaler – överskrida anslaget till anskaffande av lokaler för trossamfund, om det behövs av sysselsättningskäl. I folkpartiet tycker vi att detta är en bra motion. Tillsammans med centern yrkar vi därför på ett tillkännagivande till regeringen av samma innebörd som motionen. Närmare ett bifall kan man inte komma. Broderskaparna har alltså nu fått stöd av centern och folkpartiet. Jag hoppas att de också kan övertyga sina egna partivänner om vikten av att stödja det här kravet på att trossamfundens byggen skall behandlas på samma sätt som de allmänna samlingslokaler-na.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 121 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! När riksdagen år 1982 fattade sitt beslut om ett inomkyrkligt skatteutjämningsystem förutsattes det att reformen skulle prövas i samband med den utvärdering som skall göras av den kommunala skatteutjämnings-reformen 1985. Redan efter mindre än ett år vidtar nu regeringen åtgärder som ändrar förutsättningarna för skatteutjämnningen inom svenska kyrkan. När årets kyrkomöte samlades i mars var också denna fråga uppe, och det är med anledning av att jag deltog i kyrkomötet och dess beslut jag har begärt ordet här. Utskottet har nämligen mycket kortfattat och knapphändigt kommenterat eller över huvud taget tagit upp det ställningstagande till diskussion som ett enhälligt kyrkomöte gjorde. Det enhälliga kyrkomötet hade också företrädare för de partier som ingår i utskottsmajoriteten.

Vad kyrkomötet sade var att effekterna av systemet inte har kunnat bedömas på grund av att det fungerat så kort tid. Om statsbidraget minskar och slutligen upphör på sätt som föreslagits, utsätts solidariteten församling-arna emellan för större påfrestningar. Hela reformen bygger ju på solidaritet mellan församlingarna. Vidare är det olyckligt att detta sker i ett skede med stora förändringar inom svenska kyrkan genom bl. a. kyrkomötesreformen. Indragningen av statsbidraget bör även ses i relation till eventuellt slopande av församlingsskatt för juridiska personer. Det var alltså kyrkomötets mening att svenska kyrkan skulle behålla statsbidraget till kyrkofonden med oförminskat belopp t. v. och att frågan om minskning eller slopande av anslaget borde tas upp på nytt först när strukturutredningens arbete slutförts.

Socialdemokraterna, som i varje fall tidsmässigt var emot genomförandet av utjämningsreformen inom kyrkan, hänvisade bl. a. till att det behövdes en strukturutredning. Nu går man in och vidtar åtgärder innan resultatet av denna över huvud taget har presenterats.

Från utskottets sida har man, som jag sade förut, inte alls velat ta upp den diskussion som kyrkomötet här har fört, utan det riksdagen här får sig till livs är att utskottet vill nämna att kyrkomötet som sin mening gett regeringen till känna att statsbidraget till kyrkofonden bör utgå med oförminskat belopp.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till kyrk-
liga ändamål*

Onsdagen den
20 april 1983

*Anslag till kyrk-
liga ändamål*

Det är alltså hela resultatet av ett samlat kyrkomötes uttalande, och det tycker jag är klart otillfredsställande. Det kommer att leda till en övervältring av kostnader på församlingarna, på församlingsskatten, genom höjda avgifter till kyrkofonden. För att förhindra det finns det en rimlig väg att gå, och det är att biträda centerreservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2.

Anf. 122 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Som svar på föregående inlägg, där man har yrkat bifall till reservationerna i det här ärendet, skulle jag vilja säga att det är klart att det vore angeläget att vi kunde stödja kyrkan mera än vad som nu är fallet, men det statsfinansiella läget medger inte att vi går utöver de ramar som är angivna.

När det gäller förslaget om att också trossamfunden skulle kunna beviljas anslag för byggande utöver den ram som finns för allmänna samlingslokaler menar vi att det kan tillgodoses till dels genom de bestämmelser som finns. Regeringen har möjligheter till bemyndigande av sysselsättningskäl, och delar av de allmänna samlingslokalerna inom trossamfunden ingår redan i dag i underlaget för beräkning av stöd till allmänna samlingslokaler.

Det är riktigt att det är en kösituation och att de medel som har funnits till förfogande för upprustning och byggande av samlingslokaler inte har räckt till för att tillgodose efterfrågan. Det här är också en fråga som regeringen säkert följer med stort intresse – kanske kopplat till svårigheterna att få fram objekt när byggsysselsättningen viker. Man har också på sina håll beviljat även trossamfunden möjligheter att bygga inom ramen för de stödformer som finns för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi har anfört detta i utskottsbetänkandet, och därmed anser vi att dessa frågor kan lösas tillfredsställande på det sätt som nu är möjligt. Vi har alltså föreslagit avslag på motionen. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet i den här delen.

När det gäller den andra frågan, som rör möjligheten att ge bidrag till skatteutjämning via kyrkofonden i oförändrad omfattning, måste jag yrka avslag på detta och även där yrka bifall till hemställan i betänkandet. Det rör sig om mycket pengar, 44 milj. kr. Vi har inom utskottet inte ansett oss ha möjligheter att tillgodose detta önskemål.

Den utredning som låg till grund för det förändrade skatteutjämningsystemet hade faktiskt direktiv att arbeta utifrån att intäkterna skulle kunna falla bort på sikt. Det är klart att man kan diskutera hur snabbt denna omställning och nedskrivning av bidragen skall träda i kraft, men det har inte ansetts möjligt att tillgodose de önskemålen fullt ut, utan man har gått in för en avtrappning. Som utskottet har framhållit i betänkandet, framgår det ju av propositionen att man avser att för andra halvåret 1984 ge ett bidrag på 44 milj. kr. för att detta inte skall bli alltför drastiskt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 123 KARL BOO (c):

Herr talman! Utskottets vice ordförande, Ing-Marie Hansson, började sitt inlägg med att säga att vi inte har möjligheter till någon förstärkning av bidragen till svenska kyrkan. Senare korrigerade hon sig och sade att man inte har råd att följa upp den tidigare anslagsramen. Hon sade att det är mycket stora pengar, de där 44 miljonerna. Jag vill då påminna om att det självfallet är lika stora pengar för svenska kyrkan att mista på en gång. Det är väl så man måste resonera.

Jag måste därutöver säga att det ju sedan gammalt är en tradition också i fråga om bedömningen av bidragen till de fria samfundet att dessa skall baseras på ett visst procenttal av statsbidraget till svenska kyrkan. Vi har erinrat om i vår reservation, att denna bedömning funnits tidigare.

Sedan är det väl helt enkelt så att det här, som Bengt Kindbom också framhöll, är ett steg som kräver oerhört stor solidaritet mellan olika församlingar redan vid en höjning från 10 till 16 öre av kyrkoavgiften. Om man nu så småningom skall fylla ut de här 88 miljonerna, krävs det ytterligare 3 à 4 öres höjning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 2 (bemyndigande att överskrida anslaget av sysselsättningsskäl)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 64 för reservation 1 av Karl Boo m. fl.

Punkt 3 (bidrag till kyrkofonden på grund av indragna skatteutjämningsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 49 för reservation 2 av Karl Boo och Stina Gustavsson.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2368 av *Jörgen Ullenhag* och *Kenth Skårvik*

Vissa studiesociala frågor (hälsovård för högskolestuderande, gymnasieelevers resor och återbetalning av studiemedel) (prop. 1982/83:129)

1982/83:2369 av *Bertil Fiskesjö m. fl.*

Politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner (prop. 1982/83:132)

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Anslag till kyrkliga ändamål

1982/83:2370 av *Rolf Wirtén* och *Hugo Bergdahl*
Ändring i aktiefondslagen (1974:931) (prop. 1982/83:133)

1982/83:2371 av *Göthe Knuson*

1982/83:2372 av *Jan-Erik Wikström*

Ändringar i lagen (1963:633) om biskopsval, lagen (1970:940) om kyrkliga
kostnader och lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord (prop.
1982/83:152)

1982/83:2373 av *Bengt Wittbom*

Ändring i lagen (1980:2) om finansbolag, m. m. (prop. 1982/83:154)

1982/83:2374 av *Ulf Adelson* m. fl.

1982/83:2375 av *Bertil Fiskesjö* m. fl.

1982/83:2376 av *Arne Fransson* och *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors

1982/83:2377 av *Stig Josefson* m. fl.

1982/83:2378 av *Björn Molin* m. fl.

1982/83:2379 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson* m. fl.

Följdlagstiftning till inkomstskattereformen, m. m. (prop. 1982/83:157)

1982/83:2380 av *Elving Andersson* och *Kjell Mattsson*

1982/83:2381 av *Karl Boo* m. fl.

1982/83:2382 av *Jan Fransson* m. fl.

1982/83:2383 av *Helge Hagberg* m. fl.

1982/83:2384 av *Rune Johansson* m. fl.

1982/83:2385 av *Ella Johnsson* och *Ivar Franzén*

1982/83:2386 av *Bertil Jonasson* och *Jan Hyttring*

1982/83:2387 av *Elver Jonsson*

1982/83:2388 av *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors m. fl.

1982/83:2389 av *Björn Körlof* och *Margareta Gard*

1982/83:2390 av *Börje Nilsson* m. fl.

1982/83:2391 av *Hans Nyhage* m. fl.

1982/83:2392 av *Yngve Nyquist* m. fl.

1982/83:2393 av *Karl Erik Olsson* och *Einar Larsson*

1982/83:2394 av *Yvonne Sandberg-Fries* m. fl.

1982/83:2395 av *Olle Svensson* m. fl.

1982/83:2396 av *Ulla-Britt Åbark* m. fl.

1982/83:2397 av *Rosa Östh* och *Sture Korpås*

Åklagarväsendets regionala organisation m. m. (prop. 1982/83:158)

1982/83:2398 av *Thorbjörn Fälldin* m. fl.

1982/83:2399 av *Karl Erik Olsson* och *Claes Elmstedt*

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. (prop. 1982/83:162)

18 § Meddelande om interpellationer

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 20 april

*Meddelande om
interpellationer*

1982/83:120 av andre vice talman *Anders Dahlgren* (c) till jordbruksministern om kompetensproven för jägare:

I proposition 1977/78:141 föreslogs kompetensprov för jägare. Riksdagen följde regeringens förslag. I nämnda proposition framfördes bl. a. att "proven inte blir alltför omfattande och teoretiska. De bör utformas så att de i princip kan vara gemensamma för alla kategorier av jägare."

Efter den försöksverksamhet som utformats i starkt medansvar från de bägge jägarorganisationerna kommer det underlag att finnas som behövs för att regeringen skall meddela föreskrifter och bestämmelser för provens slutliga utformning.

Redan i proposition 141 framhöll departementschefen: "Naturvårdsverket har ingående redogjort för hur kursmaterial för provens konstruktion och prov skall utarbetas. I likhet med flera remissinstanser anser jag för egen del att förslaget i denna del förefaller omfattande och resurskrävande."

Som nämnts fick därefter jägarorganisationerna ett starkt medansvar för de praktiska och teoretiska provens utformning. Det är vidare känt att studiecirkelverksamhet förekommit varifrån erfarenheter inhämtas från studiedeltagarna, innan det slutliga förslaget lagts till regeringen.

Trots den tidigt uttalade riktlinjen att inte skapa ett för omfattande och teoretiskt system synes motsatsen nu inträffat. Den frågebank som presenteras lär rymma mellan 1 200 och 1 600 frågor. Ur denna frågebank skall sedan den som avlägger prov svara på 80 frågor, av vilka högst 11 får vara fel besvarade. Detta gäller det teoretiska grundprovet. För s. k. högviltsprov tillkommer 30 frågor, varav högst 5 får vara fel besvarade. Utöver denna teoretiska del förekommer dels praktiska prov för hagelvapen, dels särskilt prov benämnt grundprov/kulvapen, dels också särskilt prov benämnt högviltsprov/kulvapen.

Det förefaller som om ambitionen fortfarande varit alltför stor vid framtagandet av materialet, och framför allt gäller detta de teoretiska proven. Det är självklart viktigt att ha teoretiska kunskaper i ekologi, artkännedom om däggdjur och fåglar samt kännedom om vapen och ammunition, skjutteknik och lagstiftning. Men det är inte önskvärt att den stundande examen blir så omfattande att man riskerar att skrämja bort vissa kategorier jägare eller möjliga jägare. Det är svårt att se det meningsfulla i frågor av följande art:

De vilda djur som lever i Skandinavien är speciellt anpassade till:
nederbörden
antalet soltimmar under året
klimatet

*Meddelande om
interpellationer*

Rovdjurens föda har större näringsinnehåll per kilo än växtätarnas ja. det är rätt nej, växter innehåller mer näring per kilo än kött nej, kött och växter har lika stort näringsinnehåll per kilo – för att nu nämna några av frågebankens outsinliga förråd av frågor.

Även efter den obligatoriska jägarexamen är det inte examen som sådan som gör utövaren till en bra jägare, utan helt andra faktorer. Det finns en påtaglig risk för att många nuvarande jaktutövare, såväl äldre som yngre, av olika anledningar kan ha svårt att klara framför allt den teoretiska delen men ändå är omdömesgilla, kunniga och skickliga jägare. Det skulle därför vara värdefullt om ambitionerna sänktes och den obligatoriska jägarexamen startades från en betydligt lägre nivå än den nu aktuella.

Det kan nämligen inte uteslutas att de i den omfattande försöksverksamheten deltagande personerna inte i sin helhet är representativa för det stora flertalet jägare. Sannolikt förhåller det sig så att de i stället är särskilt motiverade och därmed inte haft svårigheter med de prov som de avlagt. I detta sammanhang måste man komma ihåg den stora skara jägare som icke är organiserad i någon jaktorganisation och följaktligen heller inte kunnat komma till tals i frågan.

I proposition 141 fastslogs att det ankommer på regeringen att meddela föreskrifter om vilka kategorier jägare provet bör omfatta och i vad mån utlåning av vapen bör få ske.

Med den ambitiösa uppläggning som jägarexamen nu får, även om ambitionsgraden sänks, är det nödvändigt att dispens kan meddelas från proven i särskilda fall. T. ex. skulle det vara uppenbart orimligt att behöva resa långa vägar för att avlägga teoretiska och praktiska prov. Det bör även uppmärksammas vad som i propositionen sades om att proven till en början skulle omfatta endast dem som för första gången avsåg att förvärva vapen för jaktändamål eller vapen av annan vapenklass än tidigare.

Det finns fortfarande anledning enligt min mening att stå fast vid detta ställningstagande.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att proven för jägarexamen utformas så att de riktlinjer som angavs i proposition 1977/78:141 och vad jag i interpellationen anförut blir regeringens beslut?

1982/83:121 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om läkarnas informationsskyldighet gentemot patienterna:

Den uppmärksammade Ludwigstudien, som pågår vid bl. a. sjukhusen i Göteborg har aktualiserat läkarnas informationsplikt till patienterna. Ludwigstudien är en internationell vetenskaplig studie, som försöker klarlägga värdet av kortvarig cytotostatikaterapi jämfört med längre cytotostatikaterapi samt kombinationer av dessa metoder och hormonbehandling.

Studien utgör en fortsättning på en standardiserad metod där hela bröstet oftast avlägsnas.

Socialstyrelsen fann vid granskning av detta projekt att läkarna inte informerat patienterna på ett tillfredsställande sätt. Fr. o. m. den 1 januari i år gäller en ny hälso- och sjukvårdslag, där läkarnas informationsskyldighet gentemot patienterna fastställs.

1. Anser sjukvårdsministern att paragrafen om patienternas rätt till information i den nya hälso- och sjukvårdslagen är tillräcklig för att garantera att patienterna får fullständig information om sitt hälsotillstånd och alternativa behandlingsformer även då de ingår i medicinska forskningsstudier?

2. Har enligt sjukvårdsministerns mening kvinnorna som tillhör sjukhuskliniker som ingår i Ludwigstudien samma möjligheter som kvinnor som tillhör andra kliniker att välja behandlingsmetod vid bröstcanceroperation?

3. Finns det skäl att på något sätt stärka patienternas rätt till information?

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Meddelande om
frågor*

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 20 april

1982/83:437 av *Birgitta Budd* (vpk) till civilministern om ökad insyn i kommunala bolag:

Rätten att framställa interpellationer och frågor är av stor betydelse för att demokratin skall fungera i kommuner och landsting. Vissa verksamheter som bedrivs genom kommunala bolag är dock undantagna från alla former av insyn, då man ofta använder en alltför snäv tolkning av gällande bestämmelser. I min egen hemkommun, Avesta, har man genom att bilda kommunala bolag inom energi- och fastighetssektorn helt försatt all parlamentarisk insyn ur funktion. Det enda svar en förtroendevald får är att det går utanför den kommunala kompetensen att behandla frågor gällande kommunala bolag i exempelvis kommunfullmäktige.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga civilministern:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder i syfte att öka insynen i kommunala bolag?

1982/83:438 av *Sten Svensson* (m) till statsrådet *Roine Carlsson* om tekokoncernen *Eisers* ekonomiska situation:

Staten och Statsföretag AB har under åren 1972–1982 tillfört *Eiser* ca 650 milj. kr. i form av statliga koncernbidrag och nyemission. Pengarna har förbrukats under samma tid.

Nr 124

Onsdagen den
20 april 1983

*Meddelande om
frågor*

Enligt uppgifter i massmedia föreslår en utredning inom Statsföretag att ytterligare 275 milj. kr. skall tillskjutas under de närmaste åren.

Mot bakgrund av utfästelserna inom regeringen att industristödet skall trappas ned, tekopolitiken skall göras mer "offensiv" etc., anhåller jag att till statsrådet Roine Carlsson få ställa följande fråga:

Vilka slutsatser drar regeringen av den nämnda utredningens analys av situationen för den statliga tekokoncernen Eiser?

1982/83:439 av *Paul Lestander* (vpk) till jordbruksministern om kontrollen av radiumförekomsten i Pleutajock:

Statens strålskyddsinstitut har fastställt ett kontrollprogram om radium i vatten avseende vattendraget Pleutajock. Kommunens och LKAB:s prover i bäcken har inte gett samstämmiga resultat.

Mot nämnda bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är jordbruksministern beredd att vidta åtgärder för att åstadkomma en mer tillförlitlig kontroll av radiumförekomsten i Pleutajock?

1982/83:440 av *Kerstin Göthberg* (c) till justitieministern om de statliga affärsverkens ansvar gentemot allmänheten:

Återigen har det inträffat att ett antal människor förlorat stora belopp, i form av tipsvinster, genom försumlighet av postverket.

Hur ser justitieministern på postens och övriga statliga affärsverks ansvar gentemot allmänheten?

1982/83:441 av *Margareta Hemmingsson* (s) till statsrådet Bengt Göransson om lärarledd bordsbön i skolan:

Anser statsrådet att lärarledd bordsbön i skolan är i överensstämmelse med läroplanens mål om otendentiös påverkan?

20 § Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert